

Kaznena politika i zatvorski sustav Republike Hrvatske

Kužir, Marko

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:701553>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Sigurnosna politika Republike Hrvatske

Marko Kužir

KAZNENA POLITIKA I ZATVORSKI SUSTAV
REPUBLIKE HRVATSKE

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Sigurnosna politika Republike Hrvatske

KAZNENA POLITIKA I ZATVORSKI SUSTAV
REPUBLIKE HRVATSKE

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Vlatko Cvrtila

Student: Marko Kužir

Zagreb, kolovoz 2024.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad Kaznena politika i zatvorski sustav Republike Hrvatske, koji sam predao na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Vlatku Cvrtili, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16 – 19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu

Marko Kužir

SAŽETAK

U radu su obrađeni podaci kretanja i stanja kriminaliteta te promjena kaznene politike s ciljem utvrđivanja utjecaja na promjene i prilagodbe unutar zatvorskog sustava. Kaznena politika je puno šire pitanje od zakonodavnih okvira kažnjavanja propisanih Kaznenim zakonom, ali politika kažnjavanja u pogledu primjene kaznenopravnih okvira i izbora sankcija značajno utječe na stanje u zatvorskom sustavu. Prenapučenost kaznenih ustanova, posebno u zatvorenim uvjetima, u pitanje dovodi uvjete koji su potrebni za osiguravanje svrhovitog boravka zatvorenika u zatvorima, odnosno kaznionicama kao i mogućnost organiziranog provođenja aktivnosti usmjerenih na ostvarenje glavne svrhe izdržavanja kazne zatvora. Isti negativan učinak ostvaruje se i nepopunjavanjem planiranih radnih mjesta unutarnjih ustrojstvenih jedinica kaznenih ustanova. Nepovoljan odnos broja zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije dodatno utječe na povećanje sigurnosnih rizika i spremnost na potrebne reakcije u održavanju discipline i stege, a samim time i na stvaranje sigurnih uvjeta za provođenje svih aktivnosti. Usprkos svim pokazateljima blagosti kaznene politike, broj zatvorenika se u posljednje dvije godine ponovo povećava i premašuje smještajne kapacitete zatvorskog sustava. Najzastupljenija izrečena kaznenopravna sankcija je uvjetna kazna zatvora, a u slučaju izricanja bezuvjetne kazne zatvora, u visini od šest do dvanaest mjeseci.

KLJUČNE RIJEČI: kaznena politika; zatvorski sustav; kazna zatvora; zatvor; kazneni zakon; kriminalitet.

SUMMARY

The paper deals with data on trends, the state of criminality and changes in penal policy to determine the impact of changes and adaptations within the prison system. The penal policy is a much broader issue than the legislative frameworks of punishment prescribed by the Penal Code. Still, the policy of punishment concerning the application of criminal legal frameworks and the choice of sanctions significantly affects the situation in the prison system. The overcrowding of penal institutions, especially in closed conditions, calls into question the conditions necessary to ensure the purposeful stay of prisoners in penal institutions, as well as the possibility of organized implementation of activities aimed at achieving the main purpose of serving a prison sentence. The same negative effect is achieved by not filling the planned workplaces of the internal organizational units in prisons. The unfavorable ratio of the number of prisoners to one judicial police officer additionally affects the increase in security risks and the readiness for the necessary reactions in maintaining discipline, thus creating safe conditions for implementing all activities. Despite all the indicators of the mildness of the penal policy, the number of prisoners has increased again in the last two years. It exceeds the accommodation capacity of the prison system. The most commonly pronounced criminal sanction is a suspended prison sentence and in the case of an unconditional prison sentence, ranging from six to twelve months.

KEYWORDS: penal policy; prison system; prison sentence; prison; penal code; criminality.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. KAZNENA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE.....	4
2.1 Kratki osvrt na razvoj kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske	7
2.2 Kazneni zakon iz 1997. godine – usvajanje novog hrvatskog zakonodavstva.....	8
2.3 Kazneni zakon iz 2011. godine – suvremeno hrvatsko kazнено zakonodavstvo i novi okvir kaznenopravnih sankcija	11
2.3.1 Primjer 1.: Pregled promjena na primjeru Glave X. Kaznena djela protiv života i tijela – za kaznena djela ubojstva i teškog ubojstva te naknadnog uvođenja kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe (femicida).....	14
2.3.2 Primjer 2.: Propisivanje novog kaznenog djela Neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje u glavi XXIX. Kaznena djela protiv pravosuđa	17
3. POKAZATELJI KRIMINALITETA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	19
4. HRVATSKI ZATVORSKI SUSTAV	43
4.1 Kadrovska (ne)popunjenost	46
4.2 Razvoj zatvorske infrastrukture.....	52
4.3 Popunjenost smještajnih kapaciteta, recidivizam i troškovi.....	54
4.4 Izdvojeni pokazatelji sigurnosti.....	63
5. ZAKLJUČAK.....	68
LITERATURA.....	71
POPIS TABLICA.....	76
POPIS SLIKA	77

1. UVOD

Kriminalitet kao negativna društvena pojava ugrožava sve segmente funkcioniranja države, stvarajući strah i nepovjerenje građana u vladavinu prava, a posebno ukoliko reakcija na njegovu pojavnost ne rezultira bitnom promjenom stanja s posljedičnim učinkom na promjenu percepcije u pogledu potencijalne opasnosti. Radi smanjenja stope kriminaliteta državna tijela provode preventivne mjere koje imaju opći obuhvat ili su segmentirano usmjerene prema različitim skupinama u društvu, međutim, isto tako, vrlo je jasno određen kaznenopravni okvir za izricanje sankcija prekršiteljima propisanih normi, odnosno počiniteljima kaznenih djela. Ovisno o društvenoj dinamici, ali uvjetovano i nizom drugih vanjskih utjecaja, koji u konačnici dovode i do utvrđivanja novih oblika inkriminiranih ponašanja ili bitnih promjena u odnosu na postojeće, kaznenopravni okvir se mijenja te se na taj način usmjerava i provođenje kaznene politike. Marin Mrčela u članku „Obrazlaganje kaznenopravnih sankcija“ navodi da je 1980. godine objavljeno jedino sveobuhvatno istraživanje problematike izricanja kaznenopravnih sankcija koje je provedeno na temelju prakse hrvatskih sudova. Provedenim istraživanjem uočeno je „šest problema u odnosu na izricanje kaznenopravnih sankcija, a to su: proturječnost između mjere represije i individualizacije, jednostranost represije, nedostatak jedinstvenih mjerila za izbor vrste i mjere kazne, sukob načela legaliteta i individualizacije kazne, blagost kaznene politike te nedovoljno obrazloženje kazne u presudi. Uz to, izvedena su i tri zaključka: pretežni broj izrečenih kazni kreće se oko zakonskog ili posebnog minimuma, u brojnim se predmetima ublažavaju propisane kazne, a relativno je visok postotak uvjetnih osuda“ (Mrčela, 2023: 63). Uzimajući u obzir da se navedena pitanja u određenoj mjeri preispituju i danas, može se zaključiti kako je riječ o kontinuiranom traženju najboljih rješenja kojim se ostvaruje zaštita društva, ali i kažnjava počinitelja. Kazna bezuvjetnog zatvora jedna je od kaznenopravnih sankcija, a njeno provođenje povjereno je zatvorskom sustavu. Uz mnogobrojne nedostatke, kao što su kriminalna infekcija i drugo, a posebno u društvu u kojem je sloboda dobro koje pripada svima, prema Michaelu Foucaultu, „zbog svog dvostrukog utemeljenja, s jedne strane pravno-ekonomskoga, a s druge tehničko-disciplinskog, zatvor se pojavio kao najneposredniji i najciviliziraniji oblik među svim kaznama“ (Foucault, 1994: 239). Daljnjim razvojem penološke znanosti, utjecaj zatvora postaje puno važniji i širi te se uz individualizaciju kazni žele ostvariti pretpostavke za resocijalizaciju i reintegraciju zatvorenika u društvo po izdržanoj kazni.

Ovim radom nastoji se uz analizu promjena kaznene politike i trendova kriminaliteta utvrditi utjecaj koji politika kažnjavanja ostvaruje na promjene i prilagodbe zatvorskog sustava.

Poseban naglasak stavljen je na promjene kaznenog zakonodavstva kroz odredbe Kaznenog zakona, a što nedvojbeno upućuje na ublažavanje ili pooštavanje kaznene politike. Podaci o kretanju i stanju kriminaliteta prikupljeni su iz javno dostupnih izvora, a riječ je o statističkim izvješćima Državnog zavoda za statistiku o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela te statističkim pregledima temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova, u razdoblju koje omogućuje donošenje konkretnih zaključaka. Radi se o razdoblju od 2002. do 2023. godine, kojim su obuhvaćene promjene kaznenog zakonodavstva dijelom uvjetovane radi prihvaćanja pravne stečevine Europske unije, ali i nizom drugih reformskih elemenata, koji promatrani u cjelini, pokazuju smjer kaznene politike i upućuju na jasnije sagledavanje ostvarenih učinaka u odnosu na zatvorski sustav. Za zatvorski sustav korišteni su podaci iz godišnjih izvješća o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda Uprave za zatvorski sustav i probaciju. Fokus je stavljen na punoljetne počinitelje kaznenih djela, a koji su prema definiciji iz statističkih izvješća Državnog zavoda za statistiku, „osobe koje su u vrijeme počinjenja kaznenog djela imale navršenih osamnaest godina života, protiv kojih je postupak po kaznenoj prijavi i prethodni postupak završen i optužene osobe protiv kojih je kazneni postupak pravomoćno završen“ (DZS, 2019: 7).

U radu je korišteno više znanstvenih metoda, a najzastupljenija je analiza dostupne literature koja uključuje knjige, strategije, zakone, izvješća, znanstvene i stručne članke, priručnike te novinske članke, provođenjem kvalitativne analize sadržaja u odnosu na predmet rada. Matematičkom metodom obuhvaćeni su statistički podaci, a za dodatna objašnjenja određenih pojavnosti i ostvarenih utjecaja korištena je metoda indukcije, kao vrsta posrednog zaključivanja na temelju pojedinačnih ili posebnih činjenica te metoda dedukcije, kao vrsta posrednog zaključivanja iz kojeg se zaključak izvodi od općeg prema posebnom ili pojedinačnom. Metodom deskripcije opisane su činjenice, pojmovi i procesi koji su razrađeni u radu, uz metodu kompilacije, koja se ogleda u preuzimanju tuđih i dokazanih znanstvenih zaključaka.

Struktura rada obuhvaća tri cjeline: u prvoj cjelini pod naslovom Kaznena politika Republike Hrvatske naznačuju se osnovne definicije kaznene politike i metoda za suzbijanje kriminaliteta te se razmatra pitanje promjena kaznene politike Republike Hrvatske u kontekstu usvajanja kaznenih zakona koji određuju nove kaznenopravne okvire i norme. Zbog složenosti i iznimno velike količine promjena u propisu koji uređuje ovu materiju, a što uvelike premašuje obuhvat rada, značaj obavljenih promjena prikazuje se i na razini dva aktualna primjera, redefiniranja kaznenopravnog okvira postojećih kaznenih djela ubojstva i teškog ubojstva te uvođenja novog kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe. U drugom primjeru također je riječ o uvođenju

novog kaznenog djela, neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje, što je izazvalo podijeljena mišljenja u javnosti. Drugi dio predstavlja detaljnu analizu te grafički i tablični prikaz podataka koji se odnose na kretanje i stanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Ovisno o korištenim izvorima analizirani su podaci za razdoblje od 2002. do 2023. godine, kada je riječ o podacima Državnog zavoda za statistiku, odnosno od 2007. do 2023. godine, kada se analiziraju podaci Ministarstva unutarnjih poslova, a što u cjelini predstavlja dovoljno dobar uvid i temelj za donošenje zaključaka o trendovima. Treći dio je cjelina kojom se sve prethodno dovodi u vezu sa zatvorskim sustavom, uz kratki osvrt na poslove izvršavanja kazne zatvora te proizašla otvorena pitanja ostvarena promjenama politike kažnjavanja.

2. KAZNENA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Sintagma „nošeni vjetrom demokratskih promjena“ koja se mogla relativno često čuti u javnom i političkom diskursu početkom 1990-ih godina, slikovito je označavala niz dubokih i korjenitih društvenih promjena koje su uslijedile nakon prvih višestranačkih parlamentarnih izbora održanih u travnju 1990. godine. Republika Hrvatska međunarodno je priznata 15. siječnja 1992. godine, a 22. svibnja iste godine, uslijedilo je primanje u Ujedinjene narode. Domovinski rat, od početka agresije na Hrvatsku do mirne integracije Podunavlja, 1998. godine, uvelike je utjecao na dinamiku društvenih procesa i u najširem smislu, određivao smjer prihvatanja demokratskih vrijednosti i tijekom izgradnje modernih državnih sustava. Navedeno stanje neizostavno je utjecalo na cjelokupni pravosudni sustav i u konačnici na učinkovito provođenje kaznene politike Republike Hrvatske, a u odnosu na zatvorski sustav, posljedice su se primarno ogledale u promjeni načina postupanja prema zatvorenicima, odnosno mijenja se organizacija i način rada, uzdrmani su temelji sustava koji su čvrsto uporište imali u postupcima preodgoja, disciplini i represivnim elementima. Uz to, dolazi i do nerealnih očekivanja zatvorenika u tadašnjim kazneno – popravnim domovima o primjeni pravnih instituta pomilovanja i amnestije, potaknutih odlukom nove demokratski izabrane vlasti i njenom namjerom ispravljanja političke nepravde u pogledu pomilovanja političkih zatvorenika. Iako je odluka bila proširena i na određen broj zatvorenika koji su izdržali jednu trećinu kazne, neovisno o počinjenom kaznenom djelu i osuđenima za razna kaznena djela, to je ipak značilo da većina zatvorenika i dalje ostaje na izdržavanju kazne zatvora. Neispunjena očekivanja smanjenja zatvorskih kazni ili proglašenja opće amnestije doveli su 05. lipnja 1990. godine do pobune zatvorenika s talačkom krizom u Kaznionici u Lepoglavi. Pobuna zatvorenika završila je 06. lipnja 1990. godine, nakon više neuspješnih pokušaja rješavanja krize na miran način, uz sudjelovanje specijalnih postrojbi Antiterorističke jedinice „Lučko“, varaždinskih „Roda“ te jedinice za posebne namjene Kaznionice. Neovisno o posljedicama koje su uslijedile, nijedna politička opcija tijekom predizborne kampanje 1990. godine, nije obećavala puštanje svih zatvorenika, ali se sa sigurnošću moglo očekivati da će na slobodu biti pušteni politički zatvorenici te da će se ostalima eventualno smanjiti kazne. Ubrzo nakon pobune zatvorenika u Lepoglavi, slična pobuna dogodila se i u Kazneno – popravnom domu Stara Gradiška, gdje je dio zatvorenika odbio odlazak na posao i započeo štrajk glađu. Nepoznato je na kakav su način pobune u Lepoglavi i Staroj Gradišci utjecale na politički vrh, ali zasigurno se može zaključiti da su barem dijelom utjecale na donošenje Zakona o amnestiji krajem srpnja 1990. godine, kojim je za četvrtinu smanjena kazna za oko 2.500 zatvorenika u Hrvatskoj, uključujući i one

koji još nisu došli na izdržavanje kazne zatvora, a pravomoćno su osuđeni. Primjenom Zakona o amnestiji iz Kaznionice u Lepoglavi je na slobodu pušteno 112 zatvorenika. (Miškulin, 2018) Primjeri pobune zatvorenika u Lepoglavi i Staroj Gradišci, plastičan su primjer osjetljivosti zatvorskog sustava na smjer kaznene politike u kontekstu određenog vremena, a kao takvi, ostali su ekstremni i izolirani događaji u pogledu nastalih sigurnosnih posljedica.

„Preporuke Vijeća Europe o kaznenoj politici u doba promjene iz 1996. godine, kao nacionalni odgovor na kriminalitet, navodile su:

- ne postoji društvo bez kriminaliteta tako da glavni cilj kaznene politike ne može biti uklanjanje kriminaliteta, već održavanje kriminaliteta u najmanjim mogućim okvirima,
- svaka država članica treba imati sveobuhvatnu i racionalnu kaznenu politiku usmjerenu na prevenciju kriminaliteta, a to uključuje i socijalnu prevenciju (npr. socijalna politika, ekonomska politika, politika obrazovanja, informiranje itd.), situacijsku prevenciju (npr. mjere kojima se utječe na smanjenje prilika i načina izvršenja kaznenih djela), individualizaciju kazni, promoviranje alternativnih sankcija, socijalnu reintegraciju počinitelja i pružanje pomoći žrtvi,
- u kreiranju kaznene politike neizostavna je suradnja vlade sa stručnjacima koji su neposredno uključeni u provedbu politike, ali uz nužno savjetovanje sa znanstvenicima iz različitih područja radi ostvarenja konceptualne sveobuhvatnosti kaznene politike;
- kaznena politika mora biti usklađena s drugim politikama jer socijalne, ekonomske i druge mjere ostvaruju utjecaj na kriminalitet, a učinkovita prevencija kriminaliteta zahtjeva stabilno okruženje,
- uputno je formiranje organizacijske jedinice za koordinaciju kaznene politike u vladi ili horizontalne strukture za suradnju uključenih i relevantnih tijela uz podržavanje razvoja strategije prevencije kriminaliteta na lokalnoj i regionalnoj razini,
- javnost mora biti informirana o svim pitanjima i problemima kriminaliteta; ni kaznena politika ni kaznenopravni sustav ne mogu biti učinkoviti bez podržavanja i aktivnog sudjelovanja javnosti“ (Kovčo Vukadin, 2005: 281-282).

Društvena reakcija na pojavu kriminaliteta, odnosno odgovor u suvremenoj politici suzbijanja kriminaliteta ogleda se u dvije orijentacije: represiji i prevenciji. Represija se odnosi na sve tradicionalne kaznenopravne sadržaje i druge oblike zakonite prisile, a suprotno tome, prevencija obuhvaća sve sadržaje kojima se ubuduće sprječavaju kažnjiva ponašanja (Horvatić, 1999). Nedvojbeno, kada sagledavamo kriminalitet i reakcije na njega, riječ je o fenomenu koji je svojstven svim društvima i koji osim refleksije generalnih zbivanja u svijetu ima i komponentu specifičnosti u odnosu na konkretno društvo. Kriminalitet se može sagledavati kao

lokalni, regionalni, kontinentalni i svjetski problem, a nastojanja su usmjerena na pronalaženje uspješnog načina suzbijanja te negativne društvene pojave. Kaznena politika puno je šire pitanje od pooštavanja ili ublažavanja zakonskih okvira kažnjavanja, zbog činjenice da ona nastaje u „složenoj međuigri državnih i društvenih institucija“ (Petković, 2013: 29). Bogdan Zlatarić kriminalnu politiku definira kao „praktičnu djelatnost, racionalnu i planiranu organizaciju društvenih aktivnosti usmjerenih na suzbijanje kriminaliteta preventivnim i represivnim mjerama“, ali istovremeno i kao „znanstvenu disciplinu odnosno kritičku ocjenu postojećeg zakonodavstva i njegove primjene s gledišta svrsishodnosti te iznalaženja i znanstvenog izučavanja boljih metoda za suzbijanje kriminaliteta“ (Horvatić, 1999: 4). Prema Davoru Derenčinoviću najšira definicija suzbijanja kažnjivih ponašanja je „zajedništvo svih državnih mjera u borbi protiv kriminala. To je objedinjujuća interdisciplinarna znanost, organizacija i sustav djelovanja državne zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti te izvandržavnih institucija koje planiranim i smišljenim sustavom mjera i postupaka djeluju u suzbijanju delinkvencije odnosno kriminala“ (Petković, 2013: 29). Kaznena politika je dio temeljnih javnih politika iz područja klasičnih državnih resora, a koje spadaju u najstarije državne resore jer obuhvaćaju politike izgradnje i očuvanja države, odnosno političkog sustava i političke zajednice (Petek, 2012). Odnosi se na politiku države, do koje se dolazi interakcijom više zainteresiranih strana, na što jasno ukazuju i prethodno navedene definicije, a rezultat je dolaženje do određenja kažnjivosti određenih ponašanja te implementacije kaznenih normi kao pretpostavke kažnjivosti prekršitelja. Kazneni zakon Republike Hrvatske (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23 i 26/24 – u daljnjem tekstu Kazneni zakon NN 125/11) u članku 2. uređuje načelo zakonitosti po kojem „nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo“, a također mu se „ne može izreći niti kazna ukoliko ona nije određena zakonom.“ Katalog kaznenih djela, ali i percepcija kažnjavanja, mijenja se s promjenama koje nastaju u društvu, tako da je u regulaciji ovog područja neizostavno uključiti stavove građana kroz politički diskurs i medijski prostor. U tom širem smislu, djelovanja na kažnjiva ponašanja, ne postoji država koja nema sustav za kažnjavanje prekršitelja utvrđenih normi, a svaka promjena politike pod utjecajem je niza aktera koji djeluju unutar različitih područja i polaznih osnova, uz činjenicu da se do temeljitijeg razumijevanja kaznene politike dolazi kada se ona smjesti u svoje vrijeme i mjesto, ispitujući ideološko, političko i kulturno okruženje u kojem se ona razvija (Annison, 2021). Značajnu ulogu na prirodu i dinamiku, a posljedično i na uspjeh promjene politike ima dominantni narativ koji je sadržan u obliku „priče“. U kontekstu unutarnje dinamike kreiranja kaznene politike na način predstavljanja i oblikovanja sadržaja u obliku

„priče“, one ostvaruju najmanje tri važne uloge za sudionike, a u prvom redu to se odnosi na relevantne političare i državne službenike. Prvo, one omogućuju da razvoj politike „ima smisla“, na način da povezuje specifične prijedloge politika sa širim narativima koji su izraženi u tom trenutku. Drugo, priče „daju značenje“, a predloženi razvoj događaja dobiva konotaciju ispravnoga i omogućava pojedincima da sagledaju gdje se njihov posao i specifični zadaci uklapaju u mozaik cjelovite slike. Treće, mogu poslužiti za odvrćanje osporavanja ili za omogućavanje održavanja dovoljne razine narativne koherentnosti za svoje zagovornike prije donošenja konačne odluke o njihovom prihvatanju u parlamentarnom tijelu (Annison, 2021).

2.1 Kratki osvrt na razvoj kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske, donesen 22. prosinca 1990. godine, dok je Hrvatska još bila u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), ostvaruje bitne reperkusije na hrvatsko kazneno pravo jer sadrži važnu odredbu kaznenopravne naravi o ukidanju smrtne kazne. Nakon donošenja Odluke Hrvatskog sabora prema kojoj Republika Hrvatska od 08. listopada 1991. godine raskida državno-pravne saveze na temelju kojih je zajedno s ostalim republikama i pokrajinama tvorila SFRJ, važno područje kaznenog prava nije mogla temeljito reformirati u kratkom roku. Iz tog razloga, Zakonom o preuzimanju Krivičnog zakona SFRJ, od 26. lipnja 1991. godine (NN 53/1991) preuzeto je bivše jugoslavenko kazneno pravo uz najnužnije izmjene. Novelom od 22. prosinca 1992. godine (NN 91/1992) zakon je preimenovan u Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (OKZRH). Uslijedila je i promjena naziva Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske, novelom tog zakona od 22. veljače 1992. godine, u Krivični zakon Republike Hrvatske (KZRH). Time je stvorena neprirodna situacija koja nije mogla dugo potrajati jer je Hrvatska tada imala dva kaznena zakona. Oba hrvatska krivična zakona izmijenjena su novelama od 29. ožujka 1996. godine (NN 28/1996) što je tada nazvano „mini kaznenom reformom“ (Novoselec i Bojanić, 2013).

Prvi cjeloviti hrvatski Kazneni zakon usvojen je 19. rujna 1997. godine (NN 110/1997), a stupio je na snagu 01. siječnja 1998. godine. Zakonom se ne prekida kontinuitet s dosadašnjim kaznenim pravom i počiva na načelu da pozitivno pravo treba preoblikovati u novo tako da se postojeće normativno stanje mijenja razumno, s oprezom i samo onda kada je to neophodno radi usklađivanja s Ustavom i povećanja njegove vrijednosti. U konačnici, nije rezultirao bitnim promjenama instituta općeg dijela, ali je bilo značajnih novosti na području sustava sankcija, što se konkretno odnosi na uvođenje dugotrajnog zatvora i propisanih kazni, koje su u mnogim slučajevima osjetno smanjene. Kazneni zakon iz 1997. godine je u osam navrata mijenjan i

nadopunjavan (noveliran), Kazneni zakon (NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 85/05, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 77/11, 125/11 i 143/12 – u daljnjem tekstu Kazneni zakon NN 110/1997) (Novoselec i Bojanić, 2013).

Nadalje, Kazneni zakon je trebalo osuvremeniti i u pogledu preuzimanja pravne stečevine Europske unije tako da je Vlada Republike Hrvatske, u veljači 2009. godine, oformila radnu skupinu za izradu Nacrta novog Kaznenog zakona. Uz profesore prava na hrvatskim sveučilištima i istaknutim pravnicima iz prakse u radnu skupinu su se, prema potrebi, uključivali i razni drugi stručnjaci, a zacrtani glavni ciljevi koje je trebalo ostvariti odnosili su se na sljedeće:

- „usklađenje Kaznenog zakona s međunarodnim dokumentima (dokumentima Ujedinjenih naroda, pravnom stečevinom Europske unije, konvencijama Vijeća Europe, pravnim standardima Europskog suda za ljudska prava, drugim međunarodnim dokumentima),
- osuvremenjivanje posebnog dijela Kaznenog zakona na temelju dobre prakse drugih europskih kaznenopravnih sustava,
- usklađivanje Kaznenog zakona s drugim propisima Republike Hrvatske,
- vezano uz prethodno navedena tri cilja, posebna pažnja bila je usmjerena na uklanjanje zakonskih neusklađenosti, proturječnosti i preklapanja u opisima pojedinih kaznenih djela, poboljšanju sistematizacije glava i odredaba posebnog dijela Kaznenog zakona te njihovih naziva, potrebi uvođenja novih inkriminacija ili širenja postojećih odnosno potrebi dekriminalizacije pojedinih kaznenih djela, preispitivanju postojećih kvalificiranih i privilegiranih oblika kod pojedinih kaznenih djela te jačanju zaštite žrtava kaznenih djela“ (Turković i Maršavelski, 2010: 503-504).

Hrvatski sabor izglasao je prihvaćanje novog Kaznenog zakona, 21. listopada 2011. godine. Kazneni zakon iz 2011. godine, objavljen je u Narodnim novinama broj 125/11, u primjeni je i danas, a od donošenja, izmijenjen je devet puta i jednom je ispravljen (NN 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23 i 36/24).

2.2 Kazneni zakon iz 1997. godine – usvajanje novog hrvatskog zakonodavstva

Kontekst usvajanja Kaznenog zakona iz 1997. godine promatra se kao prva značajna reforma hrvatskog materijalno - kaznenog zakonodavstva. Rezultat provedene reforme ogledao se u obavljenoj znatnoj promjeni preuzetog zakonodavstva od bivše države i usvajanju novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva. Usvojeni su suvremeni trendovi kaznenog zakonodavstva

tako da su odredbe zakona usmjerene na ograničenje kaznenopravne represije, primjenu novčane kazne, proklamiranje načela individualizacije i ostalih kaznenopravnih sankcija koje se mogu primijeniti kao zamjena za kaznu zatvora. Dakle, sukladno temeljnim odrednicama, u posebnom dijelu Kaznenog zakona iz 1997. godine, dolazi do znatnog ublažavanja kaznenopravne represije kroz smanjenje kaznenih okvira i to na način da su se u velikom broju slučajeva smanjile gornje mjere kazne, a kod određenog broja kaznenih djela smanjena je i najmanja mjera kazne. Navedena ograničenja kaznenopravne prisile proizašla su kao obaveza iz međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, Ustava RH i tumačenja pojma pravne države ili vladavine prava (Grozđanić i Škorić, 2006).

Pored toga, u sudskoj praksi europskih država, kao vid ograničenja kaznenopravne represije bila je uočljiva tendencija izricanja sve blažih kazni te osobito zamjene kazne zatvora alternativnim sankcijama. U novom hrvatskom kaznenom zakonodavstvu ograničenje kaznenopravne prisile očitovalo se, između ostalog, uvođenjem načela određenog trajanja svih kaznenopravnih sankcija, uklanjanjem prijašnje mogućnosti pooštavanja kazne u slučaju višestrukog povrata, uvođenjem i otvaranjem mogućnosti da se kratkotrajne kazne zatvora zamijene radom za opće dobro na slobodi te afirmacijom novčane kazne koja se učestalije nego do tada propisivala kao alternativa s kaznom zatvora. Vezano uz primjenu novčane kazne, Kazneni zakon (NN 110/1997) sadržavao je odredbu iz članka 53., po kojoj se „za kaznena djela za koja je propisana zatvorska kazna bez posebnog minimuma, a s najvišim posebnim maksimumom od 3 godine kao alternativna kazna može izreći i novčana kazna.“ Na taj način uvedena je mogućnost kažnjavanja novčanom kaznom kod gotovo trećine kaznenih djela, a što je bilo tri puta više u odnosu na mogućnosti koje su postale prije uvođenja te odredbe. Postupak usvajanja novog hrvatskog zakonodavstva obuhvatio je ocjenu postojećih kaznenih okvira za preuzeta kaznena djela, ali i uspostavljanje novih kaznenih okvira za nova kaznena djela uvedena u propisu, uz uvažavanje načela zakonitosti i individualizacije. Propisivanje kazni za pojedina kaznena djela rezultat je sagledavanja i prihvaćanja dugogodišnje sudske prakse u Republici Hrvatskoj, ali i stranim uzorima na način da je došlo do već spomenutog smanjenja kaznenih okvira u velikom broju slučajeva. Uočljiva je i tendencija prve reforme u pogledu ostavljanja kaznenih okvira dovoljno širokim radi mogućnosti individualizacije i istodobno izbjegavanja određivanja prevelikog broja težih i lakših oblika pojedinog kaznenog djela. Međutim, kako kazneni okviri ne smiju biti preširoki, jer praksa pokazuje kako se u pravilu iskorištava samo donja polovica raspona zatvorske kazne, u znatnom broju slučajeva to je dovelo i do smanjivanja posebnog maksimuma u odnosu na dotadašnje kazne. Kod odmjeravanja kazni i kaznenih okvira, riječ je o odnosu sudske individualizacije kazne i o volji

zakonodavca koji tu individualizaciju omogućuje samo u okvirima najblaže i najstrože propisane kazne za svaki konkretni slučaj (Horvatić, 2006). Osim toga, sukladno sudskoj praksi i velikom postotku ublažavanja dotadašnjih kazni, došlo je i do smanjenja posebnih minimuma u određenim slučajevima. Zaključno, nema nikakvih dvojbi da je novo hrvatsko kazнено zakonodavstvo iz 1997. godine, ublažavanjem represije na normativnom nivou, nastojalo kazne usuglasiti sa suvremenim kaznenim zakonima, ali i s kaznenom politikom naših sudova (Grozđanić i Škorić, 2006).

Druga reforma započela je 2004 godine, a okončana je 2006. godine usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 71/2006). Prema obrazloženju promjena Kaznenog zakona (NN 110/1997), novelom iz 2006. godine, može se zaključiti da je glavni kriminalnopolitički razlog za navedeno bilo „kompleksno pitanje općeg i linearnog pooštrenja represije“ i to posebno zbog ocjene da je represija koju primjenjuje sudska praksa nedovoljna u odnosu na onu koja je moguća prema postojećem zakonu (Horvatić, 2006). Iz ovoga proizlazi da se radi, u prvom redu, o promjenama zakona koje bi za cilj trebale imati manji utjecaj na postojeću zakonsku, a više na sudsku politiku kažnjavanja. Na sudsku praksu se želi djelovati tako da se: „a) povisiju donje posebne mjere propisanih kazni za određeni broj kaznenih djela i b) ograničuju dosadašnje mogućnosti ublažavanja tako propisanih kazni razlikovanjem zakonskog i sudskog ublažavanja i primjenama granica takvih ublažavanja njihovim povišenjem u odnosu prema dotadašnjem propisu“ (Horvatić, 2006: 385). Slijedom toga, u Kaznenom zakonu „izmijenjeno je 129 kaznenih okvira, što je 18,15 posto od ukupnog broja propisanih kazni za sve inkriminacije“ (Grozđanić i Škorić, 2006: 822). Uz navedeno, dolazi i do promjena u odnosu na odredbe o zastari kaznenog progona i zastari izvršenja kazni te smanjenoj ubrojivosti, uvjetnom otpustu, ublažavanju kazne, uvjetnoj osudi, kazni zatvora, stjecaju kaznenih djela, sigurnosnim mjerama te oduzimanju imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom. Pooštrenjem represije ograničene su dosadašnje mogućnosti ublažavanja kazne i izricanja uvjetne osude. Uvedeno je odvajanje i razlikovanje zakonskog i sudskog ublažavanja kazne, a što posebno dolazi do izražaja u novim granicama za ublažavanje kazne kod teških i najtežih kaznenih djela. Postavljena su veća ograničenja za sudsko ublažavanje kazne propisivanjem viših donjih granica ublažavanja kod težih kaznenih djela. Prijašnje odredbe omogućavale su primjenu uvjetne osude i u slučajevima kada je sudac smatrao da osobito olakotne okolnosti opravdavaju izricanje uvjetne osude, međutim novim odredbama otklonjena je takva mogućnost, a izricanje uvjetne osude počinitelju kaznenog djela za koje je propisana kazna do deset godina zatvora, vezano je uz nužnost primjene odredbe o zakonskom ublažavanju kazne. Pooštavanje politike kažnjavanja ogledalo se na način da je u posebnom

dijelu Kaznenog zakona (NN 110/1997) za pojedina kaznena djela došlo do ukidanja alternativno propisane novčane kazne, zatim do povišenja minimuma kazne zatvora uz zadržavanje dosadašnjeg maksimuma, odnosno došlo je do povišenja maksimuma uz zadržavanje dosadašnjeg minimuma kazne, ili u konačnici povišenjem obje mjere kojima je određen minimum i maksimum kazne zatvora (Grozđanić i Škorić, 2006).

2.3 Kazneni zakon iz 2011. godine – suvremeno hrvatsko kazneno zakonodavstvo i novi okvir kaznenopravnih sankcija

Kao što je prethodno već navedeno, Hrvatski sabor je na sjednici održanoj 21. listopada 2011. godine, donio novi Kazneni zakon iz 2011. godine, s odredbom da zakon stupa na snagu 01. siječnja 2013. godine. Na taj način ostavljeno je primjereno vrijeme da se pravna i opća javnost upozna s novim kaznenim odredbama. Kada je riječ o donošenju novih propisa iz područja kaznenog prava, opća javnost gotovo uvijek očekuje pojačanu represiju u odnosu na pojedina kaznena djela i uvođenje novih za kažnjavanje kriminalnih ponašanja, a koja nisu bila sadržana u prijašnjem propisu. Za pravnu javnost, prečeste izmjene materijalnih kaznenih odredbi ponajprije su vezane uz složena pitanja osiguravanja pravnog kontinuiteta između novih i starih odredbi, ali ne toliko u sferi same primjene, koliko u činjenici da u pravilu, ne dijeli mišljenje opće i političke javnosti o općoj dobrobiti bezgraničnog normativnog optimizma (Garačić, 2023).

Međutim, neizbježne su prijeko potrebne izmjene propisa te izmjene koje su provode radi usklađivanja s pravnom stečevinom Europske unije, a u odnosu na Kazneni zakon to je rezultiralo značajnim promjenama i osuvremenjivanjem područja kaznenopravnih sankcija. Prema Kseniji Turković i Aleksandru Maršavelskom, koji u članku „Reforma sustava kazni u novom Kaznenom zakonu“, zaključuju da je novi Kazneni zakon (NN 125/2011) usmjeren na otklanjanje nedostataka u sustavu kazni koje je sadržavao prethodni propis i koje su prouzročile određene posljedice, a što se odnosilo na:

- a) krivnja je formulirana kao temelj kazni i sigurnosnih mjera što znači da nije proveden dualistički sustav kaznenopravnih sankcija,
- b) nedostatan je postojeći kaznenopravni okvir za počinitelje koji u povratu ili stjecaju čine najteža kaznena djela,
- c) višekratnim upozorenjima Europskog odbora za prevenciju mučenja i nečovječnog postupanja ili kazne (CPT) o prenapučenosti zatvora i kaznionica,

- d) više od jedne trećine svih izrečenih kazni zatvora odnosi se na kazne zatvora do šest mjeseci usprkos negativnim posljedicama koje imaju kratkotrajne kazne,
- e) nedosljednost u primjeni sustava određivanja novčane kazne, koja se u praksi teško naplaćuje i često pretvara u kaznu zatvora,
- f) uvjetna osuda se najčešće izriče bez zaštitnog nadzora i posebnih obveza tako da su njeni učinci na počinitelja dovedeni u pitanje,
- g) primjena rada za opće dobro je u neznatnom broju radi ograničavajućeg zakonskog okvira (Turković i Maršavelski, 2012).

Pitanje prenapučenosti zatvora i kaznionica u vrijeme prije donošenja novog zakona, ali i pristupanja Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije, bilo je aktualno i vrlo istaknuto, s obzirom na potrebu ostvarivanja ljudskih prava osoba kojima je oduzeta sloboda i osiguravanja minimalnih prostornih standarda smještaja u kaznenim ustanovama. Prosječni postotak popunjenosti smještajnih kapaciteta (zatvoreni, poluotvoreni i otvoreni uvjeti) zatvorskog sustava na dan 31. prosinca 2010. godine, bio je zabrinjavajući i iznosio je 154,1 posto (UZSP, 2011). Međutim, isto tako postojala je i potreba da se kazneno zakonodavstvo osuvremeni u pogledu praćenja trendova razvijenih zemalja u propisivanju novih kaznenopravnih sankcija koje se određuju na temelju načela razmjernosti, a koje se pokazuju učinkovitijima od kazne zatvora. Drugim riječima, otvoren je prostor za izricanje blažih sankcija od kazne zatvora, kojima se ostvaruje svrha kažnjavanja te istovremeno djeluje i na smanjenje broja zatvorenika u kaznenim ustanovama. Uz sve navedeno, ne treba zanemariti ni ekonomske razloge za smanjenje zatvoreničke populacije jer manji broj zatvorenika znači i manje opterećenje za državni proračun, a provođenje alternativnih kaznenopravnih sankcija prema počiniteljima kaznenih djela, u usporedbi sa zatvorima i kaznionicama, generiraju manje troškove. Slijedom navedenoga, jasno se ocrtavaju odredbe koje za cilj imaju smanjenje prenapučenosti kaznenih tijela i one se mogu podijeliti u tri skupine:

- a) „širenje primjene alternativnih sankcija (rad za opće dobro, uvjetna osuda, posebne obveze, zaštitni nadzor, sigurnosne mjere),
- b) iznimnost izricanja kratkotrajnih kazni zatvora,
- c) ublažavanje kazne u slučaju nagodbe državnog odvjetnika i okrivljenika“ (Turković i Maršavelski, 2012: 803-804).

Osim utjecaja na prenapučenost zatvora, odnosno kaznionica, ostvarenjem navedenih ciljeva, rješava se i problem kratkotrajnih kazni zatvora koje se često ocjenjuju u kontekstu da se njihovim izricanjem ne ostvaruje svrha kažnjavanja te se proširuje primjena rada za opće dobro i posebnih obveza, koje u tom smislu, daju pozitivne rezultate. U pogledu novčane kazne, prema

odredbama članka 42. Kaznenog zakona (NN 125/2011) postignuta je visoka razina individualizacije kazne jer se ona izriče u dnevnim iznosima, a visina dnevnog iznosa utvrđuje se uzimajući u obzir počiniteljeve prihode i imovinu te prosječne troškove.

Gledajući opseg promjena u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu koje je donio novi Kazneni zakon (NN 125/2011), može se zaključiti da su one mnogobrojne, a iz tehničkih karakteristika proizlazi da je došlo do povećanja opsega zakona, jer je prethodni zakon iz 1997. godine sadržavao XXVII. glava, a sadašnji se sastoji od XXXV. glava. Smanjen je i broj glava Općeg dijela sa IX. na VIII. glava. Međutim, treba istaknuti da su oformljene posve nove glave specifičnih kaznenih djela, postojeće su dopunjene novim kaznenim djelima, a brojna kaznena djela su redefinirana (Milojević Antoliš, 2012). Raspored glava u Posebnom djelu Kaznenog zakona (NN 125/2011) je:

- Glava IX. Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva
- Glava X. Kaznena djela protiv života i tijela
- Glava XI. Kaznena djela protiv ljudskih prava i temeljnih sloboda
- Glava XII. Kaznena djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja
- Glava XIII. Kaznena djela protiv osobne slobode
- Glava XIV. Kaznena djela protiv privatnosti
- Glava XV. Kaznena djela protiv časti i ugleda
- Glava XVI. Kaznena djela protiv spolne slobode
- Glava XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta
- Glava XVIII. Kaznena djela protiv braka, obitelji i djece
- Glava XIX. Kaznena djela protiv zdravlja ljudi
- Glava XX. Kaznena djela protiv okoliša
- Glava XXI. Kaznena djela protiv opće sigurnosti
- Glava XXII. Kaznena djela protiv sigurnosti prometa
- Glava XXIII. Kaznena djela protiv imovine
- Glava XXIV. Kaznena djela protiv gospodarstva
- Glava XXV. Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka
- Glava XXVI. Kaznena djela krivotvorenja
- Glava XXVII. Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva
- Glava XXVIII. Kaznena djela protiv službene dužnosti
- Glava XXIX. Kaznena djela protiv pravosuđa
- Glava XXX. Kaznena djela protiv javnog reda
- Glava XXXI. Kaznena djela protiv biračkog prava

- Glava XXXII. Kaznena djela protiv Republike Hrvatske
- Glava XXXIII. Kaznena djela protiv strane države ili međunarodne organizacije
- Glava XXXIV. Kaznena djela protiv oružanih snaga Republike Hrvatske.

U odnosu na Kazneni zakon (NN 110/1997) nove glave za specifična kaznena djela su:

- Glava XII. Kaznena djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja
- Glava XIII. Kaznena djela protiv osobne slobode
- Glava XIV. Kaznena djela protiv privatnosti
- Glava XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta
- Glava XXI. Kaznena djela protiv opće sigurnosti
- Glava XXII. Kaznena djela protiv sigurnosti prometa
- Glava XXV. Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka
- Glava XXVI. Kaznena djela krivotvorenja
- Glava XXVII. Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva
- Glava XXXI. Kaznena djela protiv biračkog prava
- Glava XXXIII. Kaznena djela protiv strane države ili međunarodne organizacije.

U nastavku teksta, kako bi se stekao uvid u dubinu i obuhvat promjena koje su uslijedile prihvatanjem Kaznenog zakona (NN 125/2011) obradit će se dva izdvojena primjera: prvi je pregled promjena na primjeru Glave X. Kaznena djela protiv života i tijela – za kaznena djela ubojstva i teškog ubojstva te naknadnog uvođenja kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe (femicida) i drugi primjer, propisivanje novog kaznenog djela Neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje u Glavi XXIX. Kaznena djela protiv pravosuđa.

2.3.1 Primjer 1.: Pregled promjena na primjeru Glave X. Kaznena djela protiv života i tijela – za kaznena djela ubojstva i teškog ubojstva te naknadnog uvođenja kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe (femicida)

U Kaznenom zakonu (NN 110/1997) kaznena djela protiv života i tijela sadržana su u Glavi X., a temeljni oblik ubojstvo i kvalificirani oblik teško ubojstvo zasebni su članci (90. i 91.). Članak 90. određivao je: „Tko drugog usmrti, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.“ Kazneni zakon (NN 125/2011) sadrži kaznena djela protiv života i tijela također u Glavi X., a članak 110. sadrži opis kaznenog djela ubojstva: „Tko ubije drugog, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.“ Dakle, obavljenom promjenom dolazi do napuštanja termina „usmrti drugog“ te se uvodi termin „ubije drugog“ u opisu norme kaznenog djela ubojstva, a može se zaključiti da je novi termin jasnije određen i usklađen sa samim nazivom kaznenog djela – ubojstvo, kaznenog djela koje čini onaj tko ubije drugoga.

Razmatrajući kaznenopravne okvire propisane sankcije, Kazneni zakon (NN 110/1997) predviđao je kaznu između pet i petnaest godina, dok Kazneni zakon (NN 125/2011) za ovo kazneno djelo predviđa kaznenopravne okvire kazne između pet i dvadeset godina, a što je sukladno određenom općem maksimumu kazne zatvora. Prema počinitelju kaznenog djela, ukoliko je kazneno djelo počinjeno prije stupanja na snagu novog Kaznenog zakona iz 2011. godine, može se primijeniti prethodni zakon, ukoliko je on blaži za počinitelja. Međutim, iako je Kazneni zakon (NN 125/2011) u pogledu kazne stroži, primjenom načela konkretnosti te ocjenom drugih elemenata po kojima se određuje koji je zakon blaži, nije isključena i njegova primjena, a pogotovo radi odredbi koje su u pravilu povoljnije nego u Kaznenom zakonu (NN 110/1997) i vezane su uz odredbe ublažavanja kazne te mogućnosti izricanja uvjetne osude, odnosno djelomično uvjetne osude (Kos, 2013).

O kaznenom djelu teškog ubojstva radit će se ukoliko je ubojstvo počinjeno pod okolnostima koje ga čine teškim i koje se u tom smislu, mogu kategorizirati s obzirom na način počinjenja, pobude i na objekt radnje (Cvitanović i dr., 2018).

U Kaznenom zakonu (NN 110/1997) kvalificirani oblik teškog ubojstva sadržan je u članku 91. te je određivao:

„Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

1. tko usmrti dijete ili maloljetnu osobu,
2. tko usmrti trudnicu,
3. tko drugoga usmrti na osobito okrutan ili krajnje podmukao način,
4. tko drugoga usmrti iz koristoljublja,
5. tko drugoga usmrti radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,
6. tko drugoga usmrti iz bezobzirne osvete, mržnje ili drugih osobito niskih pobuda,
7. tko usmrti službenu osobu u vrijeme kad obavlja poslove zaštite ustavnog ustrojstva Republike Hrvatske, osiguranja osoba ili imovine, otkrivanja kaznenih djela i prekršaja, privođenja, uhićenja ili sprječavanja bijega počinitelja kaznenog djela i prekršaja, čuvanja osoba kojima je oduzeta sloboda, održavanja javnog reda i mira i sigurnosti prometa,
8. tko usmrti policijskog službenika kad obavlja poslove zaštite života, prava, sigurnosti i nepovredivosti osoba, zaštite imovine, sprječavanja i otkrivanja kaznenih djela i prekršaja, traganja za počiniteljima kaznenih djela i prekršaja, uhićenja i njihova dovođenja nadležnim tijelima, nadzora i upravljanja cestovnim prometom, poslove sa strancima na temelju zakona, nadzora i osiguranja državne granice te održavanja javnog reda i mira“ (Kazneni zakon, 1997).

Kazneni zakon (NN 125/2011) redefinirao je kazneno djelo teškog ubojstva (čl. 111.) te određuje:

„Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

1. tko drugoga ubije na okrutan ili podmukao način,
2. tko ubije osobu posebno ranjivu zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće,
3. tko ubije blisku osobu ili osobu koju je već ranije zlostavljao,
4. tko drugoga ubije iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda,
5. tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,
6. tko ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti“ (Kazneni zakon, 2011).

U pogledu kaznenopravnog okvira zapriječene kazne vidljivo je da novi zakon nije stroži, odnosno u oba zakona propisana je ista kazna, od najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora. Usporedbom opisa, uočljivo je da je izostavljena oznaka „osobito“ i „krajnje“ kod načina određenja postupanja počinitelja te je prihvaćena formulacija „na okrutan ili podmukao način“. Nadalje, između ostalih, uočljive su i promjene u odnosu na određivanje posebne ranjivosti, ubojstva bliske osobe i osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao, kao potpuno novi oblik teškog ubojstva, a pružena je i identična zaštita svakoj službenoj osobi ukoliko bi netko počinio kazneno djelo ubojstvo u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti.

Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 18. ožujka 2024. godine (NN 36/2024), dodan je članak 111.a koji određuje novo kazneno djelo – teško ubojstvo ženske osobe sa sljedećim normativnim opisom u dva stavka:

„(1) Tko počini rodno utemeljeno ubojstvo ženske osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(2) Pri utvrđivanju kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka uzet će se u obzir da je djelo počinjeno prema bliskoj osobi, osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ranjivoj osobi, osobi koja se nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti, ili je djelo počinjeno u okolnostima spolnog nasilja ili zbog odnosa koji žene stavlja u neravnotežan položaj ili da postoje druge okolnosti koje upućuju da se radi o rodno utemeljenom nasilju“ (Kazneni zakon, 2011).

Femicid se razlikuje od drugih oblika ubojstva jer je riječ o rodno povezanim ubojstvima žena samo zato jer su žene. To ukazuje i da su temeljni uzroci femicida povezani s općim položajem žena u društvu, diskriminacijom žena, rodnim ulogama, uobičajenim rodnim stereotipima, predrasudama i nasiljem nad ženama (Blažinović Grgić, 2022). Uvođenjem ovog kaznenog

djela zakonodavac nastoji dodatno unaprijediti zaštitu žena od nasilja te snažnije sankcionirati počinitelje svih oblika rodno utemeljenih nasilja.

2.3.2 Primjer 2.: Propisivanje novog kaznenog djela Neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje u glavi XXIX. Kaznena djela protiv pravosuđa

Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 18. ožujka 2024. godine (NN 36/2024), propisuje se i novo kazneno djelo u članku 307.a Neovlašteno otkrivanje sadržaja izvidne ili dokazne radnje. Sadržaj članka podijeljen je u tri stavka, a oni glase:

„(1) Pravosudni dužnosnik ili državni službenik u pravosudnom tijelu, policijski službenik ili dužnosnik, okrivljenik, odvjetnik, odvjetnički vježbenik, svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač koji tijekom prethodnog kaznenog postupka koji se na temelju zakona smatra nejavnim, neovlašteno otkrije sadržaj izvidne ili dokazne radnje, s ciljem da ga učini javno dostupnim, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Počinjenje, pomaganje ili poticanje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka ne može ostvariti onaj tko obavlja novinarski posao.

(3) Nema kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka ako je djelo počinjeno radi zaštite žrtve kaznenog djela, u interesu obrane u kaznenom postupku ili u drugom pretežito javnom interesu“ (Kazneni zakon, 2011).

Najava propisivanja nove inkriminacije izazvala je burne reakcije u javnom diskursu, a koje, na neki način, traju i nakon što je uvedeno novo kazneno djelo za sankcioniranje otkrivanja informacija za vrijeme trajanja prethodnog kaznenog postupka, odnosno odavanja sadržaja provedenih izvidnih radnji. Najglasnije protivljenje dolazilo je od strane Hrvatskog novinarskog društva i Sindikata novinara Hrvatske jer su isticali da uvođenje tog kaznenog djela za posljedicu ima sprječavanje novinara da objavljuju informacije koje su u interesu javnosti. Iz novinarskih krugova smatraju da se na taj način želi spriječiti razotkrivanje korupcijskih afera i inzistiranje na pravdi tijekom pravosudnih postupaka, kroz rad novinara, a za što je javnost iznimno zainteresirana i to posebno zbog nepovjerenja građana u pravosuđe. U tom smislu, iako novinari koji objave takve informacije neće kazneno odgovarati, otvorit će se prostor za određene postupke nadležnih tijela za utvrđivanje izvora informacija. Također, ističu da će primjenom ovog članka Kaznenog zakona (NN 125/2011) doći do uskrate informacija građanima o kaznenim postupcima od javnog interesa, a kao što su dokazi da su državni dužnosnici ili osobe na visokim političkim dužnostima počinili koruptivno kazneno djelo ili zloupotrebu položaja. Sindikat novinara Hrvatske zaključuje da se otvaraju vrata skrivanja zloupotreba od represivnog aparata i ukida javnost kao kontrolni mehanizam rada

policije, državnog odvjetništva i sudova. Dakle, sve osobe iz sustava istrage koje dođu do podataka o nepravilnostima, a koji su od javnog interesa, dobro će razmisliti prije nego li ih podijele s medijima jer ih je država zastrašila odredbom o mogućnosti izricanja kazne zatvora (SNH, 2024).

Vlada Republike Hrvatske u svom objašnjenju za intenciju uvođenja novog kaznenog djela otklanja tvrdnje da je namjera uvođenja ograničavanje medijskih sloboda i usmjerenost protiv novinarske profesije, odnosno protiv prava javnosti da bude informirana i prava na pristup informacijama, već da se radi o cilju zaštite pretpostavke nevinosti okrivljenika, prava na privatnost sudionika kaznenog postupka te prava na pravičan postupak (Hina, 2024).

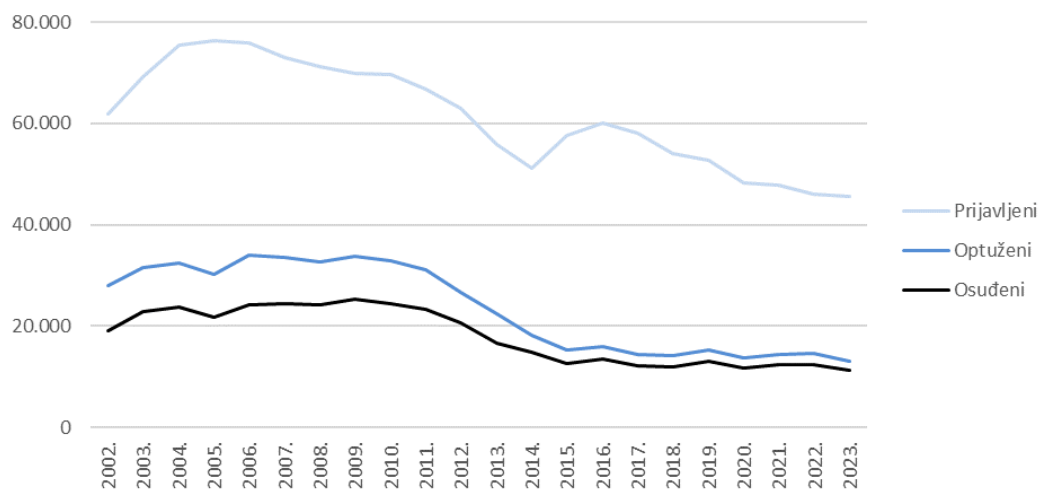
Na portalu iusinfo.hr, objavljen je članak vezan uz obilježja novog kaznenog djela neovlaštenog otkrivanja izvidne ili dokazne radnje te je istaknuta neuobičajenost određenja bića kaznenog djela, a u prvom redu radi norme o apsolutnoj isključenosti od bilo kakve kaznene odgovornosti nekoga tko obavlja novinarski posao. Nadalje, pojedinačno su navedeni potencijalni počinitelji, pri čemu je pogrešno propisan nepostojeći zakonski termin „policijski dužnosnik“ s obzirom da se navedeni termin ne navodi u propisima koji uređuju rad policije. Naziv kaznenog djela u obuhvatu radnji izvida odudara od intencije kaznenopravne zaštite nejavnog dijela prethodnog kaznenog postupka, jer izvidi su eksplicitno već proglašeni tajnim člankom 206.f Zakona o kaznenom postupku (NN 152/2008) dok su nejavne faze u okviru izvida - istraživanje i istraga. Dakle, može se zaključiti da je bit kaznenopravne represije (i zaštite) usmjerena prema sadržaju provedene radnje iz dijela postupaka obuhvaćenih izvidom ili dokaznom radnjom tijekom obavljanja istraživanja ili istrage, slijedom čega je kažnjivo neovlašteno otkrivanje sadržaja konkretne radnje. Prema propisanoj kazni radi se o lakšem kaznenom djelu, a s obzirom da je propisana do tri godine, prema članku 40. Kaznenog zakona (NN 125/2011) sud počinitelju može izreći novčanu kaznu (Moslavac, 2024).

3. POKAZATELJI KRIMINALITETA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U ovom poglavlju detaljno će biti analizirani te grafički i tablično prikazani statistički podaci koji se odnose na kretanje i stanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Izvor podataka su službene statistike Ministarstva unutarnjih poslova (Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada) te statistička izvješća i priopćenja Državnog zavoda za statistiku (Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude). Radi potpunijeg razumijevanja statističkih podataka, važno je napomenuti da je u podacima policije jedinica promatranja prijavljeno kazneno djelo, dok su kod podataka Državnog zavoda za statistiku jedinica promatranja osobe. U metodološkim objašnjenjima objavljenih podataka Državnog zavoda za statistiku navodi se kako se radi o podacima županijskih i općinskih državnih odvjetništava te županijskih i općinskih sudova koji sude u prvom stupnju kada je kazneni postupak pravomoćno završen. Jedinice promatranja su punoljetni počinitelji kaznenih djela, koji mogu biti počinitelji, supočinitelji, poticatelji ili pomagači. Ograničenje koje se javilo u analizi i interpretaciji podataka vezano je uz promjene klasifikacija kaznenih djela, koje su uvjetovane izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, ali i donošenjem novog Kaznenog zakona (NN 125/2011) koji je u primjeni od 01. siječnja 2013. godine. Državni zavod za statistiku u cilju osiguravanja vremenske usporedivosti kaznenih djela, u slučajevima u kojima postoji pravni kontinuitet, izvršio je uparivanje kaznenih djela prethodnog i novog Kaznenog zakona. Za potrebe ove analize, razmatrat će se javno objavljeni statistički podaci u razdoblju od 2002. do 2023. godine, a podaci policije, s obzirom na dostupnost podataka, od 2007. do 2023. godine, s time da je riječ o izdvojenim pokazateljima koji će u konačnici omogućiti kvalitetnu podlogu za donošenje zaključaka, odnosno uočavanja trendova kriminaliteta za potrebe ovog rada.

Slika 1. prikazuje broj prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih osoba u razdoblju od 2002. do 2023. godine iz kojeg je uočljiv pad broja prijavljenih osoba od 2017. godine. Navedeni trend razvidan je i kod broja optuženih i osuđenih punoljetnih osoba posebno ukoliko se uspoređuje razdoblje od 2002. do 2012. godine s razdobljem od 2013. do 2023. godine. U prvom spomenutom razdoblju, broj optuženih osoba kreće se u rasponu od 27.887 do 34.053, dok se u drugom taj broj za optužene osobe kreće u rasponu od 13.110 (što je podatak za 2023. godinu) do 22.397 (što je podatak za 2013. godinu). U pogledu osuđenih osoba, također je uočljivo značajno smanjenje broja (Tablica 1.), a što je u korelaciji sa padom ukupnog broja prijavljenih i optuženih osoba.

Slika 1. Punoljetni počinitelji kaznenih djela – prijavljeni, optuženi i osuđeni (DZS, 2002 – 2023)

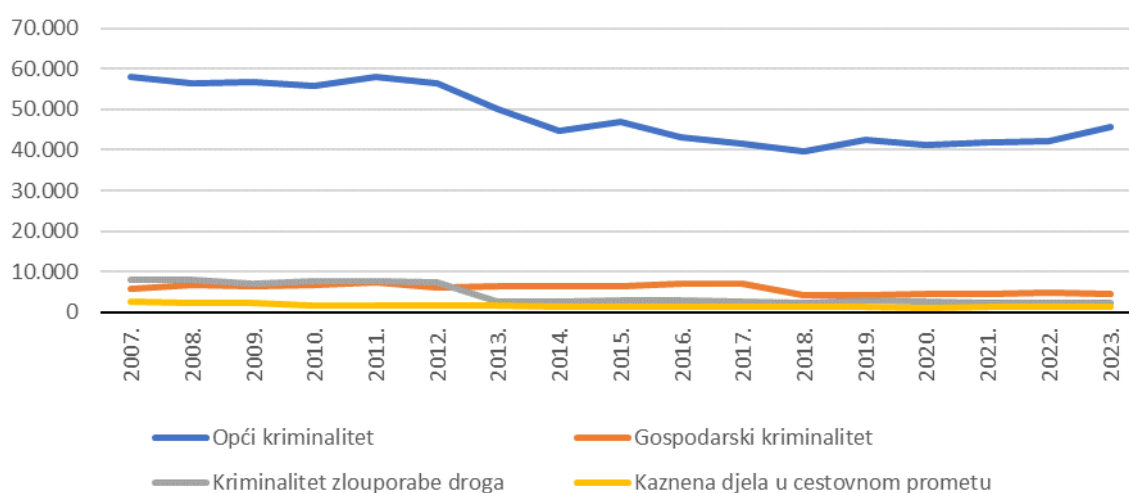

Tablica 1. Punoljetni počinitelji kaznenih djela – prijavljeni, optuženi i osuđeni (DSZ, 2002 – 2023)

Godina	Prijavljeni	Optuženi	Osuđeni	Postotak optuženih u odnosu na prijavljene	Postotak osuđenih u odnosu na optužene
2002.	61.889	27.887	19.040	45,1	68,3
2003.	69.329	31.603	22.939	45,6	72,6
2004.	75.403	32.557	23.851	43,2	73,3
2005.	76.409	30.322	21.731	39,7	71,7
2006.	75.867	34.053	24.216	44,9	71,1
2007.	73.082	33.497	24.442	45,8	73,0
2008.	71.221	32.609	24.168	45,8	74,1
2009.	70.002	33.776	25.368	48,3	75,1
2010.	69.601	32.859	24.430	47,2	74,3
2011.	66.874	31.208	23.389	46,7	74,9
2012.	62.955	26.622	20.548	42,3	77,2
2013.	55.924	22.397	16.617	40,0	74,2
2014.	51.136	18.089	14.888	35,4	82,3
2015.	57.688	15.198	12.552	26,3	82,6
2016.	60.194	15.889	13.412	26,4	84,4
2017.	58.181	14.466	12.091	24,9	83,6
2018.	54.070	14.110	11.866	26,1	84,1
2019.	52.670	15.230	13.002	28,9	85,4
2020.	48.272	13.615	11.634	28,2	85,4
2021.	47.872	14.471	11.634	30,2	80,4
2022.	46.045	14.660	12.355	31,8	84,3
2023.	45.644	13.100	11.254	28,7	85,9
UKUPNO	1.350.328	518.218	395.427	38,4	76,3

Iz podataka prikazanih u Tablici 1., uzimajući u obzir cjelokupno promatrano razdoblje, razvidno je smanjenje postotka optuženih u odnosu na prijavljene osobe i povećanje postotka osuđenih osoba u odnosu na optužene. Navedeno može uputiti na zaključak da su provedene izmjene kaznenog zakonodavstva rezultirale kvalitetnim rješenjima u pogledu unapređenja vođenja kaznenih postupaka, prihvaćanja pozitivne prakse rada i razvoja potrebnih metoda otkrivanja i procesuiranja počinitelja kaznenih djela te posljedičnog dolaženja do izricanja neke od kaznenopravnih sankcija. Prekretnica u tom pogledu je 2014. godina, kad postotak osuđenih u odnosu na optužene prelazi 82 posto, dok u 2023. godini raste na 85,9 posto.

Slika 2. Struktura prijavljenih kaznenih djela (MUP, 2007 – 2023)

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova o strukturi prijavljenih kaznenih djela (Slika 2.) pretežiti dio se odnosi na opći kriminalitet u koji spadaju kaznena djela protiv života i tijela, protiv spolne slobode i spolnog iskorištavanja djece i maloljetnika, protiv imovine, protiv okoliša, protiv slobode i prava, protiv opće sigurnosti i javnog reda.

Tablica 2. Struktura prijavljenih kaznenih djela (MUP, 2007 – 2023)

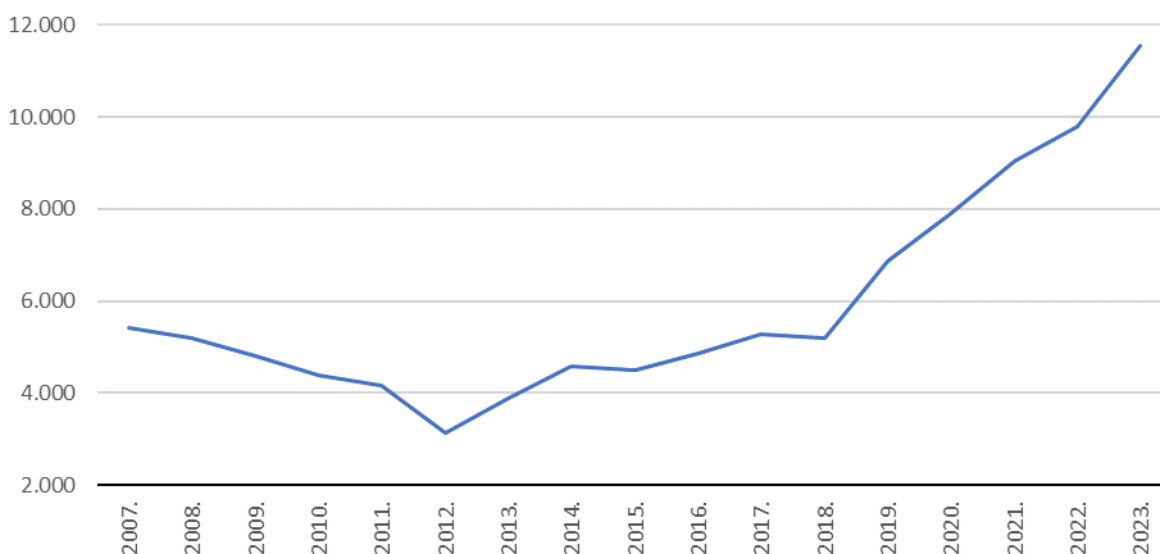
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Opći kriminalitet	58.092	56.465	56.779	55.924	57.967	56.385	50.217	44.763	46.819
	76,6	75,7	77,3	76,3	76,7	78,1	80,1	78,7	79,0
Gospodarski kriminalitet	5.832	6.691	6.583	6.799	7.309	5.994	6.315	6.393	6.340
	7,7	9,0	9,0	9,3	9,7	8,3	10,1	11,2	10,7
Kriminalitet zloporabe droga	7.952	7.882	7.063	7.784	7.767	7.295	2.713	2.729	2.878
	10,5	10,6	9,6	10,6	10,3	10,1	4,3	4,8	4,9
Kaznena djela u cestovnom prometu	2.538	2.358	2.186	1.809	1.751	1.626	1.557	1.334	1.471
	3,3	3,2	3,0	2,5	2,3	2,3	2,5	2,3	2,5
UKUPNO (s prometom)	75.857	74.571	73.497	73.328	75.620	72.171	62.708	56.851	59.233
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nastavak tablice 2. - Struktura prijavljenih kaznenih djela (MUP, 2007 – 2023)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Opći kriminalitet	43.107	41.595	39.684	42.651	41.254	41.872	42.295	45.557
	77,2	76,7	77,4	76,2	77,7	77,2	76,7	82,6
Gospodarski kriminalitet	7.111	7.057	4.292	4.137	4.532	4.627	4.956	4.429
	12,7	13,0	8,4	7,4	8,5	8,5	9,0	8,0
Kriminalitet zloporabe droga	2.838	2.589	2.274	2.871	2.645	2.334	2.402	2.496
	5,1	4,8	4,4	5,1	5,0	4,3	4,4	4,5
Kaznena djela u cestovnom prometu	1.461	1.489	1.477	1.308	1.180	1.296	1.374	1.501
	2,6	2,7	2,9	2,3	2,2	2,4	2,5	2,7
UKUPNO (s prometom)	55.824	54.246	51.287	55.994	53.082	54.250	55.131	55.132
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

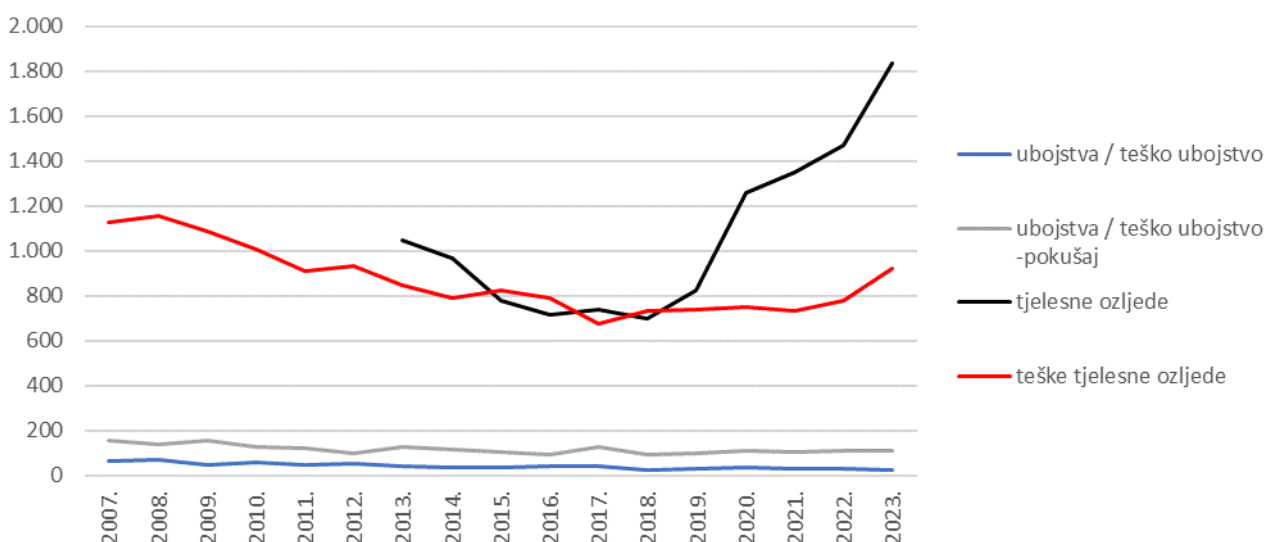
Nakon smanjenja ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela u razdoblju od 2007. do 2018. godine, (Tablica 2. i nastavak tablice) dolazi do postupnog povećanja broja prijavljenih kaznenih djela, ali od 2014. godine, u ukupnom broju prijavljenih kaznenih djela, vrijednosti su znatno manje u odnosu na evidentirane od 2007. do 2012. godine, kada je broj prijavljenih kaznenih djela bio u rasponu od 72.171 do 75.857. Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta nakon vršnog povećanja broja 2016. i 2017. godine, u postotnom udjelu kreću se između 7,4 i 9,00 posto. Kriminalitet zloporaba droga, najveći pad prijavljenih kaznenih djela ima u odnosu 2012. (7.295) i 2013. (2.713) godine, a što je uvjetovano odredbama Kaznenog zakona (NN 125/2011) o zloporabi droge, jer od 01. siječnja 2013. godine, posjedovanje droge za osobnu upotrebu više se ne smatra kaznenim, nego prekršajnim djelom. Tom promjenom, osobe koje konzumiraju drogu ne završavaju u zatvoru, već se upućuju na liječenje, a u postotnu udjelu ta vrsta kriminaliteta pala je za više od 50 posto. Kaznena djela u cestovnom prometu u porastu su od 2020. godine, a nakon više oscilacija rasta i pada, u 2023. godini, broj tih kaznenih djela približan je broju iz 2013. godine.

Slika 3. Kaznena djela na štetu maloljetnika (MUP, 2007 – 2023)

Slika 3. prikazuje djela na štetu maloljetnika, koja se izdvajaju u statistikama policije i pripadaju liniji rada općeg kriminaliteta, a u promatranom razdoblju od 2007. godine, naglašen je trend rasta posebno od 2019. godine. Godine 2012. evidentirano je 3.133 prijavljenih kaznenih djela na štetu maloljetnika, dok je taj broj 2023. godine, iznosio 9.776 prijave, što je povećanje za 212 posto.

Slika 4. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – život i tijelo (MUP, 2007 – 2023)

Slika 4. prikazuje trendove u prijavljenim kaznenim djelima protiv života i tijela. Vide se trendovi blagog pada te vrste kriminaliteta do 2018. godine, nakon čega je u sljedećih pet godina

primjetan rast. Od 01. siječnja 2013. godine, primjenom novog Kaznenog zakona (NN 125/2011.), dolazi do promjena u odnosu na kategorizaciju kaznenog djela tjelesne ozljede, a čiji udio raste od 2018. godine, tako da 2023. godine, čini 62 posto od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv života i tijela.

Tablica 3. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – život i tijelo (MUP, 2007 – 2023)

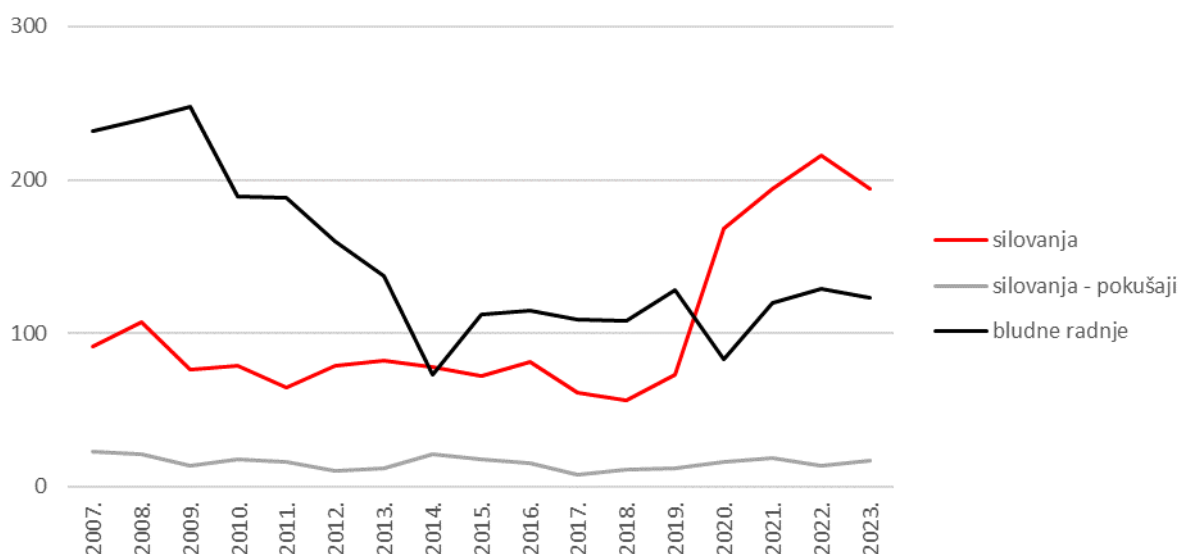
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Ubojstva / Teško ubojstvo	61 2,8	67 2,9	49 2,3	58 2,9	48 2,6	51 3,0	41 1,9	35 1,8	33 1,8
Ubojstva / Teško ubojstvo -pokušaj	155 7,2	137 5,8	153 7,0	125 6,2	123 6,7	100 5,8	124 5,8	113 5,8	105 5,9
Tjelesne ozljede							1.045 49,3	969 49,5	776 43,4
Teške tjelesne ozljede	1.128 52,2	1.158 49,4	1.084 49,9	1.007 49,8	912 49,8	930 54,4	846 39,9	791 40,4	822 46,0
UKUPNO	2.161 100,0	2.342 100,0	2.171 100,0	2.022 100,0	1.832 100,0	1.711 100,0	2.120 100,0	1.956 100,0	1.788 100,0

Nastavak tablice 3. - Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – život i tijelo (MUP, 2007 – 2023)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Ubojstva / Teško ubojstvo	43 2,6	43 2,6	22 1,4	30 1,7	36 1,6	30 1,3	27 1,1	23 0,8
Ubojstva / Teško ubojstvo -pokušaj	93 5,5	125 7,7	90 5,6	98 5,6	108 4,9	103 4,5	108 4,4	111 3,8
Tjelesne ozljede	713 42,3	740 45,4	698 43,4	826 47,2	1.256 57,4	1.352 59,5	1.468 60,0	1.833 62,0
Teške tjelesne ozljede	791 46,9	675 41,4	734 45,6	738 42,2	747 34,1	730 32,1	780 31,9	923 31,2
UKUPNO	1.685 100,0	1.631 100,0	1.609 100,0	1.749 100,0	2.189 100,0	2.271 100,0	2.445 100,0	2.955 100,0

Iz Tablice 3. i nastavka tablice, uočljiv je pad broja ubojstva i teških ubojstva u promatranom razdoblju. Ubojstva i teška ubojstva u pokušaju imaju izražene godišnje oscilacije u padu i rastu broja prijavljenih kaznenih djela ove vrste. Teške tjelesne ozljede imaju pad od 2009. godine do 2014. godine, kada uz određene oscilacije, od 2022. godine, imaju trend rasta.

Slika 5. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – spolne slobode (MUP, 2007 – 2023)

Usvajanjem novog Kaznenog zakona (NN 125/2011.) dolazi do promjene naziva glave u kojoj su sadržani seksualni delikti, kao i promjene njezine strukture. Kaznena djela protiv spolne slobode sada su u Zakonu sadržana u dvije odvojene glave, umjesto, kako je to bilo prije, u jednoj. Napravljena je razlika kaznenopravne zaštite i u odnosu na dob, odnosno punoljetnih i maloljetnih osoba, tako da Glava XVI. nosi naziv kaznena djela protiv spolne slobode, a Glava XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Kaznena djela protiv spolne slobode obuhvaćaju: silovanje (čl. 153.), teška kaznena djela protiv spolne slobode (čl. 154.), bludne radnje (čl. 155.), spolno uznemiravanje (čl. 156.) i prostituciju (čl. 157.). Slika 5. prikazuje strukturu prijavljenih kaznenih djela spolne slobode. Primjetan je porast trenda silovanja i pad broja kaznenog djela bludnih radnji.

Tablica 4. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – spolne slobode (MUP, 2007–2023)

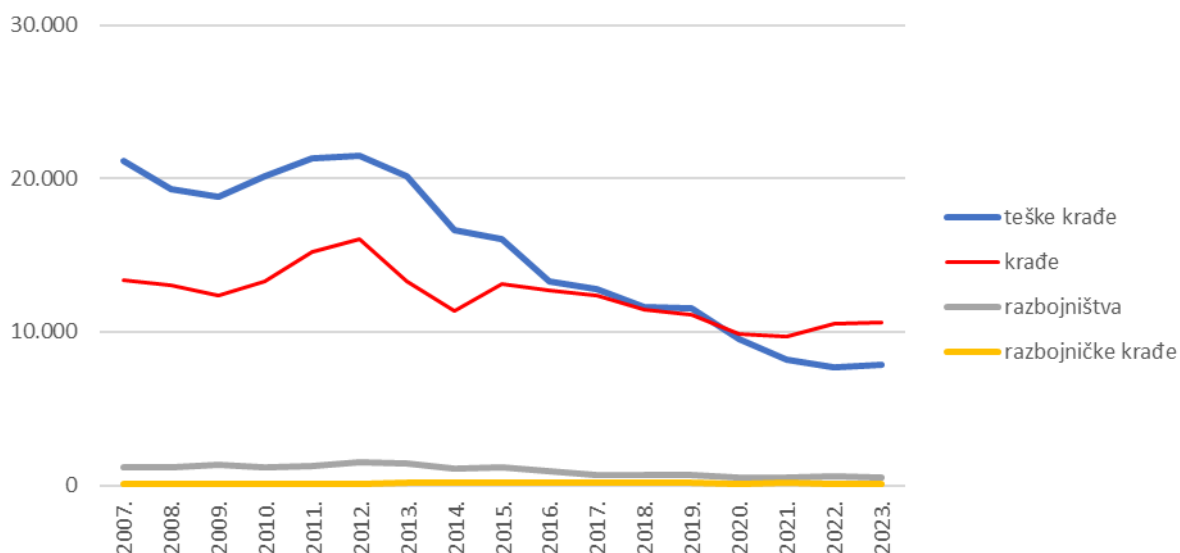
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Silovanja	91 15,3	107 17,2	76 13,0	79 16,9	65 13,5	79 19,3	82 11,8	78 10,1	72 9,3
Silovanja - pokušaji	23 3,9	21 3,4	14 2,4	18 3,8	16 3,3	10 2,4	12 1,7	21 2,7	18 2,3
Bludne radnje	232 38,9	239 38,4	248 42,5	189 40,4	188 39,1	160 39,0	137 19,7	73 9,5	112 14,5
UKUPNO	596 100,0	622 100,0	583 100,0	468 100,0	481 100,0	410 100,0	696 100,0	771 100,0	775 100,0

Nastavak tablice 4. - Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – spolne slobode (MUP, 2007. – 2023.)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Silovanja	81 8,1	61 8,0	56 6,7	73 6,1	168 17,9	194 14,1	216 16,5	194 13,4
Silovanja - pokušaji	15 1,5	8 1,0	11 1,3	12 1,0	16 1,7	19 1,4	14 1,1	17 1,2
Bludne radnje	115 11,5	109 14,3	108 12,9	128 10,8	83 8,8	120 8,7	129 9,8	123 8,5
UKUPNO	1.001 100,0	762 100,0	836 100,0	1.188 100,0	941 100,0	1.380 100,0	1.311 100,0	1.453 100,0

U odnosu 2022. i 2023. godine, prema podacima prikazanim u Tablici 4. i nastavku tablice 4., primjetno je povećanje kaznenih djela iz Glave XVI. i XVII. Kaznenog zakona (NN 125/2011) za 10,8 posto te je evidentiran najveći broj prijava kaznenih djela ove vrste (1.453) u promatranom razdoblju. U odnosu na razdoblje od 2007. do 2012. godine, kada je broj prijavljenih kaznenih djela ove vrste u rasponu od 410 do 622, u razdoblju od 2013. do 2023. godine, ukupan broj prijavljenih kaznenih djela je od 696 do 1.453.

Slika 6. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – imovina (MUP, 2007 – 2023)

Slika 6. prikazuje prijavljena kaznena djela protiv imovine koja prosječno u promatranom razdoblju čine 66,8 posto od svih prijavljenih kaznenih djela općeg kriminaliteta. U posljednje tri godine, prosječna vrijednost je 54 posto. Od 2020. godine, evidentiran je veći broj prijave

krađa u odnosu na teške krađe, koje do tada imaju najveću udio, ali i silazni trend. Razbojništva, uz oscilacije broja, u odnosu na 2013. godinu, u razdoblju od 2016. do 2023. godine, u pojavnosti su znatno manje, dok se razbojničke krađe nalaze približno na istoj razini postotnog udjela (Tablica 5. i nastavak tablice).

Tablica 5. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – imovina (MUP, 2007 – 2023)

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Teške krađe	21.181 52,2	19.303 50,2	18.777 50,9	20.128 52,4	21.282 50,8	21.527 50,8	20.134 52,2	16.645 51,0	16.067 46,8
Krađe	13.400 33,0	13.069 34,0	12.378 33,6	13.296 34,6	15.208 36,3	16.090 38,0	13.266 34,4	11.333 34,7	13.155 38,3
Razbojništva	1.181 2,9	1.170 3,0	1.328 3,6	1.151 3,0	1.292 3,1	1.484 3,5	1.389 3,6	1.122 3,4	1.158 3,4
Razbojničke krađe	91 0,2	89 0,2	83 0,2	94 0,2	90 0,2	104 0,2	134 0,3	146 0,4	153 0,4
UKUPNO	40.580 100,0	38.430 100,0	36.892 100,0	38.446 100,0	41.873 100,0	42.395 100,0	38.551 100,0	32.640 100,0	34.348 100,0

Nastavak tablice 5. - Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – imovina (MUP, 2007 – 2023)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Teške krađe	13.327 42,6	12.821 43,8	11.615 42,7	11.579 42,9	9.521 40,3	8.224 36,3	7.705 33,0	7.857 32,7
Krađe	12.739 40,7	12.413 42,4	11.481 42,2	11.115 41,2	9.833 41,7	9.695 42,8	10.538 45,2	10.658 44,4
Razbojništva	918 2,9	690 2,4	647 2,4	670 2,5	521 2,2	468 2,1	580 2,5	502 2,1
Razbojničke krađe	150 0,5	174 0,6	132 0,5	168 0,6	111 0,5	136 0,6	128 0,5	128 0,5
UKUPNO	31.292 100,0	29.253 100,0	27.221 100,0	26.996 100,0	23.597 100,0	22.627 100,0	23.331 100,0	24.016 100,0

U posljednje dvije godine primjetan je trend postupnog rasta imovinskog kriminaliteta, nakon kontinuiranog trenda pada broja prijavljenih kaznenih djela protiv imovine koji je počeo 2016. godine.

Iz statističkih pregleda temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova vezano uz podatak dobne strukture počinitelja kaznenih djela, navedeno je

metodološko objašnjenje, da je isti počinitelj više kaznenih djela prikazan samo jednom u godini na koju se odnosi statistički pregled i to za najteže počinjeno kazneno djelo.

Tablica 6. Dobna struktura počinitelja kaznenih djela (MUP, 2008 – 2015)

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
do 14	735 2,3	587 1,8	608 1,9	526 1,7	381 1,4	294 1,4	265 1,4	255 1,4
14-16	1.195 3,8	939 2,9	1.057 3,4	995 3,2	878 3,2	592 2,8	500 2,7	465 2,5
16-18	1.645 5,2	1.521 4,7	1.658 5,3	1.590 5,1	1.489 5,4	1.118 5,4	961 5,1	845 4,6
18-21	3.205 10,1	3.131 9,7	3.078 9,8	3.062 9,9	2.912 10,6	1.959 9,4	1.662 8,9	1.659 9,0
21-25	4.037 12,7	4.428 13,7	4.136 13,2	3.903 12,6	3.669 13,4	2.182 10,5	1.853 9,9	1.762 9,6
25-29	3.730 11,8	3.946 12,2	3.570 11,4	3.613 11,7	3.142 11,4	1.956 9,4	1.731 9,2	1.657 9,0
29-39	6.598 20,8	7.069 21,8	6.962 22,3	6.846 22,1	6.130 22,3	4.777 22,9	4.300 22,9	4.296 23,4
39-49	5.494 17,3	5.422 16,7	5.093 16,3	5.185 16,8	4.371 15,9	3.703 17,8	3.472 18,5	3.392 18,5
49-59	3.506 11,0	3.691 11,4	3.397 10,9	3.484 11,3	3.006 11,0	2.783 13,3	2.552 13,6	2.464 13,4
59 i više	1.595 5,0	1.697 5,2	1.693 5,4	1.725 5,6	1.466 5,3	1.494 7,2	1.441 7,7	1.580 8,6
UKUPNO	31.740 100,0	32.431 100,0	31.252 100,0	30.929 100,0	27.444 100,0	20.858 100,0	18.737 100,0	18.375 100,0

Tablica 6. i nastavak tablice, prikazuju dobnu strukturu počinitelja kaznenih djela za razdoblje od 2008. do 2023. godine te je razvidno da najveći udio ima dobna skupina od 29 do 39 godina. U promatranom razdoblju primjetan je i rast počinitelja kaznenih djela iz dobne skupine od 39 do 49 godina. Ove dvije dobne skupine čine 45 posto počinitelja kaznenih djela. Također, isti trend rasta broja vidljiv je i u dobnoj skupini od 59 godina i više. Iako s postotnim udjelima u padu, podaci pokazuju i relativno visok postotni udio počinitelja kaznenih djela između 18 i 25 godina. Prosječne vrijednosti promatranog razdoblja pokazuju da je udio dobne strukture počinitelja kaznenih djela sljedeći: do 14 godina (1,4 posto), 14-16 (2,5 posto), 16-18 (4,2 posto), 18-21 (8,3 posto), 21-25 (10,6 posto), 25-29 (9,8 posto), 29-39 (22,9 posto), 39-49 (18,8 posto), 49-59 (12,9 posto) i 59 i više (8,7 posto).

Nastavak tablice 6. - Dobna struktura počinitelja kaznenih djela (MUP, 2008 – 2023)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
do 14	268 1,5	270 1,6	196 1,2	181 1,0	152 0,9	166 0,9	217 1,1	284 1,3
14-16	402 2,3	399 2,4	312 2,0	320 1,7	232 1,3	306 1,6	370 1,9	515 2,4
16-18	734 4,2	660 4,0	543 3,4	634 3,4	471 2,7	510 2,6	526 2,7	577 2,7
18-21	1.538 8,9	1.291 7,9	1.259 7,9	1.373 7,4	1.175 6,6	1.118 5,8	1.024 5,3	1.127 5,2
21-25	1.768 10,2	1.561 9,5	1.564 9,9	1.867 10,1	1.624 9,2	1.712 8,9	1.662 8,5	1.812 8,4
25-29	1.586 9,2	1.438 8,7	1.442 9,1	1.615 8,7	1.488 8,4	1.660 8,6	1.670 8,6	1.929 8,9
29-39	4.001 23,1	3.793 23,1	3.756 23,7	4.350 23,5	4.239 24,0	4.543 23,6	4.490 23,1	5.118 23,6
39-49	3.214 18,6	3.122 19,0	3.078 19,4	3.614 19,5	3.737 21,1	4.121 21,4	4.355 22,4	4.783 22,1
49-59	2.330 13,5	2.306 14,0	2.107 13,3	2.520 13,6	2.503 14,1	2.755 14,3	2.706 13,9	2.846 13,1
59 i više	1.477 8,5	1.599 9,7	1.592 10,0	2.053 11,1	2.071 11,7	2.374 12,3	2.453 12,6	2.899 13,4
UKUPNO	17.318 100,0	16.439 100,0	15.849 100,0	18.527 100,0	17.692 100,0	19.265 100,0	19.473 100,0	21.681 100,0

Državno odvjetništvo prema poznatom prijavljenom počinitelju kaznenog djela nakon provedenih radnji podnosi optužnicu ili dolazi do odbacivanja prijave te pokretanja ili obustavljanja istrage.

Iz Tablice 7., u nastavku, vidljivo je da raste postotni udio žena počinitelja kaznenih djela, iako je u posljednje dvije godine apsolutni broj u padu. Prosječne vrijednosti za razdoblje od 2002. do 2023. godine, za poznate počinitelje kaznenih djela izražene su u vrijednosti od 55,8 posto, a za nepoznate počinitelje 44,2 posto. U posljednje četiri godine, postotak poznatih počinitelja kaznenih djela veći je od prosjeka cjelokupnog promatranog razdoblja. Vrijednosti niže od prosjeka, odnose se na razdoblje od 2012. do 2019. godine, kad se postotak poznatih počinitelja kaznenih djela kreće u rasponu od 47,8 do 53,4 posto.

Tablica 7. Počinitelji kaznenih djela nepoznati ili poznati te udio žena (DZS, 2002 – 2023)

Godina	Počinitelj nepoznat		Počinitelj poznat		Žene		UKUPNO	
2002.	27.070	43,7	34.819	56,3			61.889	100,0
2003.	29.859	43,1	39.470	56,9			69.329	100,0
2004.	32.565	43,2	42.838	56,8			75.403	100,0
2005.	34.539	45,2	41.870	54,8			76.409	100,0
2006.	31.641	41,7	44.226	58,3	5.612	12,7	75.867	100,0
2007.	30.552	41,8	42.530	58,2	5.653	13,3	73.082	100,0
2008.	30.026	42,2	41.195	57,8	5.704	13,8	71.221	100,0
2009.	27.241	38,9	42.761	61,1	5.843	13,7	70.002	100,0
2010.	27.361	39,3	42.240	60,7	5.771	13,7	69.601	100,0
2011.	25.012	37,4	41.862	62,6	5.962	14,2	66.874	100,0
2012.	29.448	46,8	33.507	53,2	4.277	12,8	62.955	100,0
2013.	29.203	52,2	26.721	47,8	3.717	13,9	55.924	100,0
2014.	26.562	51,9	24.574	48,1	3.398	13,8	51.136	100,0
2015.	29.559	51,2	28.129	48,8	4.541	16,1	57.688	100,0
2016.	28.567	47,5	31.627	52,5	5.695	18	60.194	100,0
2017.	28.044	48,2	30.137	51,8	5.703	18,9	58.181	100,0
2018.	25.502	47,2	28.568	52,8	5.345	18,7	54.070	100,0
2019.	24.565	46,6	28.105	53,4	5.240	18,6	52.670	100,0
2020.	19.711	40,8	28.561	59,2	5.347	18,7	48.272	100,0
2021.	18.491	38,6	29.381	61,4	5.564	18,9	47.872	100,0
2022.	19.372	42,1	26.673	57,9	4.989	18,7	46.045	100,0
2023.	19.983	43,8	25.660	56,2	4.896	19,1	45.643	100,0

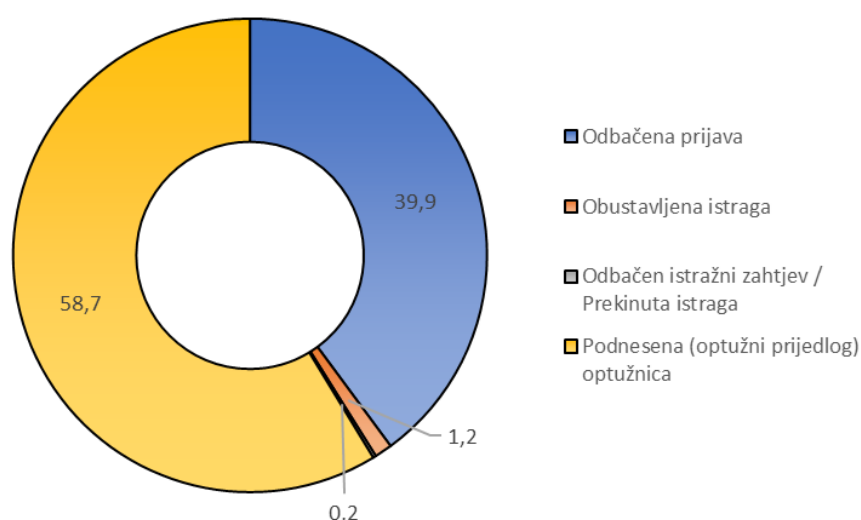
Slika 7. prikazuje prosječne vrijednosti odluka državnog odvjetništva u razdoblju od 2002. do 2023. godine u pogledu postupanja prema podnesenoj kaznenoj prijavi. U gotovo 60 posto slučajeva dolazi do podizanja optužnice. Državni odvjetnik ukoliko utvrdi da nema uvjeta za progon počinitelja po službenoj dužnosti, donosi obrazloženo rješenje o odbačaju kaznene prijave. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/2008) u članku 206. određuje osnove za odbačaj kaznene prijave, a oni su:

- „prijavljeno kazneno djelo nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti,
- nastupila je zastara ili je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem ili je već pravomoćno presuđeno ili postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon,
- postoje okolnosti koje isključuju krivnju,
- nema osnova sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo,

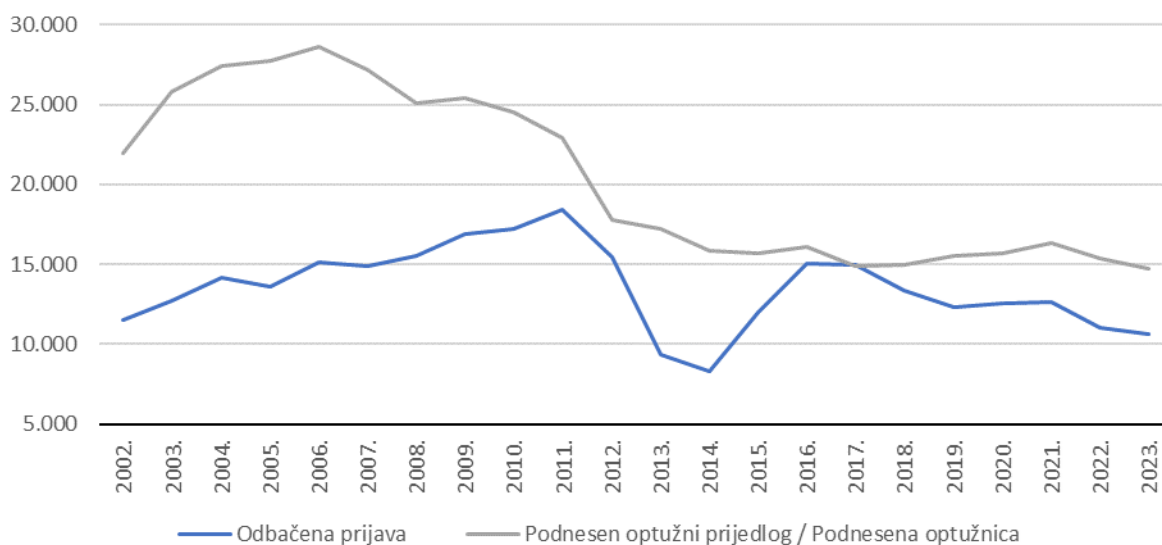
- podaci u kaznenoj prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna“ (ZKP, 2008)

Može se zaključiti da hrvatsko kazneno pravo „prihvaća tradicionalnu kontinentalnu europsku podjelu razloga isključenja kaznene odgovornosti i to na razloge isključenja protupravnosti, razloge isključenja krivnje, a iznimno i razloge isključenja kažnjivosti (beznačajno djelo)“ (Vuletić, 2022: 690).

Slika 7. Odluke državnog odvjetništva, prosječne vrijednosti za razdoblje od 2002. do 2023. godine (DZS, 2002 – 2023)

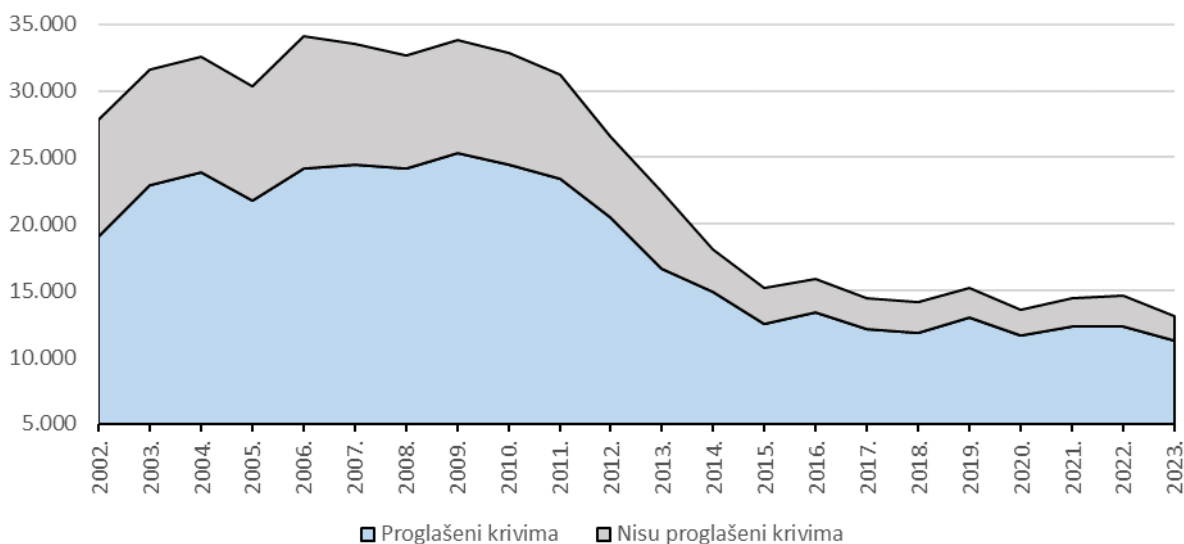

Slika 8. Odbačene prijave i podneseni optužni prijedlozi/optužnice (DZS, 2002. – 2023.)

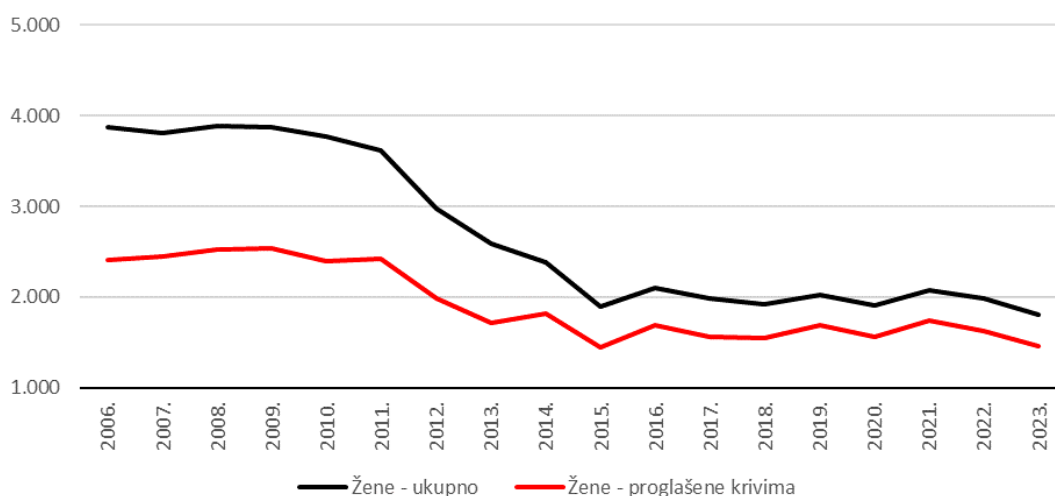
Značajan pad odbačenih prijava razvidan je u 2013. godini (9.312) u odnosu na 2012. (15.478), međutim treba napomenuti da je trend prijavljenih kaznenih djela, pa tako i poznatih počinitelja također u padu, a posebno ukoliko se podaci uspoređuju sa prethodnim godinama (Slika 8.).

Slika 9. Proglašeni krivim i nisu proglašeni krivima, ukupno (DZS, 2002 -2023)

Slika 9. grafički prikazuje odnos broja počinitelja kaznenih djela koji su u kaznenom postupku proglašeni krivima, odnosno suprotno tome, koji su oslobođeni krivnje te im nije izrečena kaznenopravna sankcija. Prosječno za cijelo promatrano razdoblje - 78,3 posto osoba je proglašeno krivima, dok 21,7 posto nije proglašeno krivima.

Slika 10. Odluke sudova i izrečene kazne ili druge mjere, žene (DZS, 2006 – 2023)

Broj žena – ukupno, odnosi se na ukupni broj žena protiv kojih je pokrenut kazneni postupak pred nadležnim sudovima, a odluka suda osim izricanja kaznenopravne sankcije nakon što je

neka od njih proglašena krivom za kazneno djelo, može biti i odluka u kojoj osoba nije proglašena krivom iz razloga jer je došlo do odbačaja, obustave kaznenog postupka, oslobađajuće presude, odbijajuće presude ili je osoba proglašena neubrojivom te je određen prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili je određeno liječenje na slobodi. Slika 10. prikazuje odluke sudova i izrečene kazne ili druge mjere za žene proglašene krivima u kaznenom postupku, a trend je u korelaciji s ukupnim kretanjem pokazatelja optuženih i osuđenih osoba. Kazneni zakon iz 2011. godine je dotadašnji „pluralistički sustav kaznenopravnih sankcija (u kojem su uz kazne i sigurnosne mjere postojale i tzv. mjere upozorenja) zamijenio dualističkim sustavom (koji sankcije dijeli na kazne, zasnovane na krivnji te sigurnosne mjere, zasnovane na opasnosti počinitelja u trenutku izricanja presude i ograničene načelom razmjernosti)“ (Vuletić, 2022: 691).

Tablica 8. Ukupan broj određenih kaznenih sankcija prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2007. do 2012. godine (DZS, 2007 – 2012) – proglašeni krivima

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Prosjek
života i tijela	1.051	1.128	1.270	1.057	1.020	943	1.078
	4,3	4,7	5,0	4,3	4,4	4,6	4,5
slobode i prava čovjeka i građanina	1.600	1.705	1.729	1.633	1.482	1.186	1.556
	6,5	7,1	6,8	6,7	6,3	5,8	6,5
vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom	4.018	3.507	3.079	2.563	2.598	1.862	2.938
	16,4	14,5	12,1	10,5	11,1	9,1	12,3
spolne slobode i spolnog čudoređa		280	311	274	267	247	276
		1,2	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2
čast i ugleda	160						
	0,7						
braka, obitelji i mladeži (djece)	1.788	1.821	1.815	1.921	1.737	1.387	1.745
	7,3	7,5	7,2	7,9	7,4	6,8	7,3
imovine	7.266	7.417	7.288	7.367	7.370	6.460	7.195
	29,7	30,7	28,7	30,2	31,5	31,4	30,4
opće sigurnosti ljudi i imovine i sigurnosti prometa	2.394	2.388	2.370	2.122	1.881	1.719	2.146
	9,8	9,9	9,3	8,7	8,0	8,4	9,0
sigurnosti platnog prometa i poslovanja	1.075	1.145	1.245	1.002	842	877	1.031
	4,4	4,7	4,9	4,1	3,6	4,3	4,3
pravosuđa			1.552	2.360	2.319	2.326	2.139
			6,1	9,7	9,9	11,3	9,3
vjerodostojnosti isprava	2.281	2.049	1.914	1.731	1.439	1.205	1.770
	9,3	8,5	7,5	7,1	6,2	5,9	7,4
javnog reda	1.281	1.200	1.318	1.079	1.060	990	1.155
	5,2	5,0	5,2	4,4	4,5	4,8	4,9
službene dužnosti	346	419	511	529	529	633	495
	1,4	1,7	2,0	2,2	2,3	3,1	2,1
ostala kaznena djela	888	768	589	528	443	432	608
	3,6	3,2	2,3	2,2	1,9	2,1	2,5
sporedno kazneno zakonodavstvo (izvan KZ-a)	294	341	377	264	402	281	327
	1,2	1,4	1,5	1,1	1,7	1,4	1,4
UKUPNO	24.442	24.168	25.368	24.430	23.389	20.548	23.724
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 8. prikazuje ukupan broj određenih kaznenopravnih sankcija za razdoblje od 2007. do 2012. godine, a u prosjeku za navedeno razdoblje najzastupljenija kaznena djela za koja su se izricala kaznenopravne sankcije bila su kaznena djela protiv imovine (30,4 posto), kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (12,3 posto) te opće sigurnosti ljudi i imovine i sigurnosti prometa (9,0 posto).

Tablica 9. Ukupan broj određenih kaznenih sankcija prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2018. do 2023. godine (DZS, 2018 – 2023.) – proglašeni krivima

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	Prosjek
života i tijela	655	773	695	702	797	850	745
	5,5	5,9	6,0	5,7	6,5	6,5	6,0
osobne slobode	1.522	1.692	1.733	1.901	1.827	2.179	1.809
	12,8	13,0	14,9	15,5	14,8	16,6	14,6
spolne slobode	98	80	99	97	126	112	102
	0,8	0,6	0,9	0,8	1,0	0,9	0,8
spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta	97	103	99	115	137	133	114
	0,8	0,8	0,9	0,9	1,1	1,0	0,9
braka, obitelji i mladeži (djece)	842	950	940	1.031	1.085	1.137	998
	7,1	7,3	8,1	8,4	8,8	8,7	8,1
zdravlja ljudi	687	645	592	786	766	733	702
	5,8	5,0	5,1	6,4	6,2	5,6	5,7
opće sigurnosti	117	169	124	103	123	147	131
	1,0	1,3	1,1	0,8	1,0	1,1	1,1
sigurnosti prometa	1.034	1.100	899	866	858	809	928
	8,7	8,5	7,7	7,0	6,9	6,2	7,5
imovine	4.247	4.473	3.708	3.605	3.607	3.646	3.881
	35,7	34,4	31,9	29,3	29,2	27,8	31,4
gospodarstva	559	589	515	607	566	568	567
	4,7	4,5	4,4	4,9	4,6	4,3	4,6
krivotvorenja	703	708	631	897	845	742	754
	5,9	5,4	5,4	7,3	6,8	5,7	6,1
pravosuđa	150	173	117	176	180	182	163
	1,3	1,3	1,0	1,4	1,5	1,4	1,3
javnog reda	737	1.005	945	880	946	1.127	940
	6,2	7,7	8,1	7,2	7,7	8,6	7,6
službene dužnosti	88	144	143	111	141	134	127
	0,7	1,1	1,2	0,9	1,1	1,0	1,0
ostala kaznena djela	315	376	374	391	335	589	397
	2,7	2,9	3,2	3,2	2,7	4,5	3,2
sporedno kazneno zakonodavstvo (izvan KZ-a)	35	22	20	18	16	12	21
	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
UKUPNO	11.886	13.002	11.634	12.286	12.355	13.100	12.377
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

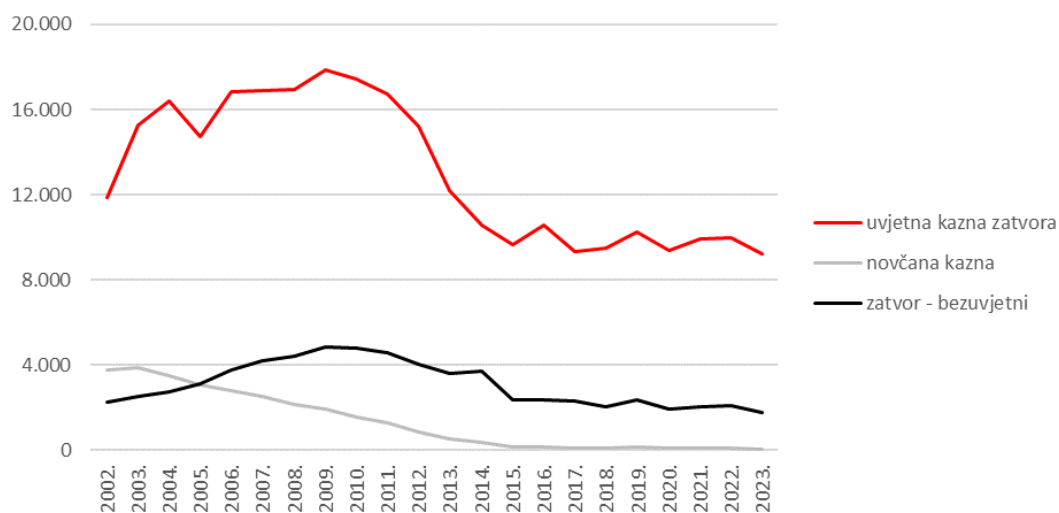
Tablica 9. prikazuje ukupan broj određenih kaznenopravnih sankcija za razdoblje od 2018. do 2023. godine, u kojoj je promijenjen katalog kaznenih djela, a u prosjeku za navedeno razdoblje najzastupljenija kaznena djela za koja su se izricala kaznenopravne sankcije bila su kaznena

djela protiv imovine (31,4 posto), osobne slobode (14,6 posto), braka, obitelji i mladeži (8,1 posto) i javnog reda (7,6 posto).

Predviđene su tri osnovne kazne: zatvor, dugotrajni zatvor i novčana kazna. Kazna zatvora se izriče u trajanju od najmanje tri do najviše dvadeset godina, a kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od dvadeset jedne do četrdeset godina. Kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od pedeset godina, kao najstroža kazna, izriče se iznimno, kada je u pitanju stjecaj kaznenih djela i kada je sud odmjerio pojedinačne kazne dugotrajnog zatvora koje u zbroju prelaze pedeset. Glava V. Kaznenog zakona (NN 125/2011) pobliže uređuje provođenje sigurnosnih mjera, a one su: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu, zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora i zabrana držanja i nabavljanja životinja. Sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, obveznog liječenja od ovisnosti i obveznog psihosocijalnog tretmana izrečene uz zatvorsku kaznu, provodit će se u zatvorskom sustavu.

Najčešće izrečena kazna je uvjetna kazna zatvora (Slika 11.), a što znači da se kazna zatvora na koju je počinitelj osuđen neće izvršiti ako počinitelj u vremenu provjeravanja ne počini novo kazneno djelo i ispuni određene obveze. Kazna zatvora izriče se kao glavna kazna, a novčana kazna može biti izrečena kao glavna ili sporedna kazna. Rad za opće dobro, sukladno odredbama zakona, izriče se kao zamjena za kaznu zatvora ili novčanu kaznu. Osim toga, uočljiv je trend smanjivanja broja izrečenih novčanih kazni, što je uz manje oscilacije, karakteristično za cjelokupno razdoblje promatranja.

Slika 11. Struktura dosuđenih kazni prema vrsti (DZS, 2002 – 2023)

U Tablici 10. i nastavcima tablice prikazani su podaci strukture dosuđenih kazni prema vrsti, uz postotni odnos, a za razdoblje od 2002. do 2023. godine.

Tablica 10. Struktura dosuđenih kazni prema vrsti (DZS, 2002 – 2023)

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Uvjetna kazna zatvora	11.863 62,3	15.256 66,5	16.386 68,7	14.732 67,8	16.826 69,5	16.895 69,1	16.922 70,0
Novčana kazna	3.738 19,6	3.863 16,8	3.491 14,6	3.040 14,0	2.810 11,6	2.541 10,4	2.153 8,9
Zatvor - bezuvjetni	2.236 11,7	2.529 11,0	2.733 11,5	3.106 14,3	3.742 15,5	4.190 17,1	4.384 18,1
Kaznene sankcije - ukupno /	19.040	22.939	23.851	21.731	24.216	24.442	24.168
Kazne i druge mjere - ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nastavak tablica 10. - Struktura dosuđenih kazni prema vrsti (DZS, 2002 – 2015)

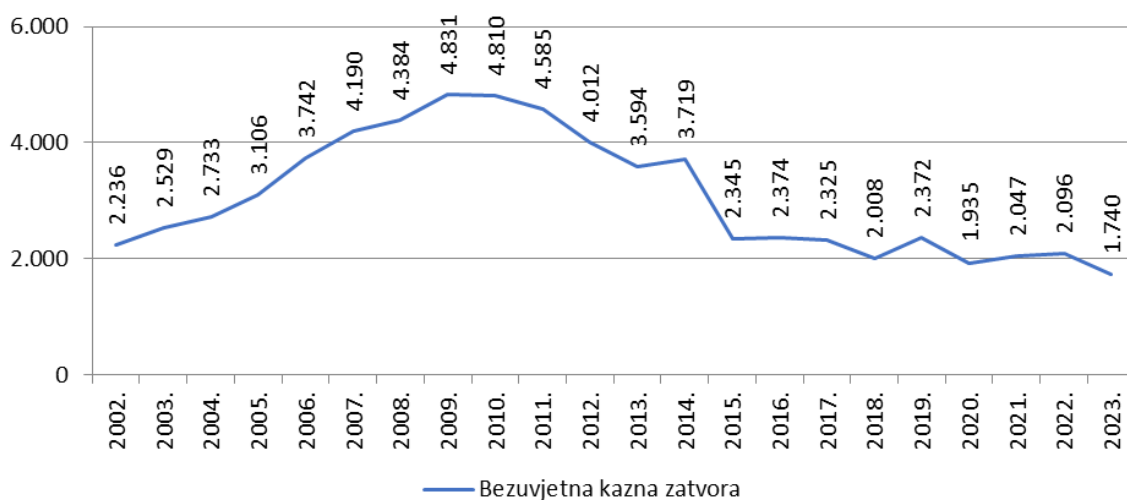
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Uvjetna kazna zatvora	17.878 70,5	17.410 71,3	16.745 71,6	15.209 74,0	12.183 73,3	10.568 71,0	9.642 76,8
Novčana kazna	1.941 7,7	1.546 6,3	1.298 5,5	845 4,1	509 3,1	335 2,3	141 1,1
Zatvor - bezuvjetni	4.831 19,0	4.810 19,7	4.585 19,6	4.012 19,5	3.594 21,6	3.719 25,0	2.345 18,7
Kaznene sankcije - ukupno /	25.368	24.430	23.389	20.548	16.617	14.888	12.552
Kazne i druge mjere - ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nastavak tablice 10. - Struktura dosuđenih kazni prema vrsti (DZS, 2002 – 2023)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Uvjetna kazna zatvora	10.559 78,7	9.340 77,2	9.501 80,1	10.236 78,7	9.366 80,5	9.893 80,5	9.980 80,8	9.239 82,1
Novčana kazna	138 1,0	106 0,9	89 0,8	124 1,0	98 0,8	96 0,8	62 0,5	48 0,4
Zatvor - bezuvjetni	2.374 17,7	2.325 19,2	2.008 16,9	2.372 18,2	1.935 16,6	2.047 16,7	2.096 17,0	1.740 15,5
Kaznene sankcije - ukupno /	13.412	12.091	11.866	13.002	11.634	12.286	12.355	11.254
Kazne i druge mjere - ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

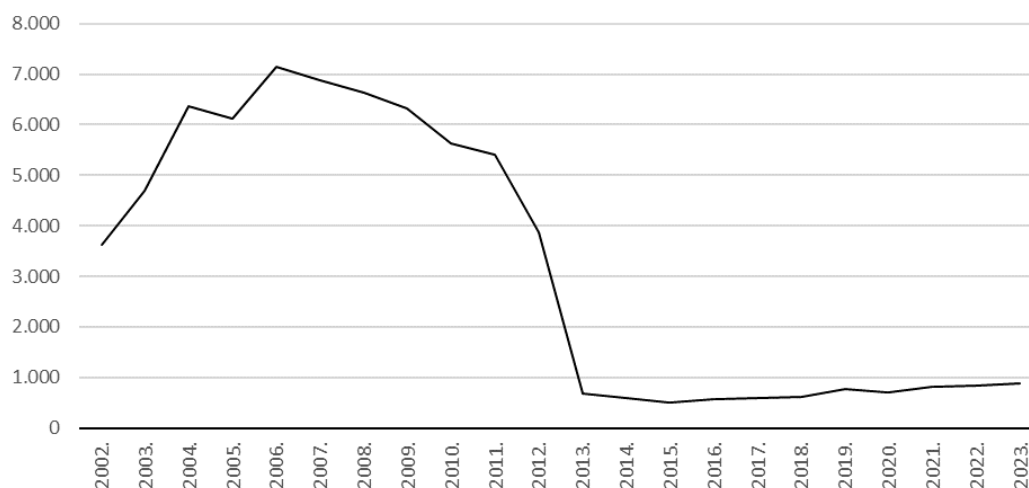
Udio novčanih kazni od 19,6 posto u 2002. godini, smanjen je na 0,4 posto u 2023. godini. Uz manje oscilacije, promatrajući udio u postotku dosuđenih kazni prema vrsti, nakon 2013. godine, dolazi do povećanja izricanja uvjetnih kazni zatvora, tako da je ta vrsta kaznenopravne sankcije u 2023. godini dosegla 82,1 posto. Primjetan je blagi pad izricanja bezuvjetnih kazni zatvora (Tablica 10.).

Slika 12. Ukupan broj izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora, (DZS, 2002 -2023)

Ukupan broj izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora, nakon vršnih vrijednosti analiziranog razdoblja u 2009. i 2010. godini (4.831 i 4.810), od 2015. godine nalazi se u rasponu od 1.740 do 2.372 (Slika 12.). Promatrajući kretanje broja bezuvjetnih kazni zatvora u posljednje dvije godine, 2023. godine izrečeno je 20,5 posto manje kazni zatvora nego godinu prije. U odnosu na vršnu vrijednost radi se o smanjenju od 177,6 posto.

Slika 13. Sigurnosne mjere (DZS, 2002 – 2023)

Od 2013. godine, s obzirom na značajne promjene koje su nastupile u odnosu na sigurnosne mjere, dolazi do značajnog pada broja određenih mjera (Slika 13.). Nakon toga slijedi blagi stabilan rast primjene sigurnosnih mjera, od kojih se određene, kao što je to već prethodno spomenuto, izvršavaju u zatvorskom sustavu tijekom izvršavanja kazne zatvora. Inače, na pad

broja sigurnosnih mjera najznačajnije je utjecalo izdvajanje dotadašnje sigurnosne mjere oduzimanja predmeta među posebne mjere uređene Glavom VI. Kaznenog zakona (NN 125/2011), zajedno s oduzimanjem imovinske koristi i javnim objavljivanjem presude. Druga sigurnosna mjera protjerivanja stranaca iz zemlje je ukinuta jer navedeno pitanje uređuje Zakon o strancima.

Tablica 11. Ukupno izrečene kazne bezuvjetnog zatvora prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2007. do 2012. godine (DZS, 2007 – 2012)

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Prosjek
života i tijela	256	234	313	220	251	191	244
	6,1	5,3	6,5	4,6	5,5	4,8	5,5
slobode i prava čovjeka i građanina	127	143	158	174	189	160	159
	3,0	3,3	3,3	3,6	4,1	4,0	3,5
vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom	1.056	941	1.003	961	830	768	927
	25,2	21,5	20,8	20,0	18,1	19,1	20,8
spolne slobode i spolnog ćudoređa		148	190	170	154	132	159
		3,4	3,9	3,5	3,4	3,3	3,5
časti i ugleda	1						
	0,02						
braka, obitelji i mladeži (djece)	184	165	163	159	162	125	160
	4,4	3,8	3,4	3,3	3,5	3,1	3,6
imovine	1.712	1.938	1.978	2.060	1.921	1.577	1.864
	40,9	44,2	40,9	42,8	41,9	39,3	41,7
opće sigurnosti ljudi i imovine i sigurnosti prometa	200	284	310	284	269	275	270
	4,8	6,5	6,4	5,9	5,9	6,9	6,0
sigurnosti platnog prometa i poslovanja	127	151	175	187	154	194	165
	3,0	3,4	3,6	3,9	3,4	4,8	3,7
pravosuđa			73	166	256	220	179
			1,5	3,5	5,6	5,5	4,0
vjerodostojnosti isprava	135	145	148	169	109	73	130
	3,2	3,3	3,1	3,5	2,4	1,8	2,9
javnog reda	109	125	172	116	135	119	129
	2,6	2,9	3,6	2,4	2,9	3,0	2,9
službene dužnosti	92	78	133	131	139	162	123
	2,2	1,8	2,8	2,7	3,0	4,0	2,8
ostala kaznena djela	186	26	8	8	11	10	42
	4,4	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2	1,0
sporedno zakonodavstvo (izvan KZ-a)	5	6	7	5	5	6	6
	0,12	0,14	0,14	0,10	0,11	0,15	0,13
UKUPNO	4.190	4.384	4.831	4.810	4.585	4.012	4.469
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Najzastupljenija kaznena djela su kaznena djela počinjena protiv imovine, tako da je i broj izrečenih kazni bezuvjetnog zatvora najzastupljeniji u toj vrsti kaznenog djela i u razdoblju od 2007. do 2012. godine, u prosjeku iznosi 41,7 posto (Tablica 11.)

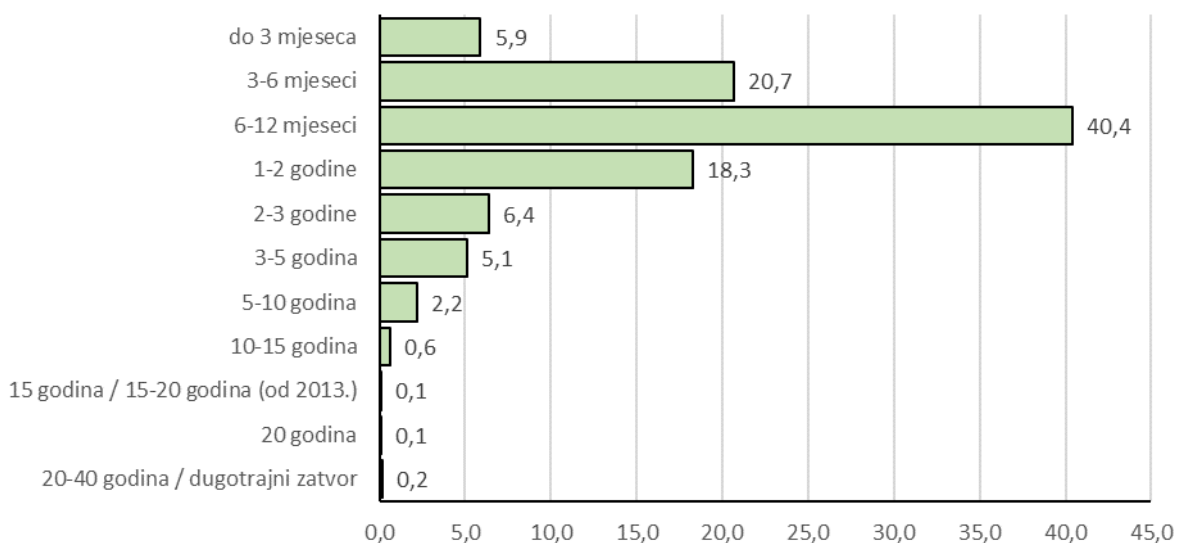
Uz kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, koja u prosjeku čine 20,8 posto bezuvjetnih kazni zatvora i kaznenim djelima protiv imovine, ukupno je riječ o 62,5 posto određenih kazni zatvora u promatranom razdoblju. Raspon ukupnog broja izrečenih kazni zatvora je od 4.012 do 4.831.

Iako je broj kaznenih djela imovinskog delikta u padu, još uvijek je najzastupljenija vrsta kaznenih djela, a to se odnosi i na prosječan broj izrečenih kazni zatvora za tu vrstu kaznenih djela u razdoblju od 2018. do 2023. godine (39,1 posto). Slijede zatvorske kazne izrečene za kaznena djela protiv javnog reda (9,9 posto) i osobne slobode (9,5 posto). Raspon ukupnog broja izrečenih kazni zatvora je od 1.740 do 2.372 (Tablica 12.).

Tablica 12. Ukupno izrečene kazne bezuvjetnog zatvora prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2018. do 2023. godine (DZS, 2018 – 2023)

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	Prosjek
života i tijela	132	174	147	159	166	137	153
	6,6	7,3	7,6	7,8	7,9	7,9	7,5
osobne slobode	171	168	171	213	226	201	192
	8,5	7,1	8,8	10,4	10,8	11,6	9,5
spolne slobode	44	28	39	42	47	36	39
	2,2	1,2	2,0	2,1	2,2	2,1	2,0
spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta	44	49	52	56	51	42	49
	2,2	2,1	2,7	2,7	2,4	2,4	2,4
braka, obitelji i mladeži (djece)	45	58	64	75	64	73	63
	2,2	2,4	3,3	3,7	3,1	4,2	3,2
zdravlja ljudi	222	218	194	207	196	165	200
	11,1	9,2	10,0	10,1	9,4	9,5	9,9
opće sigurnosti	17	31	12	24	16	14	19
	0,8	1,3	0,6	1,2	0,8	0,8	0,9
sigurnosti prometa	93	96	79	76	101	60	84
	4,6	4,0	4,1	3,7	4,8	3,4	4,1
imovine	865	999	749	761	781	634	798
	43,1	42,1	38,7	37,2	37,3	36,4	39,1
gospodarstva	103	135	92	107	109	62	101
	5,1	5,7	4,8	5,2	5,2	3,6	4,9
krivotvorenja	41	48	39	50	39	42	43
	2,0	2,0	2,0	2,4	1,9	2,4	2,1
pravosuđa	13	20	9	19	18	25	17
	0,6	0,8	0,5	0,9	0,9	1,4	0,9
javnog reda	170	252	209	179	219	181	202
	8,5	10,6	10,8	8,7	10,4	10,4	9,9
službene dužnosti	24	60	42	40	25	25	36
	1,2	2,5	2,2	2,0	1,2	1,4	1,7
ostala kaznena djela	24	36	37	39	38	43	36
	1,2	1,5	1,9	1,9	1,8	2,5	1,8
UKUPNO	2.008	2.372	1.935	2.047	2.096	1.740	2.033
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Slika 14. Prosječna vrijednost izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora u razdoblju od 2002. do 2023. godine (DZS, 2002 – 2023)

Zatvorske kazne, od 3 mjeseca do 12 mjeseci, gledajući prosječne vrijednosti za razdoblje od 2022. do 2023. godine, iznose 67,0 posto svih izrečenih kazni zatvora (Slika 14.)

Tablica 13. Izrečene bezuvjetne kazne zatvora prema visini u razdoblju od 2007. do 2012. godine, (DZS, 2007 – 2012)

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Prosjek
20-40 godina / dugotrajni zatvor	11	7	4	9	10	4	8
	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2
20 godina	1	1	2	0	2	5	2
	0,02	0,02	0,04	0,00	0,04	0,1	0,04
15 godina / 15-20 godina (od 2013.)	12	4	6	3	3	7	6
	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
10-15 godina	17	18	16	11	20	10	15
	0,4	0,4	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3
5-10 godina	104	92	108	127	82	71	97
	2,5	2,1	2,2	2,6	1,8	1,8	2,2
3-5 godina	176	240	290	309	298	227	257
	4,2	5,5	6,0	6,4	6,5	5,7	5,7
2-3 godine	277	299	350	393	374	317	335
	6,6	6,8	7,2	8,2	8,2	7,9	7,5
1-2 godine	704	760	892	863	832	770	804
	16,8	17,3	18,5	17,9	18,1	19,2	18
6-12 mjeseci	1.260	1.345	1.387	1.340	1.238	1.088	1.276
	30,1	30,7	28,7	27,9	27,0	27,1	28,6
3-6 mjeseci	1.178	1.224	1.390	1.416	1.424	1.307	1.323
	28,1	27,9	28,8	29,4	31,1	32,6	29,6
do 3 mjeseca	450	394	386	339	302	206	346
	10,7	9,0	8,0	7,0	6,6	5,1	7,7
Zatvor - bezuvjetni	4.190	4.384	4.831	4.810	4.585	4.012	4.469
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

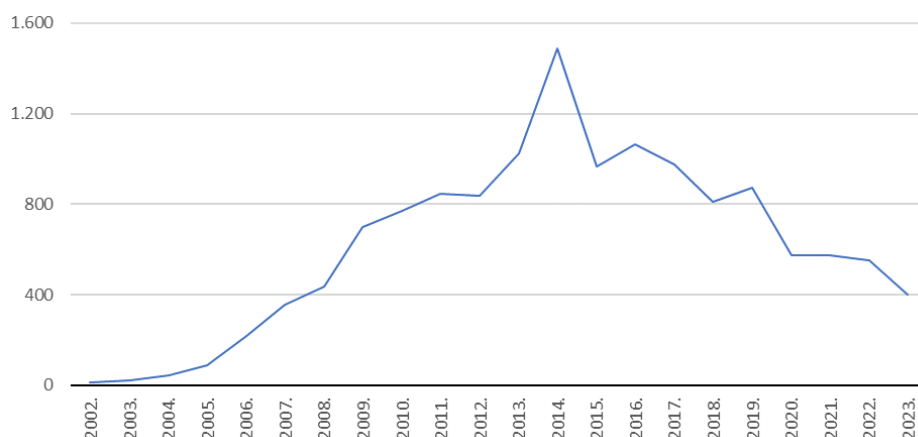
Tablica 14. Izrečene bezuvjetne kazne zatvora prema visini u razdoblju od 2018. do 2023. godine, (DZS, 2018 – 2023)

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	Prosjek
20-40 godina / dugotrajni zatvor	1 0,05	5 0,2	6 0,3	4 0,2	9 0,4	5 0,3	5 0,3
20 godina	1 0,05	0 0,00	1 0,1	4 0,2	3 0,1	7 0,4	3 0,1
15 godina / 15-20 godina (od 2013.)	3 0,1	1 0,04	0 0,00	0 0,0	5 0,2	3 0,2	2 0,1
10-15 godina	14 0,7	16 0,7	9 0,5	21 1,0	13 0,6	24 1,4	16 0,8
5-10 godina	35 1,7	39 1,6	40 2,1	41 2,0	50 2,4	52 3,0	43 2,1
3-5 godina	97 4,8	117 4,9	128 6,6	121 5,9	124 5,9	103 5,9	115 5,7
2-3 godine	102 5,1	138 5,8	115 5,9	137 6,7	134 6,4	113 6,5	123 6,1
1-2 godine	335 16,7	431 18,2	375 19,4	412 20,1	447 21,3	386 22,2	398 19,6
6-12 mjeseci	1.183 58,9	1.342 56,6	1.014 52,4	1.055 51,5	1.070 51,0	851 48,9	1.086 53,2
3-6 mjeseci	219 10,9	269 11,3	232 12,0	235 11,5	230 11,0	186 10,7	229 11,2
do 3 mjeseca	18 0,9	14 0,6	15 0,8	17 0,8	11 0,5	10 0,6	14 0,7
Zatvor - bezuvjetni	2.008	2.372	1.935	2.047	2.096	1.740	2.033
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kazneni zakon (NN 125/2011) određuje da sud može izreći kratkotrajne kazne u trajanju do šest mjeseci samo ako se može očekivati da se novčana kazna ili rad za opće dobro neće moći izvršiti ili ako se blažim oblikom kažnjavanja (uvjetna osuda, novčana kazna, rad za opće dobro) ne bi mogla postići svrha kažnjavanja. Intencija ne izricanja kratkotrajnih kazni zatvora je njihov negativan učinak na osobu kojoj je izrečena, a što se ogleda u mogućoj kriminalnoj infekciji, gubitku posla, utjecaju na obiteljske odnose, nedostatku vremena za provođenje tretmanskih postupaka, stigmatizaciji i drugo.

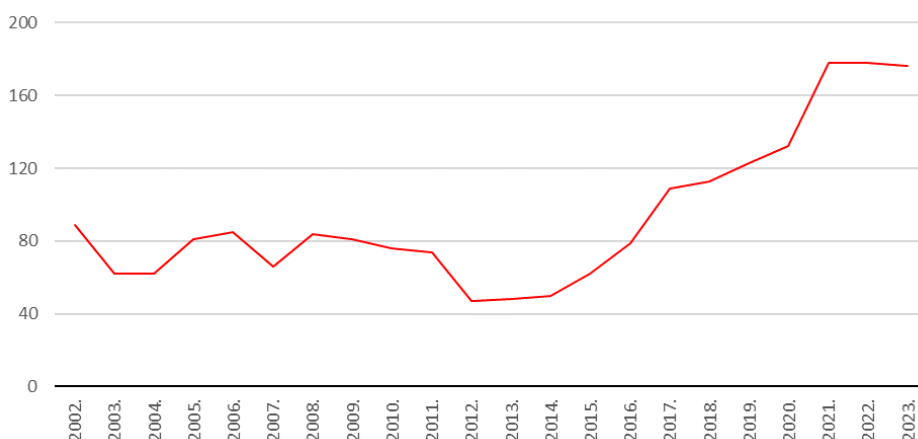
Iz usporedbe podataka u Tablici 13. i Tablici 14. uočljivo je povećanje broja kazni u trajanju od šest do dvanaest mjeseci u razdoblju od 2018. do 2023. godine (postotni udio 53,2 posto naspram 28,6 posto u razdoblju od 2007. do 2012. godine). Također, došlo je i do smanjenja izrečenih kazni u kraćem trajanju tri do šest mjeseci (11,1 posto / 29,6 posto) te kazni zatvora do tri mjeseca (0,7 posto / 7,7 posto).

Slika 15. Rad za opće dobro (DZS, 2002 – 2023)

Rad za opće dobro kao alternativna sankcija uveden je Kaznenim zakonom iz 1997. godine, a uz zakonske uvjete određivanja, može se izvršiti samo uz pristanak osuđenika. Naravno, osuđenik je motiviran za izvršenje rada za opće dobro jer će su u protivnom izvršiti supletorna novčana kazna, odnosno kazna zatvora. Primjetan je trend rasta primjene rada za opće dobro do 2014. godine, nakon čega dolazi do kontinuiranog pada (Slika 15.). Osim manjeg broja osuđenih osoba, razlog za navedeno može se ogledati i u primjeni ostalih alternativnih sankcija i sigurnosnih mjera u okviru rada probacijske službe.

Slika 16. Neubrojive osobe (DZS, 2002 -2023)

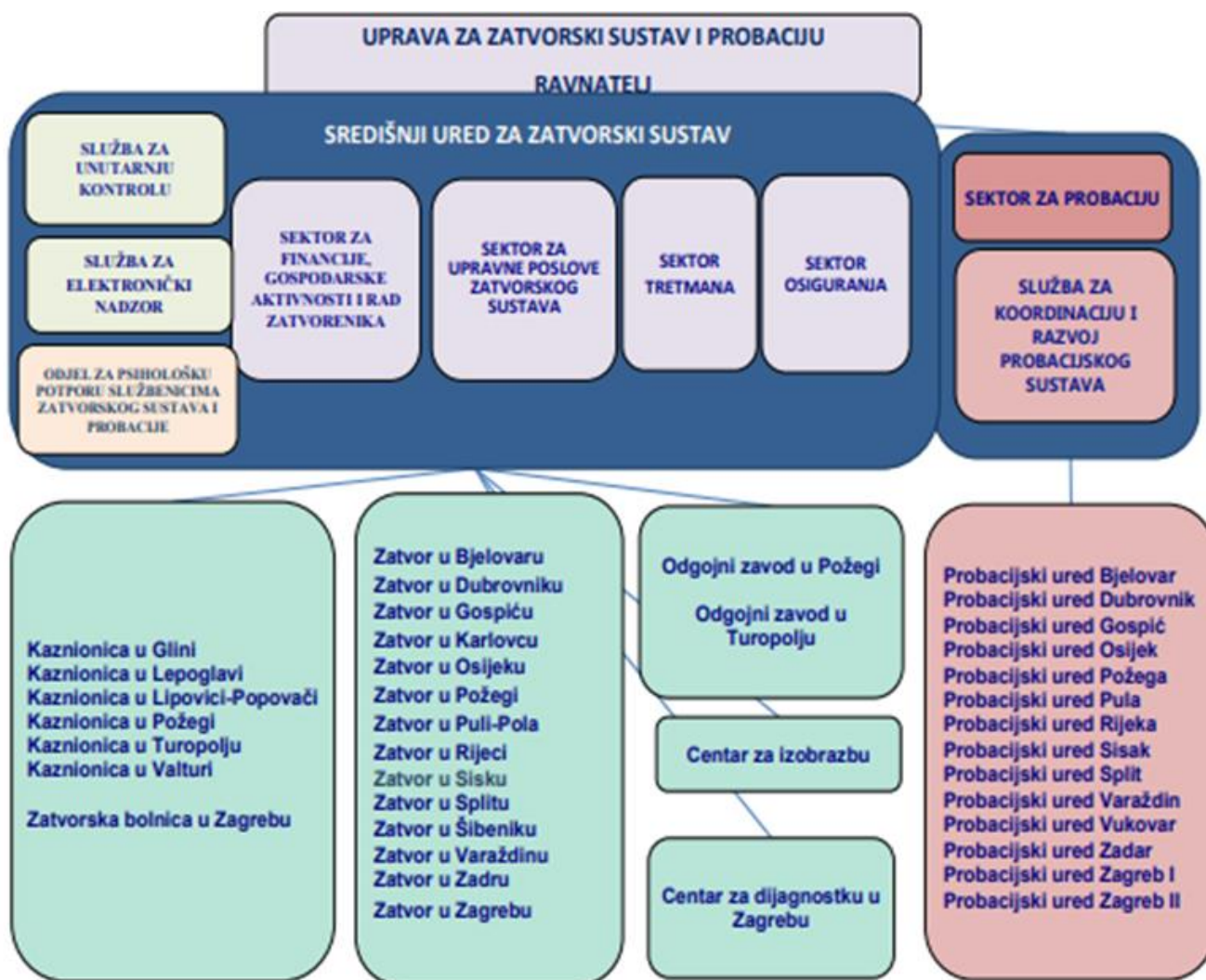

Od 2013. godine, prati se trend kontinuiranog rasta broja neubrojivih osoba (Slika 16.). Prema Kaznenom zakonu (NN 125/2011), neubrojiva osoba nije kriva i ne može joj se izreći kazna, ali se prema njoj mogu odrediti sigurnosne mjere. Prema osobi koja je u stanju neubrojivosti počinila protupravno djelo postupat će se u skladu s odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

4. HRVATSKI ZATVORSKI SUSTAV

Hrvatski zatvorski sustav (Slika 17.) sastoji se od Središnjeg ureda za zatvorski sustav Uprave za zatvorski sustav i probaciju koji se nalazi u sjedištu ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa i uprave te posebnih unutarnjih ustrojstvenih jedinica izvan sjedišta upravne organizacije, odnosno riječ je o infrastrukturi koju čine: sedam kaznionica, 14 zatvora, dva odgojna zavoda i dva centra.

Slika 17. Organizacijska struktura Uprave za zatvorski sustav i probaciju (UZSP, 2022)

Nadležnost i djelokrug rada Uprave za zatvorski sustav i probaciju, a ujedno i određene obveze i prava koja ostvaruju osobe lišene slobode, propisani su Zakonom o izvršavanju kazne zatvora, Kaznenim zakonom, Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o sudovima za mladež, Zakonom o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje,

Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Zakonom o probaciji, Prekršajnom zakonu i drugim zakonima te provedbenim propisima donesenim na temelju prethodno navedenih zakona. Također, u radu zatvorskog sustava primjenjuju se i međunarodni izvori penitencijarnog prava, kao što su: Europska zatvorska pravila, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda o postupanju sa zatvorenicima – Mandelina pravila, Opća deklaracija Ujedinjenih naroda o pravima čovjeka, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, preporuke Vijeća Europe i ostalo. Navedeni pravni okvir osigurava i mogućnost djelovanja kontrolnih mehanizama u pogledu osiguravanja i zaštite prava osoba kojima je oduzeta sloboda i nalaze se u kaznenim ustanovama po nekoj od zakonskih osnova (npr. izvršavanje kazne zatvora, određena mjera istražnog zatvora, određena mjera prekršajnog zadržavanja, izvršavanje kazne zatvora radi počinjenog prekršaja opisanog u Prekršajnom zakonu, određena odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod za maloljetnike itd.).

Razmatrajući poslove izvršavanja kazne zatvora, potrebno je naglasiti da Zakon o izvršavanju kazne zatvora (NN 14/2021) u članku 3. određuje glavnu svrhu izvršavanja kazne zatvora, tako da eksplicitno upućuje na čovječno postupanje i poštovanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, zatim na provođenje postupka i aktivnosti koje će dovesti do njegovog osposobljavanja za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima, a čime se pridonosi zaštiti društvene zajednice. Dakle, u prvom redu, radi se o resocijalizaciji, odnosno socijalnoj rehabilitaciji zatvorenika, a što predstavlja i djelomični odmak od svrhe kažnjavanja kako ju u članku 41. određuje Kazneni zakon (NN 125/2011): „Svrha kažnjavanja je izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela, jačati povjerenje građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, utjecati na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibelnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo.“ Istaknuta odrednica rehabilitacije, gledajući kroz povijest, ostvaruje se postupno nakon što dolazi do prihvaćanja kazne zatvora kao jedne od glavnih kazni, a posljedično i usporedo s time i razvoja različitih sustava izvršavanja kazne zatvora. U teoriji i praksi zatvorskih sustava poznato je više modela koji su se primjenjivali u određenim razdobljima, npr. sustav deportacije, sustav zajedničkog zatvora, sustav ćelijskog zatvora, klasifikacijski sustav, bodovni sustav i drugi, a irski progresivni sustav izvršavanja kazne zatvora postao je model po kojem su se ustrojavali zatvorski sustavi u Europi u drugoj polovici XIX. i tijekom XX. stoljeća (Ivičević Karas, 2022). Suvremeni sustavi izvršavanja kazne zatvora također počivaju na tom modelu postupne pripreme zatvorenika za život na slobodi, koji uključuje premještaj zatvorenika u blaže uvjete izdržavanja kazne zatvora,

iz zatvorenih uvjeta u poluotvorene ili otvorene uvjete te uvjetni otpust kao posljednju fazu izdržavanja kazne zatvora. Praktična primjena irskog progresivnog sustava na području Republike Hrvatske vezana je uz dolazak Emila Tauffera na mjesto upravitelja Kaznionice u Lepoglavi u lipnju 1877. godine, a formalno je taj sustav uveden 1878. godine (Ivičević Karas, 2022: 14). Sredinom XX. stoljeća, stavljajući u središte interesa počinitelja kaznenog djela, penološka znanost i praksa, promovira ideju rehabilitacije zatvorenika, koja je usmjerena na daljnje postupke humanizacije izvršavanja kazne zatvora i otvara put individualizacije tretmanskog pristupa. Slijedom novih penoloških pravaca, ubrzo dolazi do primjene rehabilitacijskog koncepta u hrvatskom zatvorskom sustavu, a koji se primjenjuje i danas, s temeljnom odrednicom da se za svakog pojedinog zatvorenika izrađuje individualni pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora, da se zatvorenika potiče na sudjelovanje i realizaciju programa i to sve u cilju ostvarenja glavne svrhe izvršavanja kazne zatvora. Karakteristika rehabilitacijskog koncepta izdržavanja kazne zatvora može se opisati kroz tri osnovne faze: 1. faza upoznavanja i ispitivanja osobina ličnosti zatvorenika, koja završava prvom klasifikacijom; 2. faza ostvarivanja korektivnih programa u postupku institucionalne rehabilitacije zatvorenika i 3. faza postpenalnog, izvaninstitucionalnog korektivnog procesa. Svaka faza može se podijeliti i sadržavati više podfaza u kojima se ostvaruju određene aktivnosti u radu sa zatvorenicima (Stevanović, 2012). Sukladno tim odrednicama, postavljajući standarde u radu i postupanju prema zatvorenicima, Zakon o izvršavanju kazne zatvora (NN 14/2021) propisuje i temeljna načela izvršavanja kazne zatvora, koja obuhvaćaju i odnose se na: zabranu svakog nezakonitog postupka, zabranu diskriminacije, razvrstavanje zatvorenika tijekom izvršavanja kazne zatvora, uređenje izvršavanja kazne zatvora i oblikovanje individualnog programa izvršavanja te pripremu za otpust i pomoć nakon otpusta (ZIKZ, 2021).

Gledajući sveukupnost poslova izvršavanja kazne zatvora, riječ je o vrlo zahtjevnim poslovima koji uz osobni integritet svakog pojedinog službenika zaposlenog u zatvorskom sustavu, zahtijevaju usvajanje određenih znanja i vještina potrebnih za ostvarivanje kvalitetnog i profesionalnog rada. Postupci odabira zaposlenika također trebaju uključiti odgovarajuće osobne kvalitete službenika i potrebno formalno obrazovanje, jer situacija u kojoj jedna grupa ljudi ima značajnu moć nad drugom, može vrlo lako prerasti u zlouporabu ovlasti i dovesti do nehumanih postupaka. Etički kontekst nije samo stvar individualnih postupanja službenika prema zatvorenicima, već osjećaj etičke osnove oduzimanja slobode treba prožimati cjelokupan upravni proces, od vrha prema dolje (Coyle, 2002).

Zaposlenici u kaznenim tijelima nalaze se u kontaktu s osobama različitih osobnih karakteristika, kulturnih navika i obrazaca ponašanja, sposobnosti i potreba, počinitelja raznovrsnih kaznenih djela, često s prisutnim poremećajima osobnosti, uz različitu sigurnosnu procjenu u pogledu osiguranja i postupaka za postizanje potrebne razine sigurnosti. Službenici prema svakoj od tih kategorija osoba moraju postupati uvažavajući njihove posebnosti i specifične potrebe uz istovremeno poštovanje njihova dostojanstva i ljudskih prava. Kaznene ustanove potrebno je organizirati na način da budu sigurna mjesta za zatvorenike, ali i za zaposlenike. Kod toga, razumije se da u zatvorima i kaznionicama nema potpune sigurnosti, ali za stvaranje sigurnog okruženja primjenjuju se načela dinamičke sigurnosti, koja neizostavno uključuju stručan i pravedan rad, komunikaciju koja stvara atmosferu povjerenja te prije svega, usmjerene i svrhovito organizirane aktivnosti zatvorenika (Babić, 2006).

Jednom godišnje, Vlada Republike Hrvatske izvješćuje Hrvatski sabor o stanju i radu zatvorskog sustava, čime obavještava javnost o ostvarenim rezultatima, trendovima i smjeru kretanja bitnih pokazatelja i ostvarenih rezultata rada, ali također i u zaključcima ili pratećim komentarima skreće se pozornost i upućuje na specifične potrebe koje proizlaze iz analiziranih podataka. Izvješće nema propisani oblik i određene sastavnice, ali se tijekom godina izrade, usvojila metodologija i struktura načina prikazivanja prikupljenih podataka unutar zatvorskog sustava, uz povremene sadržajne izmjene.

4.1 Kadrovska (ne)popunjenost

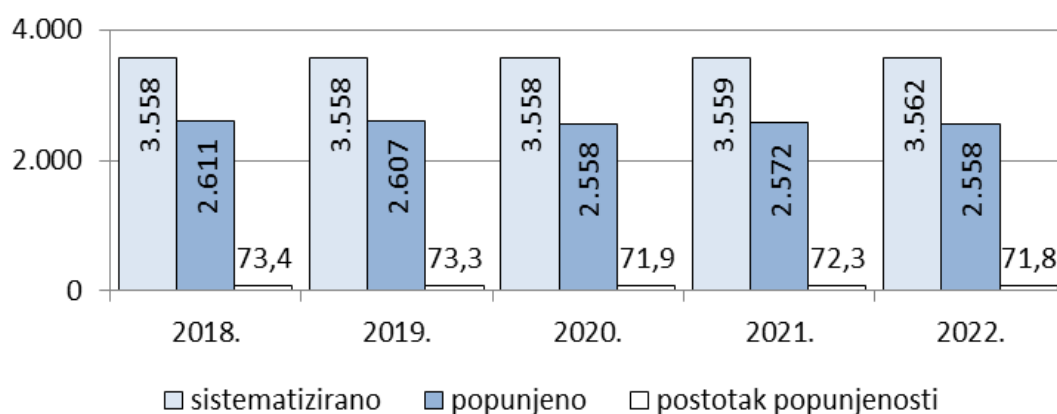
Uzimajući u obzir zadnje premise, u pogledu javnog diskursa i obavještavanja javnosti o radu, tijekom rasprave u Hrvatskom saboru o izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2021. godinu, na upozorenje zastupnika o činjenici da je krajem 2021. godine u kaznenim tijelima popunjeno 72,3 posto sistematiziranih radnih mjesta, državni tajnik Ministarstva pravosuđa i uprave zadužen za zatvorski sustav odgovorio je konstatacijom da u zatvorskom sustavu nema pretjerane kadrovske podkapacitiranosti. U nastavku rasprave napomenuo je kako bi trebalo malo pojačati pravosudnu policiju, pri tome misleći na povećanje broja službenika, ali uz dodatak kako se zbog relativno niskih primanja u sredinama sa boljim standardnom teže dolazi do pravosudnih policajaca (Barišić, 2023). Prema Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2021. godinu, u tablici ukupnog broja izvršitelja sistematiziranih i popunjenih radnih mjesta Uprave za zatvorski sustav prema ustrojstvenim jedinicama zatvora, kaznionica, odgojnih zavoda i centara, na dan 31. prosinca 2021. godine, prikazani su sljedeći podaci:

- Izvan ustrojstvene jedinice (upravitelji, pomoćnici upravitelja), sistematizirano 48, ukupno popunjeno 43, (89,6 posto)
- Upravni poslovi, sistematizirano 212, ukupno popunjeno 126, (59,4 posto)
- Osiguranje, sistematizirano 1.984, ukupno popunjeno 1.558, (78,5 posto)
- Tretman (+ Centar za dijagnostiku u Zagrebu), sistematizirano 351, ukupno popunjeno 239, (68,1 posto)
- Rad i strukovna izobrazba zatvorenika / maloljetnika, sistematizirano 361, ukupno popunjeno 209, (57,9 posto)
- Financijsko – knjigovodstveni poslovi, sistematizirano 381, ukupno popunjeno 261, (68,5 posto)
- Zdravstvena zaštita osoba lišenih slobode, sistematizirano 206, ukupno popunjeno 131, (63,6 posto)
- Centar za izobrazbu, sistematizirano 16, ukupno popunjeno 5, (31,3 posto)
- Ukupno, sistematizirano 3.559 radnih mjesta, ukupno popunjeno 2.572, (72,3 posto).

Također, na kraju prikazanih podataka u Izvješću za 2021. godinu, navodi se da „u svim odjelima kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara postoje upražnjena sistematizirana radna mjesta što zaposlenicima otežava obavljanje poslova izvršavanja kazne zatvora“ (UZSP, 2021: 54). Uzimajući u obzir prikazane podatke i komentar vezan uz njih, a koji odstupa od odgovora državnog tajnika tijekom rasprave u Hrvatskom saboru, otvara se više pitanja vezanih uz interpretaciju planiranog broja službenika (sistematizirani broj radnih mjesta) i stvarne potrebe za službenicima na poslovima izvršavanja kazne zatvora. Nadalje, u tom kontekstu, može se razmatrati utjecaj uvođenja digitalnih standarda te do sada provedenih izmjena i dopuna propisa, ali je vrlo upitna intencija koja bi za posljedicu imala odrednicu smanjenja potrebe za ljudskim resursima. Tim više jer prema podacima iz posljednjeg dostupnog Izvješća za 2022. godinu, povećava se broj sistematiziranih radnih mjesta u ustrojstvenim jedinicama kaznenih tijela za tri, dok se broj ukupno popunjenih radnih mjesta smanjuje za 14, odnosno, izraženo postotkom, popunjeno je 71,8 posto sistematiziranih radnih mjesta (UZSP, 2022). Dakle, ne dolazi do smanjenja planiranog okvirnog broja službenika, već se planira veći broj izvršitelja, a u svim poslovnim sektorima nedostaje službenika. Uz promijenjeni broj sistematiziranih radnih mjesta u 2022. godini, u odnosu na prethodnu godinu, došlo je i do promjene broja službenika koji obavljaju poslove u ustrojstvenim jedinicama, uz napomenu da je taj broj smanjen za jedinicu upravnih poslova (tri službenika), financijsko – knjigovodstvenih poslova (17 službenika) i poslova zdravstvene zaštite zatvorenika (26 službenika). Do blagog povećanja broja službenika dolazi u osiguranju (dva službenika), radu i strukovnoj izobrazbi

zatvorenika / maloljetnika (19 službenika) i Centra za izobrazbu (jedan službenik), dok je ukupan broj službenika koji obavljaju poslove tretmana ostao isti (UZSP, 2022). Iz analiziranih podataka može se zaključiti da je najmanji nedostatak službenika u osiguranju (22,6 posto), a najveći u zdravstvenoj zaštiti zatvorenika (42,6 posto), radu i strukovnoj izobrazbi zatvorenika / maloljetnika (41,3 posto) i tretmanu (32,3 posto). Teško je utvrditi radi li se o suboptimalnoj strategiji i politici zapošljavanja u zatvorskom sustavu ili su u pitanju posljedice poteškoća privlačenja stručnjaka, a što se posebno odnosi na deficitarne sektore. Ono što je indikativno, imajući u vidu orijentaciju prema resocijalizaciji i rehabilitaciji zatvorenika, na poslovima tretmana zaposleno je manje službenika nego na financijsko – knjigovodstvenim poslovima. Kod ovog razmatranja naglasak je na potrebi provođenja odgovarajućih individualiziranih tretmanskih programa, a postavlja se pitanje može li zatvorski sustav u kojem tretmanski segment ne funkcionira ili suboptimalno funkcionira ispuniti svoju svrhu (Getoš, 2021: 94).

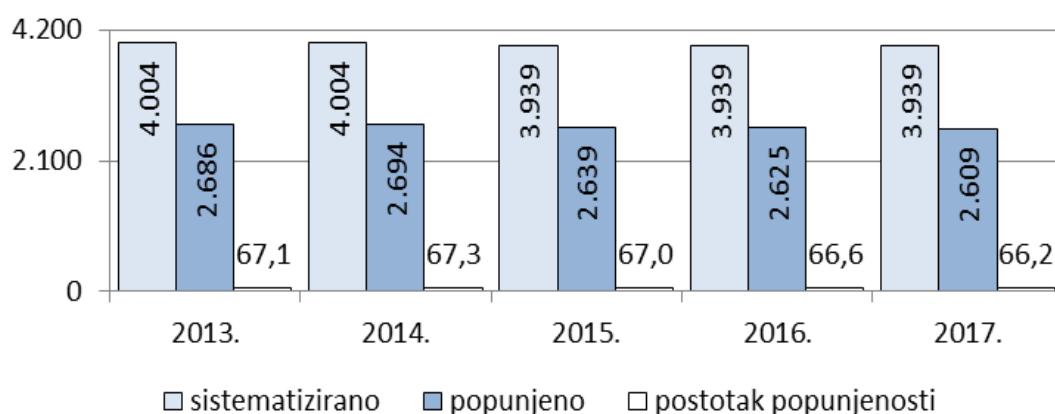
Slika 18. Ukupan broj sistematiziranih i popunjenih radnih mjesta te postotak popunjenosti za razdoblje od 2018. do 2022. godine (UZSP, 2018 – 2022)

Broj službenika raspoređenih na obavljanje poslova u ustrojstvenim jedinicama kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda u odnosu na 2018. godinu, manji je za 2 posto na dan 31.12.2022. godine, odnosno na istoj je razini kao i 2020. godine. U analiziranom razdoblju (Slika 18.), ukupan broj popunjenih radnih mjesta u odnosu na planirani broj sistematiziranih radnih mjesta, nije prelazio ukupnu popunjenost od 73,4 posto, što je evidentirano 2018. godine, dok sve ostale godine, u tom pogledu, imaju nepovoljniji odnos. Međutim, proširi li se pregled sistematiziranih i popunjenih radnih mjesta na razdoblje od 2013. do 2017. godine (Slika 19.), odnos popunjenih i planiranih (sistematiziranih) radnih mjesta Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva, koju donosi Vlada RH, a što se detaljnije razrađuje Pravilnikom o unutarnjem redu Ministarstva, u odnosu na zatvorski sustav, može se zaključiti da je taj odnos bio još

nepovoljniji, uz napomenu da je broj planiranih (sistematiziranih) radnih mjesta bio veći. Broj planiranih (sistematiziranih) radnih mjesta za 2022. godinu, u odnosu na 2013. godinu, manji je za 442 radna mjesta, odnosno 11 posto, a broj popunjenih radnih mjesta manji je za 128, odnosno 4,8 posto. Do povećanja postotka ukupne popunjenosti radnih mjesta u ustrojstvenim jedinicama kaznenih tijela, u analiziranom razdoblju od 2013. do 2022. godine, dolazi radi smanjenja ukupnog broja planiranih (sistematiziranih) radnih mjesta, uz izuzetak 2021. i 2022. godine, kada se taj broj blago povećava, uz činjenicu da se gotovo kontinuirano smanjuje broj službenika koji obavljaju poslove. Izuzetak su, u analiziranom razdoblju 2014. i 2021. godina, kada dolazi do blagog povećanja broja službenika u odnosu na prethodnu godinu.

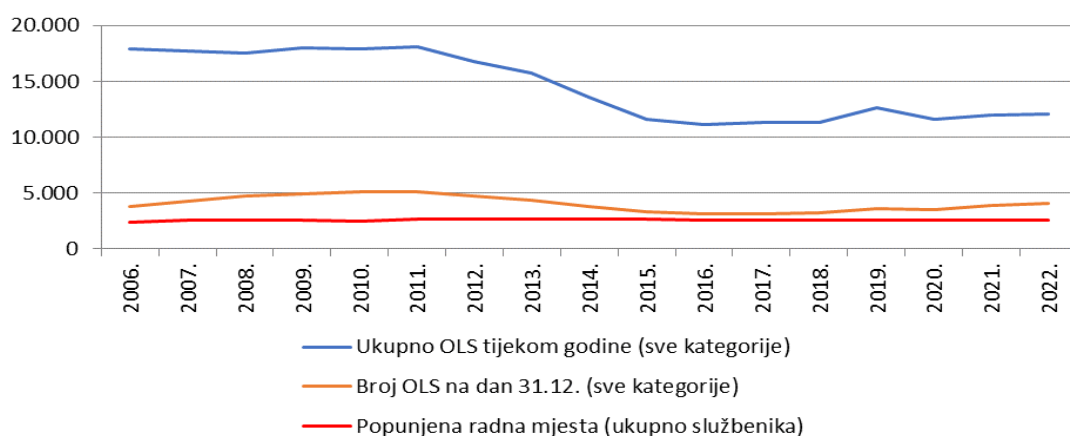
Slika 19. Ukupan broj sistematiziranih i popunjenih radnih mjesta te postotak popunjenosti za razdoblje od 2013. do 2017. godine (UZSP, 2013 – 2017)

Andrew Coyle u Priručniku za osoblje zatvora, Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama (2002) navodi da se na zaposlenike u zatvorima gleda sa osjećajem manje vrijednosti u odnosu na ostale službenike koji rade u sektoru kaznenog pravosuđa, što ima više negativnih posljedica. Kao jedan od razloga za takvo stanje vidi relativno niske plaće zaposlenika u zatvorskim sustavima u većini zemalja, a što neposredno utječe na mogućnost odabira stručnih službenika za rad u zatvorima. Smatra da je to potrebno promijeniti ukoliko zatvorski sustavi žele privući i zadržati službenike visoke kvalitete. Također, u većini zemalja javnost vrlo malo zna o složenosti poslova u kaznenim ustanovama, tako da službenici koji u njima rade nemaju ni odgovarajući opći status u društvu. Iz tog razloga, radi svjesnosti težine posla, odgovornosti, ali i opasnosti koja proizlazi iz neposrednog rada sa zatvorenici, sve je veća fluktuacija zaposlenika u zatvorskom sustavu. Coyle u smislu prevladavanja takvog stanja, vidi potrebu za organiziranjem javnih izobrazbi, gdje posebno naglašava ulogu medija javnog priopćavanja u smislu utjecaja na društvo s ciljem skretanja pažnje na važnu ulogu koju imaju

zatvorski službenici u pogledu zaštite društva (Coyle, 2002). Nepopunjavanje planiranih (sistematiziranih) radnih mjesta u zatvorima, odnosno kaznionicama za posljedicu ima potrebu ostvarivanja prekovremenog rada službenika, ali nedvojbeno utječe i na kretanje broja službenika koji su se tijekom godine nalazili na bolovanju. U godišnjem izvješću Uprave za zatvorski sustav za 2008. godinu, sadržan je podatak da su službenici ostvarili 450.205 prekovremenih sati rada, za što je isplaćeno 24.978.650,57 kuna, a što je ekvivalent za 200 dodatnih službenika. Podatak za 2016. godinu, otkriva da je broj prekovremenih sati značajno smanjen, odnosno službenici su ostvarili 84.803 prekovremena sata rada, za što je isplaćeno 5.996.124,00 kuna. Nakon toga, više nema praćenja kategorije prekovremenih sati u godišnjim izvješćima. Najveći udio u ostvarenim prekovremenim satima rada odnosi se na službenike pravosudne policije, pa zatim slijede službenici odjela tretmana i zdravstvene zaštite zatvorenika. Kada se radi o bolovanjima, prema dostupnim podacima iz godišnjih izvješća, u 2013. godini, na bolovanju se nalazilo 940 zaposlenika, 2018. godine je taj broj iznosio 1.237 zaposlenika, dok je 2022. godine, evidentirano 1.776 zaposlenika na bolovanju. Usporedimo li podatke iz 2013. sa podacima iz 2022. godine, u postotnom iznosu, riječ je o povećanju od 88,9 posto službenika koji su u 2022. godini bili privremeno nesposobni za rad, odnosno koji su se nalazili na bolovanju. Prosječno trajanje bolovanja u mjesecima za 2022. godinu, iznosilo je za zaposlenike 1,186, a za zaposlenice 1,405 (UZSP, 2022).

Slika 20. Kretanje broja osoba lišenih slobode tijekom cijele godine i na dan 31.12. te kretanje broja zaposlenika (UZSP, 2006 – 2022)

Slika 20. prikazuje kretanje broja osoba lišenih slobode tijekom cijele godine (flow podaci) i na dan 31. prosinac (stock podaci) te kretanje ukupnog broja zaposlenih u zatvorskom sustavu na dan 31. prosinca (stock podaci). U analiziranom razdoblju najmanji broj službenika

evidentiran je 2006. godine (2.385), a najveći 2014. godine (2.694), dok je 2022. godine u zatvorskom sustavu zaposleno 2.558 službenika, što znači da je na poslovima izvršavanja kazne zatvora zaposleno 5 posto manje službenika nego 2014. godine. Broj zatvorenika u kaznenim tijelima 2022. godine, u odnosu na 2014. godinu, veći je za 328 zatvorenika, odnosno 8,7 posto.

Tablica 15. Kretanje broja osoba lišenih slobode tijekom cijele godine i na dan 31.12., kretanje broja zaposlenika i odnos broja zatvorenika na jednog zaposlenika (UZSP, 2006 – 2022)

Godina	Ukupno OLS tijekom godine (sve kategorije)	Broj OLS na dan 31.12. (sve kategorije)	Popunjena radna mjesta (ukupno službenika)	Odnos broj zatvorenika na jednog službenika
2006.	17.921	3.833	2.385	1,6
2007.	17.710	4.290	2.572	1,7
2008.	17.546	4.734	2.576	1,8
2009.	17.997	4.891	2.554	1,9
2010.	17.946	5.165	2.511	2,1
2011.	18.088	5.084	2.630	1,9
2012.	16.743	4.741	2.652	1,8
2013.	15.766	4.352	2.686	1,6
2014.	13.539	3.763	2.694	1,4
2015.	11.575	3.341	2.639	1,3
2016.	11.173	3.108	2.625	1,2
2017.	11.329	3.190	2.609	1,2
2018.	11.352	3.283	2.611	1,3
2019.	12.603	3.585	2.607	1,4
2020.	11.607	3.565	2.558	1,4
2021.	12.026	3.905	2.572	1,5
2022.	12.087	4.091	2.558	1,6

Najnepovoljniji odnos broja zatvorenika na jednog službenika zatvorskog sustava (Tablica 15.) bio je 2010. godine (2,1), a radi značajnijeg pada broja zatvorenika u kaznenim tijelima, najpovoljniji odnos bio je 2016. i 2017. godine, kada je iznosio (1,2). Uz primjetan trend postupnog rasta broja zatvorenika i blagog smanjivanja ukupnog broja zaposlenih, odnos broja zatvorenika na jednog službenika vraćen je na razinu 2013. godine te iznosi (1,6), a što znači da je riječ o najnepovoljnijem odnosu u posljednjih devet godina. U odnosu na 2008. godinu,

kada je ostvaren najveći broj prekovremenih sati rada službenika, u kaznenim tijelima radi 18 službenika manje (0,7 posto), dok je broj zatvorenika manji za 643 (13,6 posto). U analiziranom razdoblju, najveći porast broja zaposlenih vezan je uz 2007. godinu (187) i 2011. godinu (119), a najveći pad za 2015. godinu (55).

Europska zatvorska pravila, kao i Zakon o izvršavanju kazne zatvora (NN 14/2021), posebno određuju da će se za obavljanje stručnih poslova tretmana predvidjeti dovoljan broj stručnjaka socijalnih pedagoga, psihologa i socijalnih radnika. Čini se da i hrvatski zatvorski sustav pati od tipične boljke hrvatske javne uprave, a to je nerazmjerna količina zaposlenih u administraciji i naglasak na birokratizaciji, pritom ispuštajući iz vida da upravo optimalan broj zaposlenika u svim sektorima omogućuje optimalno funkcioniranje sustava (Getoš Kalac, 2021). Europski odbor za sprječavanje mučenja (CPT) u izvješću za 2017. godinu preporučio je da hrvatske vlasti popune sva slobodna radna mjesta zatvorskih službenika te da se na taj način osigura potreban broj zaposlenika koji će na odgovarajući način omogućiti sigurne uvjete i rad, a što će imati utjecaja i na ostvarivanje smislenog režima boravka zatvorenika u kaznenim tijelima.

4.2 Razvoj zatvorske infrastrukture

Geografski raspored i rasprostranjenost zatvora u Republici Hrvatskoj uglavnom je vezan uz mjesta gdje se nalaze sjedišta županijskih sudova, s tim da postoji nekoliko odstupanja, odnosno iako se u njima nalazi županijski sud, zatvor nemaju Slavonski Brod, Velika Gorica i Vukovar. S druge strane, suprotan izuzetak su gradovi Gospić i Požega koji nemaju županijski sud, ali se u njima smjestio zatvor. Međutim, gledajući u cjelini, može se reći da je tim rasporedom postignuta ravnomjerna pokrivenost područja države zatvorima. Razmještaj kaznionica ne prati logiku prostorne distribucije zatvora ili pokrivanja dijelova područja države ovom vrstom kaznene ustanove, a što je posebno uočljivo za Hrvatsko primorje koje nema nijednu kaznionicu. Navedeno u kontekstu izvršavanja kazne zatvora, može imati određene negativne posljedice za osobe koje izdržavaju kaznu zatvora u kaznionicama daleko od njihova uobičajena mjesta boravka s posljedičnim otežavanjem i gubitkom obiteljskih i socijalnih veza (Getoš Kalac, 2021). Vlada Republike Hrvatske, razmatrajući pitanja poboljšanja uvjeta i ponajprije rješavanja prenapučenosti kaznenih tijela, donijela je početkom 2009. godine Akcijski plan za unapređenje zatvorskog sustava u razdoblju od 2009. do 2014. godine. Taksativno zadaci plana ogledali su se u racionalnijem korištenju i prenamjeni postojećih kapaciteta kaznenih tijela, izgradnji novih, novom zapošljavanju, reorganizaciji i jačanju stručne komponente Uprave za zatvorski sustav, provođenju izobrazbi i informatičkom povezivanju, nabavi potrebne opreme

te jačanju zakonodavnog okvira i uspostavi sustava probacije. Sagledavajući segment nove izgradnje i dogradnje postojećih zatvorskih kapaciteta, Akcijski plan je sadržavao završetak izgradnje novog objekta u Kaznionici u Glini za 420 zatvorenika, izgradnju nove Kaznionice i zatvora u Šibeniku za 1.230 zatvorenika te dogradnju objekata u Zatvoru u Zagrebu za 376 zatvorenika, kao i u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu za 106 zatvorenika (VRH, 2009). Danas, razmatrajući ostvarene rezultate izgradnje, može se zaključiti da akcijski plan za proširenje smještajnih kapaciteta nije bio realno koncipiran iz razloga jer je ostvarena samo izgradnja objekta u Kaznionici u Glini, dok nisu ostvareni ostali planirani kapitalni infrastrukturni projekti. Pitanje izgradnje Kaznionice u Šibeniku bilo je aktualno i tijekom pregovora za pristupanje Europskoj uniji i zatvaranja 23. poglavlja – Pravosuđe i temeljna prava, što je trebalo doprinijeti usklađivanju standarda izvršavanja kazne zatvora, ali kao što je već spomenuto, bez konkretne realizacije i daljnjeg razvoja projekta. Umjesto izgradnje navedene kaznionice, desetak godina kasnije dolazi do promjene u pogledu mjesta na kojoj će se graditi nova kaznionica, a prema podacima sa mrežnih stranica Ministarstva pravosuđa i uprave, krajem 2023. godine, najavljen je projekt modernizacije zatvorskog sustava kroz izgradnju Kaznionice u Gospiću. Prema objavljenoj najavi, trebala bi to biti najsuvremenija kaznionica u Hrvatskoj i jedna od najsuvremenijih u jugoistočnom dijelu Europe, sa mogućnošću smještaja 400 zatvorenika. Izbor grada je obrazložen geografskim položajem te očekivanjima da će realizacija projekta pridonijeti demografskoj i društvenoj revitalizaciji tog dijela Hrvatske (Mpuđt.gov.hr, 2023). U Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda i centara za 2022. godinu, navedeno je da Zatvor u Sisku nije u funkciji radi oštećenja uzrokovanih razornim potresom koji se dogodio 2020. godine, a oštećena je i infrastruktura Kaznionice u Glini. Iz tog razloga, povećani su smještajni kapaciteti Kaznionice u Lipovici – Popovači, koja uz zatvorenike na izdržavanju kazne zatvora, sada ima i prostore za smještaj istražnih zatvorenika. Nadalje, u cilju povećanja smještajnih kapaciteta zatvorskog sustava, razmatra se mogućnost financiranja i izgradnje novih kaznenih tijela većih smještajnih kapaciteta u Osijeku i Sisku (Kaznionica zatvor), kao i adaptacija Zatvora u Zagrebu (UZSP, 2022). Nacionalni plan razvoja pravosudnog sustava za razdoblje od 2022. do 2027. godine, u provedbi posebnog cilja 5. Unapređenje kvalitete zatvorskog sustava i probacije, naznačuje da je uz poboljšanje postojećih smještajnih i obrazovnih kapaciteta kaznenih tijela, potrebno uložiti značajna sredstva i u izgradnju novih kapaciteta zatvora i kaznionica, uključujući Zatvorsku bolnicu u Zagrebu, a sve uzimajući u obzir činjenicu ponovnog rasta broja osoba lišenih slobode. Za ostvarenje postavljenog cilja unapređenja zatvorskog sustava i probacije planirano je ulaganje od 107.203.800,00 HRK do 2027. godine. U pogledu izgradnje, obnove i opremanja kaznenih

tijela i probacijskih ureda, kroz provedbu plana povećavat će se ulaganja u odnosu na referentnu 2021. godinu (od početnih 10 posto do ciljanih 30 posto), a pratit će se i broj službenika uključenih u programe izobrazbe tijekom jedne godine (s ciljem da se od početnih 14 posto dođe do ciljanih 30 posto sudionika izobrazbi) (Mpudt.gov.hr, 2022).

Strategije razvoja pravosuđa polaze od pet osnovnih područja koja predstavljaju polaznu osnovu za izradu strateških planova, a ta područja su: „1. Neovisnost, nepristranost i stručnost pravosuđa; 2. Učinkovitost; 3. Hrvatsko pravosuđe kao dio europskog pravosuđa; 4. Upravljanje ljudskim potencijalima i 5. Iskorištavanje potencijala moderne tehnologije“ (Strategija razvoja pravosuđa, 2012).

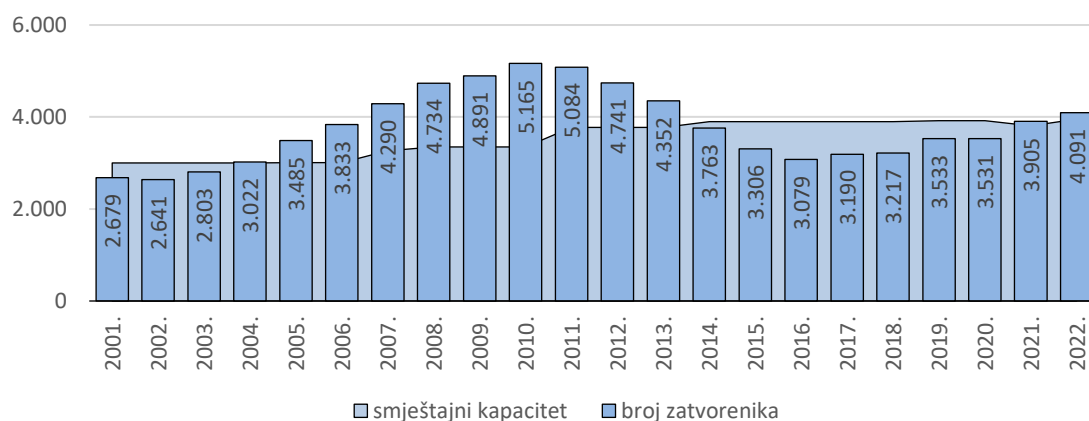
Dosadašnje reformske aktivnosti u Strategijama razvoja pravosuđa naglašavale su usmjerenost na stvaranje preduvjeta za neovisnost, nepristranost i profesionalizam u pravosuđu, racionalizaciju i informatizaciju sustava u cilju podizanja učinkovitosti, smanjenje broja neriješenih predmeta, poticanje alternativnog rješavanja sporova i normativne aktivnosti u pogledu utjecaja na skraćivanje trajanja sudskih postupaka. Također, reformskim aktivnostima težilo se poboljšanju sustava besplatne pravne pomoći, unapređenju zatvorskog i probacijskog sustava te unapređenju organizacijskih i tehničkih uvjeta za suđenje u postupcima ratnih zločina (Strategija razvoja pravosuđa, 2012).

Predviđeni su i daljnji koraci u cilju unapređenja zatvorskog sustava, a reformske mjere fokusirane su na jačanje zakonodavnog i institucionalnog okvira, edukaciju zatvorskog osoblja radi podizanja razine stručnosti i sigurnosti zatvorskog sustava, izobrazbu zatvorenika i posebne programe, cjelovitu implementaciju zatvorskog informatizacijskog sustava te izgradnju objekata za smještaj zatvorenika.

4.3 Popunjenost smještajnih kapaciteta, recidivizam i troškovi

Prenapućenost kaznenih tijela nije samo problem hrvatskog zatvorskog sustava, već se može reći da je to pitanje kojim se, u određenim razdobljima, bave svi zatvorski sustavi. Nemogućnost osiguravanja minimalnih standarda u pogledu adekvatnih prostora za smještaj osoba lišenih slobode neposredno utječe na sve aspekte rada i boravka u kaznenim tijelima. U tom smislu, neizostavan dio ovog razmatranja su i svi ostali prostori kojim se stvaraju uvjeti i mogućnosti provođenja organiziranih aktivnosti, a koji u slučaju prekomjernog broja zatvorenika, najčešće mijenjaju svoju osnovnu funkciju. Međutim, broj smještajnih mjesta u odnosu na broj zatvorenika, može biti važan pokazatelj opterećenosti zatvorskih kapaciteta u širem smislu, a što uključuje potrebu prilagodbe ne samo zatvorenika, već i zaposlenika.

Slika 21. Smještajni kapaciteti i broj zatvorenika na 31. prosinca za razdoblje od 2001. do 2022. godine (UZSP, 2001 – 2022)

U razdoblju od 2005. do 2013. godine, broj osoba lišenih slobode koje su se nalazile u kaznenim ustanovama premašivao je smještajne kapacitete, a vrhunac je evidentiran 2010. godine, kada se u zatvorima, kaznionicama i odgojnim zavodima, na dan 31. prosinca, nalazilo 5.165 osoba (Slika 21.). Prenapučenost kaznenih tijela i nemogućnost ostvarivanja zakonskog minimuma koji je određivao 4 m² i 10 m³ prostora za svakog zatvorenika, rezultirao je pritužbama zatvorenika na smještajne uvjete u zatvorima i kaznionicama. Primjetan je trend rasta zatvorske populacije koji za 2021. i 2022. godinu ponovo premašuje ukupne smještajne kapacitete zatvorskog sustava.

Nakon iznimnog opterećenja i prenapučenosti kaznenih tijela u razdoblju od 2004. do 2013. godine, uslijedilo je razdoblje do 2020. godine, u kojem je ukupni smještajni kapacitet bio dostatan za sve kategorije osoba kojima je oduzeta sloboda (Tablica 16.). Analizirani javno dostupni podaci zbirno se odnose na otvorene, poluotvorene i zatvorene uvjete te stock podatke na dan 31. prosinca. Međutim, ukoliko se promatraju kapaciteti prema vrsti kaznene ustanove i broju zatvorenika koji se u njima nalaze, slika može biti bitno drugačija. Ovo slikovito prikazuju, primjera radi, sljedeći podaci: na dan 31. prosinca 2010. godine, ukupna popunjenost u odnosu na sigurnosne uvjete i slobodu kretanja zatvorenika bila je: u zatvorenim uvjetima 168 posto, u poluotvorenim uvjetima 115,7 posto i u otvorenim uvjetima 112,1 posto (UZSP, 2010). Na isti dan 2016. godine, u zatvorenim uvjetima nalazilo se 93,91 posto osoba lišenih slobode, u poluotvorenim uvjetima 57,1 posto i u otvorenim 38,95 posto (UZS, 2016). Nadalje, na dan 31. prosinca 2018. godine, popunjenost zatvora i kaznionica u zatvorenim uvjetima iznosila je čak 101,97 posto, u poluotvorenim uvjetima 50,34 posto, a u otvorenim

uvjetima samo 31,93 posto (UZS, 2018). Iz toga proizlazi da naizgled pohvalna situacija smještajne prekapacitiranosti zapravo samo reflektira suboptimalno opterećenje (polu)otvorenih uvjeta, dok su zatvoreni zatvorski uvjeti smještajno podkapacitirani – navedeno bi zasigurno bilo još i dramatičnije izraženo ako bi isti pokazatelji bili dostupni kao flow podaci. Postavlja se pitanje zašto ti flow podaci nisu javno dostupni iako su, penološki gledano, puno relevantniji od iznesenih stock podataka (Getoš Kalc, 2021).

Tablica 16. Smještajni kapaciteti i broj zatvorenika te postotak popunjenosti na dan 31. prosinca za razdoblje od 2001. do 2022. godine (UZSP, 2001 – 2022)

Godina	Smještajni kapacitet	Broj zatvorenika na dan 31.12.	Postotak popunjenosti
2001.	3.004	2.679	89,2
2002.	3.004	2.641	87,9
2003.	3.004	2.803	93,3
2004.	3.004	3.022	100,6
2005.	3.009	3.485	115,8
2006.	3.009	3.833	127,4
2007.	3.267	4.290	131,3
2008.	3.351	4.734	141,3
2009.	3.351	4.891	146,0
2010.	3.351	5.165	154,1
2011.	3.771	5.084	134,8
2012.	3.771	4.741	125,7
2013.	3.771	4.352	115,4
2014.	3.900	3.763	96,5
2015.	3.900	3.306	84,8
2016.	3.900	3.079	78,9
2017.	3.900	3.190	81,8
2018.	3.900	3.217	82,5
2019.	3.919	3.533	90,2
2020.	3.919	3.531	90,1
2021.	3.805	3.905	102,6
2022.	3.953	4.091	103,5

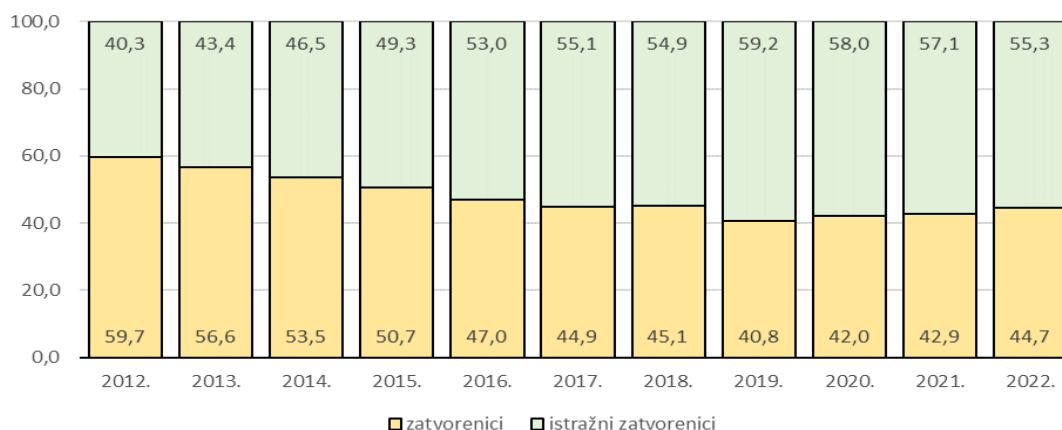
Pučka pravobraniteljica u izvješću za 2022. godinu navodi da je prenapučenost kaznenih tijela, koja generira ograničavanje ili povredu brojnih prava osoba lišenih slobode u zatvorskom sustavu, dodatno povećana. Nadalje, pučka pravobraniteljica konstatira da je uočen uzlazni trend popunjenosti zatvorenih uvjeta, a prema podacima koje je prikupila za izradu godišnjih izvješća proizlazi da je na dan 31. prosinca 2022. godine popunjenost zatvorenih uvjeta u svim

zatvorima, izuzevši Zatvor u Šibeniku, bila iznad 100 posto. Najteže je bilo u Zatvoru u Osijeku, čija je popunjenost bila alarmantnih 205 posto, a slijede ga zatvor u Karlovcu (170 posto) te Zatvor u Zadru (153 posto) (Pučka pravobraniteljica, 2022).

Promjenama kaznene politike u odnosu na izricanje kaznenopravne sankcije za blaža kaznena djela i prvi puta osuđene osobe koje su procijenjene kao nisko rizične za ponavljanje kaznenog djela, otvorena je mogućnost izricanja rada za opće dobro ili uvjetna kazna sa zaštitnim nadzorom, kao alternativne sankcije. Time se ujedno i smanjio broj osoba koje su se upućivale na izdržavanje kazne zatvora u poluotvorene, odnosno otvorene uvjete. Iako su u praksi ublaženi kriteriji za predlaganje i rješavanje premještaja zatvorenika u blaže uvjete, uz uvažavanje zakonskih odredbi i u skladu s okvirnim mjerilima za upućivanje i razvrstavanje zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora, s obzirom na strukturu zatvorenika, nisu rezultirali većim rasterećenjem zatvorenih uvjeta.

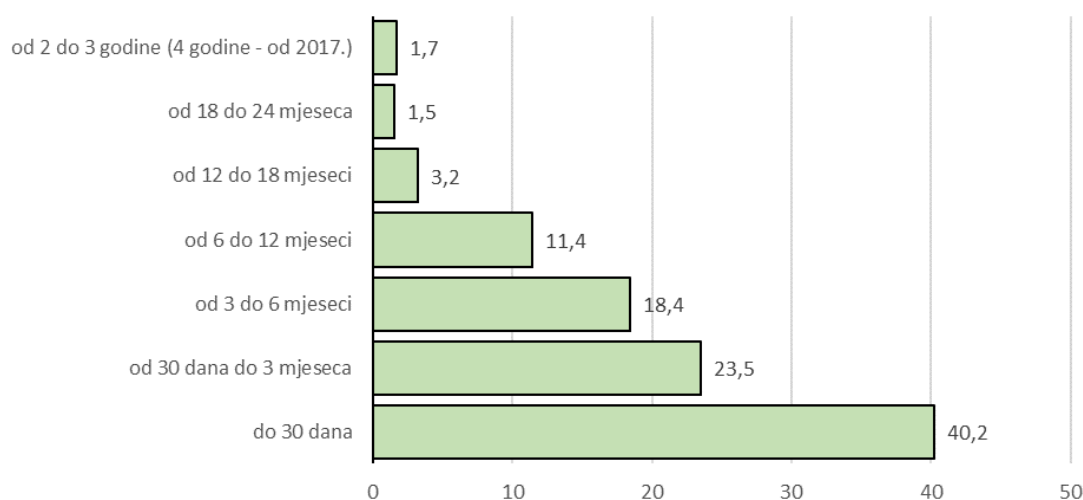
Slika 22. sadrži prikaz odnosa ukupnog broj osoba lišenih slobode tijekom cijele godine (flow podaci) koji su se nalazili na izdržavanju kazne zatvora ili im je određena mjera istražnog zatvora. Odnosno riječ je o postotnom prikazu ukupnog broja zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora, kažnjenika kojima je izrečena kazna zatvora u prekršajnom postupku i kažnjenika kojima je novčana kazna zamijenjena za kaznu zatvora (supletorna kazna) u odnosu na postotak ukupnog broja osoba kojima je određena mjera istražnog zatvora i mjera prekršajnog zadržavanja. Iz prikazanih podataka uočljiv je trend porasta broja istražnih zatvorenika, što dodatno opterećuje smještajne kapacitete zatvorskog sustava u zatvorenim uvjetima, ali i ponovno otvara pitanja mogućnosti češće primjene drugih mjera kojima se osigurava prisutnost okrivljenika na raspravi i mjerama opreza, kao što je npr. određivanje istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor i slično.

Slika 22. Odnos broja zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora i istražnih zatvorenika (UZSP, 2012 – 2022)

Prema podacima Vijeća Europe iz izvješća o zatvorima i zatvorenicima u Europi (SPACE I 2023), na dan 31. siječnja (stock podaci) europski prosjek udjela istražnih zatvorenika u zatvorskoj populaciji iznosi 30 posto, a u Hrvatskoj je taj postotak veći i iznosi 36 posto. Slijedom toga, Hrvatska se nalazi u prvoj trećini zemalja s najvišim udjelom istražnih zatvorenika u ukupnoj zatvorskoj populaciji u Europi. Na navedeni nepovoljan odnos utječe i povećanje prijema stranih državljana, tako je primjerice zaprimljeno 1.390 stranih državljana (311 iz EU i 1043 iz drugih zemalja) tijekom 2021. godine, odnosno 1.585 (311 iz EU i 1.274 iz drugih zemalja) tijekom 2022. godine, a što je povećanje za 12,3 posto (UZSP, 2022).

Slika 23. Prosječni postotni udio trajanja određenih mjera istražnog zatvora u razdoblju od 2006. do 2023. godine (DZS, 2006 – 2023)

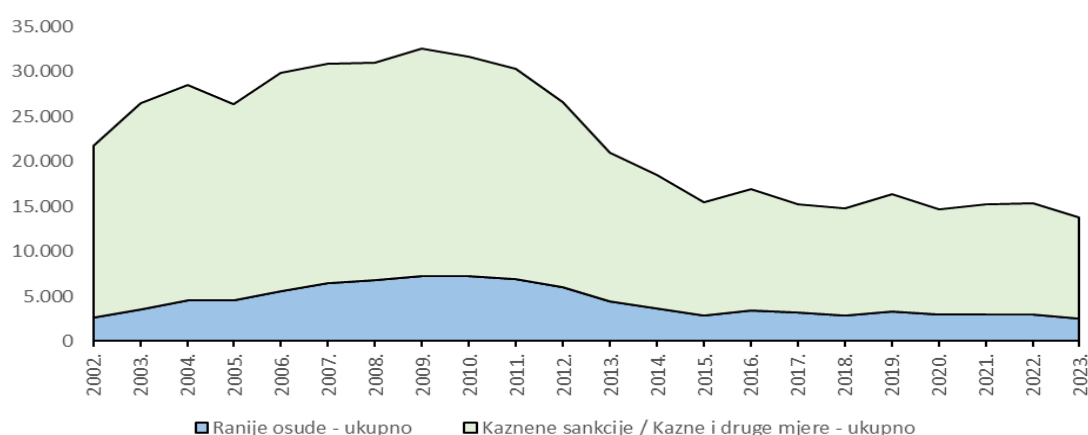

Zakon o kaznenom postupku (NN152/2008) propisuje da će sud pri odlučivanju o istražnom zatvoru, posebno o njegovom trajanju, voditi računa o razmjeru između težine počinjenog

kaznenog djela te prema podacima s kojima se raspolaže, kazne koja se može očekivati u postupku i potrebe određivanja i trajanja istražnog zatvora. „Osnove za određivanje istražnog zatvora su uz osnovanu sumnju da je određena osoba počinila kazneno djelo i ako: 1. je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći, 2. postoji opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače, 3. postoji opasnost da će ponoviti kazneno djelo ili dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počiniti teže kazneno djelo za koje se prema zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, 4. je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja postupka za kazneno djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora i kod kojeg su okolnosti počinjenja kaznenog djela posebno teške, 5. okrivljenik koji je uredno pozvan izbjegava doći na raspravu“ (ZKP, 2008). U promatranom razdoblju (Slika 23.) najzastupljenije trajanje istražnog zatvora je do 30 dana, a 63,7 posto otpada na prosječni postotni udio koji uključuje trajanje istražnog zatvora do tri mjeseca.

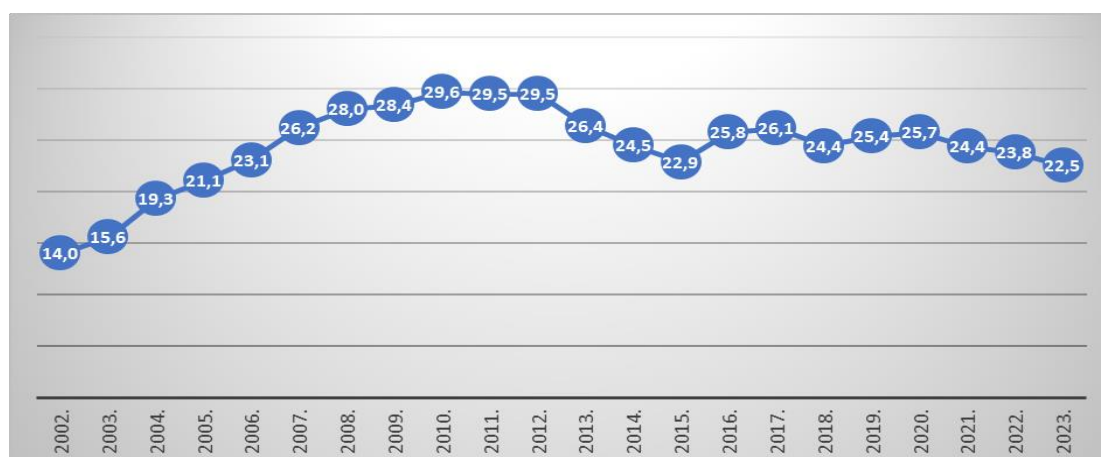
Stope kaznenog recidivizma često se koriste kao ključni pokazatelj učinkovitosti kaznenopravnog sustava i za odlučivanje o tome koji će se programi usmjereni na počinitelje kaznenih djela uvesti u široku primjenu. Može se zaključiti, da se podaci stope recidivizma prvenstveno koriste za procjenu učinka nacionalnog pravosuđa ili programa rehabilitacije tijekom vremena (Yukhnenko, 2023).

Slika 24. Ranije osude u odnosu na ukupno izrečene kazneno pravne sankcije (DZS, 2002 – 2023)

Broj osoba kojima je ranije izrečena neka od kaznenih sankcija (uvjetna osuda, novčana kazna, kazna zatvora) u korelaciji je sa ukupnim brojem izrečenih kaznenih sankcija, odnosno kazni i drugih mjera (Slika 24.).

Slika 25. Postotak ranijih osuda u razdoblju od 2002. do 2023. godine (DZS, 2002 – 2023)

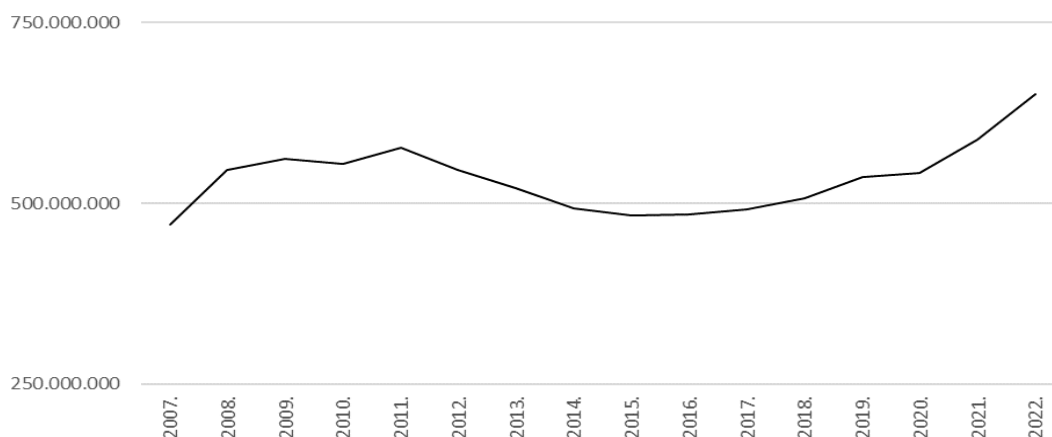

Prosječna vrijednost udjela osoba koje su imale ranije osude, u odnosu na ukupan broj izrečenih kazni i drugih mjera, u razdoblju od 2002. do 2023. godine je 24,4 posto. Najviše vrijednosti evidentirane su od 2009. do 2012. godine, kada je u promatranom razdoblju evidentiran najveći broj prijavljenih i osuđenih osoba (Slika 25.). Prema dostupnim podacima Uprave za zatvorski sustav, koja u godišnjim izvješćima sustavno ne prikazuje broj povratnika na izdržavanje kazne zatvora, od ukupnog broja zatvorenika na izdržavanju kazne u trajanju duljem od šest mjeseci tijekom 2018. godine, 44,9 posto je bilo ranije na izdržavanju kazne zatvora. U ukupnoj zatvoreničkoj populaciji na dan 31.12.2018. godine, 38,9 posto su bile ranije neosuđivane osobe, 15,9 posto osobe koje su ranije bile osuđene na uvjetnu i/ili novčanu kaznu te je bilo 45,2 posto onih koji su ranije bili na izdržavanju kazne zatvora (UZSP, 2018). Približno slični podaci odnose se i na 31.12.2017. godine, kada je u ukupnoj zatvoreničkoj populaciji bilo 36,9 posto ranije neosuđivanih osoba, 17,2 posto onih koji su ranije bili osuđeni na uvjetnu i/ili novčanu kaznu te 42,9 posto onih koji su ranije bili na izdržavanju kazne zatvora (UZSP, 2017). Ovisnici o drogama čine jednu od najzahtjevnijih skupina zatvorenika za tretmanski rad, ali i u pogledu obavljanja poslova iz djelokruga osiguranja. Složenost ove skupine zatvorenika proizlazi iz sljedećeg: u pravilu ovisnost je izravno povezana s činjenjem kaznenih djela, stopa recidivizma viša je nego u općoj zatvoreničkoj populaciji, izražena je sklonost rizičnim i incidentnim ponašanjima te je veća sklonost pojavnosti zdravstvenih problema. U zatvorskom sustavu od 2013. godine, evidentiran je trend smanjivanja broja zatvorenika ovisnika o drogama, a navedeno se primarno povezuje sa smanjivanjem ukupnog broja zatvorenika, radom probacijske službe, ali i stupanjem na snagu novog Kaznenog zakona (NN 125/2011) od 01. siječnja 2013. godine, prema kojem posjedovanje droga za vlastite potrebe više nije u domeni

kaznene odgovornosti, nego prekršajne. Međutim, usprkos visokoj stopi recidivizma, što upućuje na zaključak da boravak u zatvoru na određen broj osoba nije djelovao na način da više ne čine kaznena djela, kontrapunkt tome je činjenica znatnog smanjenja broja ovisnika na izdržavanju kazne zatvora, a što u konačnici ne isključuje mogućnost njihove uspješno provedene rehabilitacije i resocijalizacije. Podaci za 2022. godinu pokazuju da je u zatvorski sustav na izdržavanje kazne zatvora zaprimljen 541 ovisnik o drogama, a 145 osoba, odnosno 26,8 posto su prvi puta na izdržavanju kazne (UZSP, 2022).

Proračunska izdvajanja za zatvorsku sustav u posljednjih pet godina su u uzlaznom trendu, ali tek u 2021. i 2022. godini (588 milijuna kuna, odnosno 650 milijuna kuna), vrijednosti premašuju ukupne iznose iz razdoblja od 2008. do 2012. godine (kada su bili viši od 550 milijuna kuna). Troškovi zatvorskog sustava povremena su tema u političkom i javnom diskursu, a glavno je i, nažalost, potpuno promašeno pitanje koje se pritom postavlja: koliko nas koštaju kriminalci u zatvorima? (Getoš Kalac, 2021) Promašena su stoga razmišljanja da troškovi služe za „osiguranje lijepog života kriminalaca“ i da je riječ o nepotrebnom trošku za ljude „s margine“ jer fokusirana i dobro promišljena ulaganja u zatvorski sustav itekako utječu i na stopu kriminala u određenim društvima.

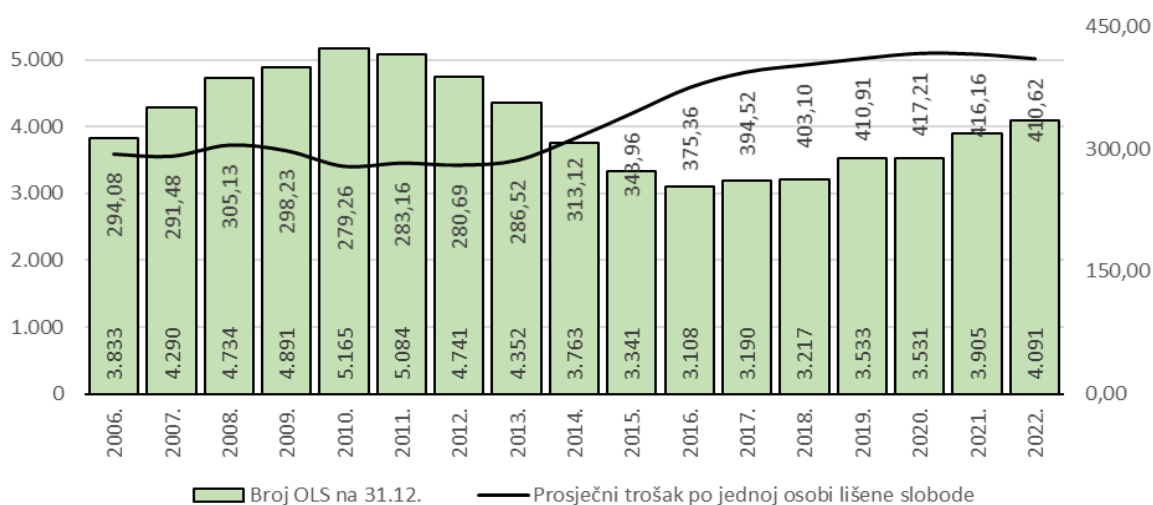
Slika 26. Ukupni rashodi (troškovi) zatvorskog sustava u kunama (UZSP, 2007 – 2022)

Usporedimo li podatke (Slika 26.), ukupni rashodi zatvorskog sustava za 2022. godinu, veći su za 38,5 posto u odnosu na 2007. godinu (470 milijuna kuna). U strukturi troškova, najviše otpada na plaće i doprinose zaposlenika (više od 70 posto).

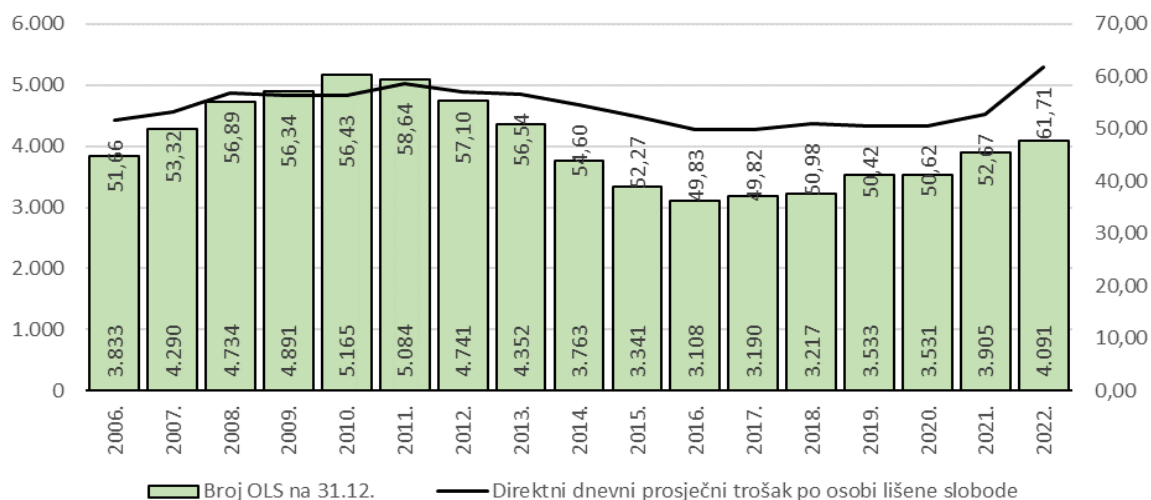
Dvije vrijednosti koje se najčešće upotrebljavaju kada se raspravlja o troškovima kaznenih ustanova jesu ukupni dnevni troškovi i direktni (dnevni) troškovi po zatvoreniku. Pod ukupne troškove spadaju izdvajanja za zaposlene, održavanje objekata, postrojenja i opreme, prijevozna sredstva, rashodi za materijal i energiju i drugo. Strukturu direktnih dnevnih troškova čine smještaj (energenti), prehrana, liječenje i lijekovi, naknade za rad u režiji i ostalo. Navedeni troškovi razlikuju se u zatvorima, kaznionicama i odgojnim zavodima, a prema podacima iz 2022. godine, najveći indeks ukupnog troška u odnosu na prosjek ostvarili su: Odgojni zavod u Turopolju (369), Odgojni zavod u Požegi (195), Zatvorska bolnica u Zagrebu (184), Kaznionica u Valturi (177) i Kaznionica u Požegi (158), a najmanji Zatvor u Zagrebu (69), Zatvor u Bjelovaru (70), Zatvor u Osijeku (71) i Zatvor u Rijeci (73). Iako je nastavljen trend rasta ukupnih troškova zatvorskog sustava, ukupni trošak po jednom zatvoreniku u blagom je padu u 2021. i 2022. godini (Slika 27.).

Slika 27. Broj osoba lišenih slobode na dan 31.12. i prosječni ukupni trošak po jednoj osobi u kunama (UZSP, 2006 – 2022)

Indeks direktnih troškova po jednoj osobi lišenoj slobode u odnosu na prosjek, prema podacima za 2022. godinu, najveći je u Odgojnom zavodu u Turopolju (213), Kaznionici u Lipovici, Popovači (162), Zatvorskoj bolnici u Zagrebu (140), Kaznionici u Turopolju (109) i Zatvoru u Zagrebu (108), a najmanji u Odgojnom zavodu u Požegi (63), Zatvoru u Osijeku (72), Zatvoru u Bjelovaru (74) i Zatvoru u Dubrovniku (74).

Slika 28. Broj osoba lišenih slobode na dan 31.12. i direktni dnevni prosječni trošak po jednoj osobi u kunama (UZSP, 2006 – 2022)

Direktni dnevni trošak po jednom zatvoreniku, nakon razdoblja smanjenja, u 2022. godini, premašio je vrijednosti 2011. godine (Slika 28.).

4.4 Izdvojeni pokazatelji sigurnosti

U nastavku rada prikazani su izdvojeni pokazatelji sigurnosti koji se odnose na podatke vezane uz odnos broja zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije, pokušaje bjegova i bjegove osoba kojima je oduzeta sloboda, tjelesne sukobe između zatvorenika i napade na službenike te podatke o pokušaju suicida, suicidu i prirodnim smrtima osoba koje se nalaze u zatvorima i kaznionicama. Općenito govoreći, nakon pojavnosti incidentnog događaja, koji dovodi do narušavanja sustava sigurnosti, provest će se postupci utvrđivanja razloga i okolnosti nastanka te poduzeti potrebni koraci u otklanjanju štetnih posljedica. U tom smislu, utvrđuje se i razina odgovornosti službenika te preispituju radne procedure i postupanja, a što u konačnici može rezultirati promjenama dotadašnjeg načina rada. Međutim, učestalost incidentnih događaja može biti i pokazatelj narušene psihosocijalne klime u ustanovi, a što za posljedicu ima lošije upravljanje sigurnosnim rizicima.

Slika 29. Broj zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije, (UZSP, 2002 – 2022)

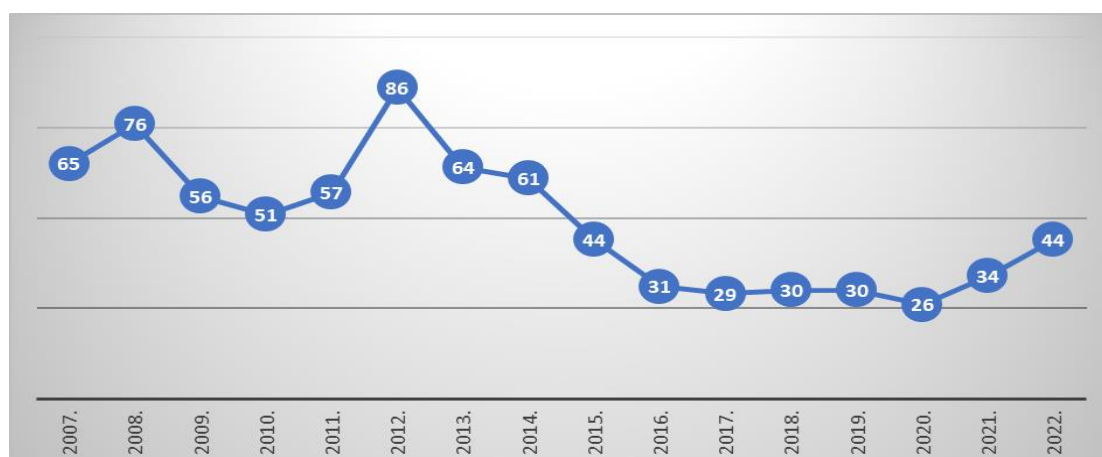
Slika 29. prikazuje broj zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije te je razvidno da postoji trend povećanja broja zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije, ali koji je još uvijek ispod vrijednosti tog odnosa u razdoblju od 2007. do 2013. godine, kada se kretao u rasponu od 2,8 do 3,4.

Slika 30. Pokušaj bjegova osoba lišenih slobode (UZSP, 2007 – 2022)

Nakon iznimno velikog povećanja pokušaja bjegova zatvorenika u 2012. godini (20) te pada te promatrane vrijednosti u 2015. godini (3), ukupan broj pokušaja bjegova zatvorenika kreće se u rasponu od dva do sedam pokušaja (Slika 30.).

Slika 31. Bjegovi osoba lišenih slobode – ukupno, (UZSP, 2007 – 2022)

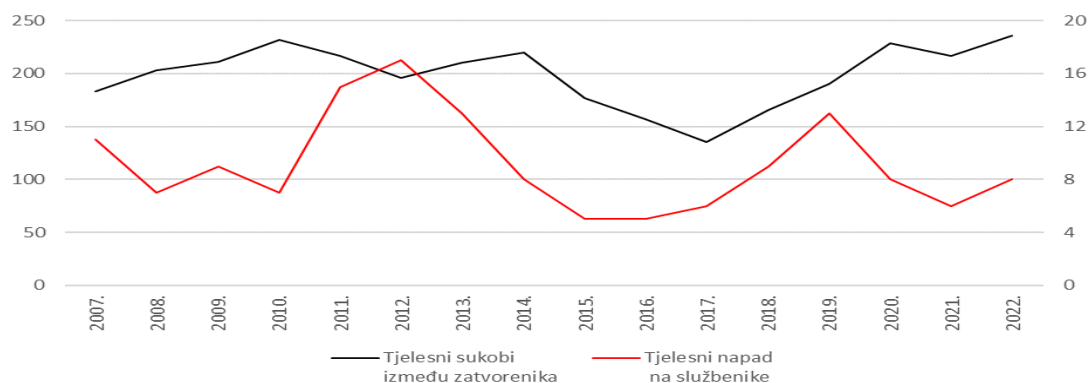
Slika 31. prikazuje bjegove zatvorenika i maloljetnika na izvršavanju završne mjere u odgojnom zavodu koji uključuju uz bjegove iz zatvorenih, poluotvorenih i otvorenih uvjeta te sprovođenja, i bjegove ostvarene ne povratkom s korištenja pogodnosti izlaska ili prekida kazne. Upravo se na ne povratak zatvorenika s korištenja pogodnosti ili s prekida kazne, kada nema osiguranja i nadzora službenika pravosudne policije, odnosi najveći broj ostvarenih bjegova.

Tablica 17. Ukupno ostvarenih bjegova osoba lišenih slobode te bjegovi iz zatvorenih uvjeta i tijekom sprovođenja (UZSP, 2007 – 2022)

Godina	Bjegovi (ukupno)	Iz zatvorenih uvjeta	Tijekom sprovođenja
2007.	65	0	0
2008.	76	0	0
2009.	56	0	1
2010.	51	2	3
2011.	57	1	0
2012.	86	1	2
2013.	64	1	0
2014.	61	3	1
2015.	44	0	2
2016.	31	2	0
2017.	29	3	0
2018.	30	0	1
2019.	30	0	2
2020.	26	2	3
2021.	34	1	0
2022.	44	1	1

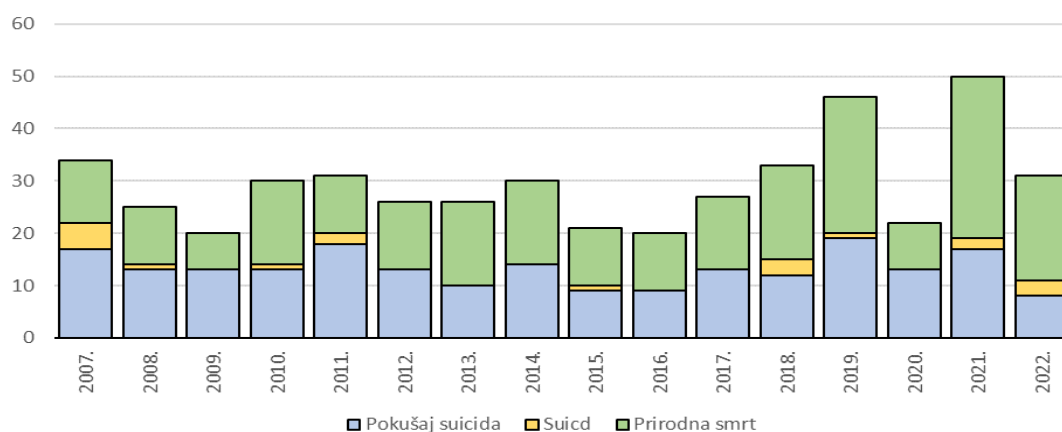
U promatranom razdoblju od 2007. do 2022. godine, (Tablica 17.), ukupno je počinjeno 784 bjegova, a od tog broja, 17 je iz zatvorenih uvjeta (2,17 posto) i 16 tijekom obavljanja poslova sprovođenja zatvorenika (2,04 posto). Gledamo li prosječnu vrijednost za promatrano razdoblje riječ je o 49 bjegova na razini godine.

Slika 32. Tjelesni sukobi između zatvorenika i tjelesni napadi na službenike (UZSP, 2007 – 2022)

Kod evidentiranih napada zatvorenika na službenike radi se o trenutnim reakcijama zatvorenika na određenu situaciju, a ne planiranim i prethodno osmišljenim napadima, u kojima nije došlo do težih ozljeda zaposlenika. Iz Slike 32. razvidan je trend porasta broja tjelesnih sukoba između zatvorenika od 2018. godine, a najviša vrijednost u promatranom razdoblju evidentirana je 2022. godine (236). Tjelesni napadi na zaposlenike, uz nešto veći broj od 2011. do 2013. godine, kreću se u stabilnom trendu koji karakterizira mali broj takvih incidentnih događaja. Uzimajući u obzir broj zatvorenika koji kroz godinu dana prođe kroz zatvorski sustav, može se zaključiti da su evidentirane vrijednosti pojavnosti tjelesnih sukoba između zatvorenika i tjelesnih napada na službenike pokazatelji dobrog stanja sigurnosti u zatvorskom sustavu, a što je rezultat zajedničkog djelovanja službenika iz svih ustrojstvenih jedinica kaznenih tijela u pogledu ostvarivanja načela dinamičke sigurnosti.

Slika 33. Pokušaj suicida, suicid i prirodna smrt osoba lišenih slobode (UZSP, 2007 – 2022)

Slika 33. prikazuje pokušaje suicida, suicide i prirodne smrti osoba lišenih slobode. Gledajući apsolutne brojke za razdoblje od 2007. do 2022. godine, evidentirano je 211 pokušaja suicida, 19 suicida i 242 prirodne smrti osoba lišenih slobode. Prosječno, za promatrano razdoblje od 16 godina, na godišnjoj razini radi se o 13,2 pokušaja suicida, 1,2 suicida te 15,1 prirodne smrti osoba lišenih slobode.

5. ZAKLJUČAK

Raskidanjem državno-pravnog saveza sa ostalim republikama i pokrajinama SFRJ, odlukom Hrvatskog sabora od 08. listopada 1991. godine, Republika Hrvatska preuzima bivše jugoslavensko kazneno pravo uz najnužnije izmjene. Po stvaranju uvjeta, prvi cjeloviti hrvatski Kazneni zakon usvojen je 1997. godine, stupio je na snagu 01. siječnja 1998. godine i smatra se prvom reformom hrvatskog materijalno – kaznenog zakonodavstva. Preuzimanjem obaveza iz međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, Ustava Republike Hrvatske te tumačenja pojma pravne države i vladavine prava, kroz odredbe donesenog zakona dolazi do znatnog ublažavanja kaznenopravne represije smanjenjem kaznenih okvira za propisana kaznena djela, a što je u velikom broju slučajeva rezultiralo smanjenjem gornje granice kazne, odnosno kod određenog broja kaznenih djela smanjena je i najmanja kazna. U razdoblju od 2004. do 2006. godine, provedena je druga reforma kaznenog zakonodavstva, koju je obilježilo kompleksno pitanje općeg i linearnog pooštrenja represije. Pooštrenje represije dovelo je do ograničenja u mogućnosti ublažavanja kazne te je u pojedinim kaznenim djelima ukinuta alternativno propisana novčana kazna, a mijenjane su i odredbe u pogledu povišenja minimuma i/ili maksimuma kazne zatvora. Suvremeni okvir kaznenopravnih sankcija postavljen je novim Kaznenim zakonom iz 2011. godine, koji je stupio na snagu 01. siječnja 2013. godine, a primjenjuje se i danas. Osim postupka usklađivanja kaznenog zakonodavstva sa stečevinom Europske unije, navedeni zakon sadržavao je i niz odredbi koje su rezultirale smanjenjem prenapučenosti kaznenih tijela, a odnosila su se na širu primjenu alternativnih sankcija, iznimnost kod izricanja kratkotrajnih kazni zatvora te ublažavanja kazne u slučaju nagodbe državnog odvjetnika i okrivljenika. Nadalje, oformljene su posve nove glave specifičnih kaznenih djela, postojeće su dopunjene novim kaznenim djelima, a brojna kaznena djela su redefinirana. U postupku donošenja pojedinih izmjena i dopuna Kaznenog zakona (NN 125/2011), a posebno članka kojim se propisuje novo kazneno djelo neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje, mogla su se čuti podijeljena mišljenja u javnosti. Navedenu odredbu posebno je kritiziralo Hrvatsko novinarsko društvo i Sindikat novinara smatrajući da navedena odredba ima neposredni učinak na rad novinara te da ih se želi spriječiti u objavljivanju informacija od javnog interesa, a koje se primarno odnose na razotkrivanja korupcijskih afera i ostvarivanja pravednosti u kaznenim postupcima. Odgovor Vlade Republike Hrvatske, kao predlagatelja zakonske odredbe, bio je da se radi o postizanju ciljeva usmjerenih na zaštitu pretpostavke nevinosti okrivljenika, prava na privatnost sudionika kaznenog postupka te prava na pravičan postupak. Kaznena politika nastavlja slijediti trend

pooštravanja mjera i jačanja zaštite žrtava, posebno za kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela s elementima nasilja i mržnje, kaznena djela protiv spolne slobode, kaznena djela protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta te kaznena djela protiv braka, obitelji i djece.

Usprkos svim pokazateljima blagosti kaznene politike, broj zatvorenika se u posljednje dvije godine ponovo povećava i premašuje smještajne kapacitete zatvorskog sustava. Prosječni postotak popunjenosti smještajnih kapaciteta (svi uvjeti) na dan 31. prosinca 2022. godine iznosio je 103,5 posto. Usporedbe radi, na isti dan 2010. godine, popunjenost je iznosila 154,1 posto. Promjena kaznene politike, u odnosu na širu primjenu alternativnih kaznenopravnih sankcija, rada za opće dobro i uvjetne kazne sa zaštitnim nadzorom, značajno je utjecala na smanjenje broja zatvorenika u kaznenim ustanovama. Međutim, uočena je nejednaka popunjenost zatvorenih, poluotvorenih i otvorenih uvjeta, gdje su posebno opterećeni zatvori, primarno radi povećanja broja istražnih zatvorenika, a kroz taj pojedinačni uvid, smještajni kapaciteti u pojedinim zatvorima popunjeni su znatno iznad prosjeka. Iako su i u okviru zatvorskog sustava poduzimane mjere u pogledu izmjena uvjeta za premještaj zatvorenika u blaže uvjete, ostaje dojam da nisu naučene lekcije iz prethodnog razdoblja jer nije došlo do bitnog povećanja smještajnih kapaciteta u odnosu na 2013. godinu. Ova tvrdnja vezana je uz kontekst najava izgradnje novih zatvorskih kapaciteta, odnosno znatnih proširenja postojećih, međutim još uvijek nije došlo do njihove realizacije. Navedeno se može sagledavati i kroz stvaranje neophodnih uvjeta za provođenje tretmanskih i ostalih programa, koji će dovesti do smislenog boravka zatvorenika u kaznenim ustanovama te do ostvarenja glavne svrhe izvršavanja kazne zatvora. Isto se odnosi i na pitanje kadrovske popunjenosti planiranih radnih mjesta unutarnjih ustrojstvenih jedinica kaznenih ustanova, a to otvara dodatno pitanje snage zatvorske administracije da jasno odredi prioritete i sustavno radi na njihovom ostvarenju. Nepovoljan odnos broja zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije dodatno utječe na povećanje sigurnosnih rizika i spremnost na potrebne reakcije u održavanju discipline i stege, a samim time i na stvaranje sigurnih uvjeta za provođenje svih aktivnosti. Troškovi zatvorskog sustava su u porastu, što ne prati proporcionalno povećanje zatvorske populacije, ali iz godišnjih izvješća nema dovoljno podataka za donošenje konkretnih zaključaka takvog stanja. Oni mogu biti djelom vezani uz povećanje materijalnih prava zaposlenika kaznenih tijela, ali i općenitih inflatornih kretanja i povećanja cijena roba i usluga, međutim ne treba isključiti ni moguće troškove vezane uz razvoj novih programa i rada sa zatvorenicima. U pogledu godišnjeg izvješća Uprave za zatvorski sustav, iako sastavnice nisu propisne i izvješće je pisano afirmativno, primjetna su određena ograničenja u praćenju pojedinih kategorija podataka jer se

nakon određenog vremena više ne uvrštavaju u sadržaj. Pojedine kategorije mogu biti praćene određeno vrijeme, ali primjerice podaci vezani uz broj povratnika na izdržavanje kazne zatvora iznimno su važni u procjeni uspješnosti rada zatvorskog sustava. U izvješćima se objavljuju podaci za povratnike ovisnike o drogama, koji su, ako se gleda postotak povratka na izdržavanje kazne zatvora vrlo visoki (više od 70 posto), iako je ukupan broj ovisnika na izdržavanju kazne znatno smanjen. Navedeno smanjenje broja ovisnika također je ponajprije vezano uz izmjenu zakonskih odredbi prema kojoj je posjedovanje droge za vlastite potrebe prešlo iz kaznene u prekršajnu odgovornost. Strategijama i akcijskim planovima nastoji se promijeniti i unaprijediti poslove izvršavanja kazne zatvora, međutim, iz prikazanih rezultata, ne vide se značajni pomaci, a sve je više unutarnjih otvorenih pitanja koji zahtijevaju korijenite promjene i nova rješenja. Također, potreban je dodatan angažman u radu usmjerenom na prepoznavanje važnosti i značaja poslova izvršavanja kazne zatvora za društvo u cjelini, a što se može dodatno istaknuti ulogom u sustavu domovinske sigurnosti.

U promatranom razdoblju, od 2002. do 2023. godine, primjetan je trend pada broja prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih osoba. Također, od 2012. godine, izražen je trend pada broja optuženih punoljetnih počinitelja kaznenih djela u odnosu na prijavljene (u prosjeku svaka treća osoba, odnosno u 2023. godine, 28,7 posto). Nadalje, primjetan je trend kontinuiranog rasta postotka osuđenih osoba u odnosu na optužene, a on je u 2023. godine iznosio 85,9 posto. Najzastupljenija kaznena djela za koja je izrečena kaznenopravna sankcija, u razdoblju od posljednjih šest godina, odnose se na kaznena djela protiv imovine, osobne slobode, braka, obitelji i mladeži te javnog reda. Značajno su u porastu kaznena djela na štetu maloljetnika. Udio žena kao počinitelja kaznenih djela u blagom je porastu, izraženo postotkom za 2023. godinu, riječ je o 19,1 posto.

Dominantna dob počinitelja kaznenih djela je od 29 do 39 godina, a primjetan je i blagi rast dobne strukture od 39 do 49 godina. Najčešće izrečena kaznenopravna sankcija je uvjetna kazna zatvora (82,1 posto u 2023. godini) uz izražen trend pada izricanja novčane kazne u promatranom razdoblju (0,4 posto u 2023. godini). Za cijelo promatrano razdoblje najzastupljenija kazna zatvora je u visini od šest do dvanaest mjeseci (40,4 posto), a u rasponu kazne od tri mjeseca do dvanaest mjeseci, postotak iznosi 67 posto. Primjetan je rast izrečenih kazni od šest do dvanaest mjeseci, dok ostale kazne imaju manje oscilacije. Recidiv je u odnosu na sve izrečene kaznenopravne sankcije za posljednje četiri godine u blagom padu, od 25,7 posto u 2020. godini, do 22,5 posto u 2023. godini.

LITERATURA

Knjige

1. Coyle, Andrew (2002) Priručnik za osoblje zatvora, Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama. London: Međunarodni centar za zatvorske studije
2. Cvitanović, Leo, Derenčinović, Davor, Turković, Ksenija, Munivrana Vajda, Maja, Dragičević prtenjača, Marta, Maršavelski, Aleksandar, Roksandić Vidlička, Sunčana (2018) Kazneno pravo – posebni dio. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
3. Foucault, Michael (1994) Nadzor i kazna, Rođenje zatvora. Zagreb: Informator, Fakultet političkih znanosti
4. Horvatić, Željko, Cvitanović, Leo (1999) Politika suzbijanja kriminaliteta. Zagreb: Znanje d.d.
5. Ivčević Karas, Elizabeta (2022) Penitencijarno pravo. Zagreb: Biblioteka Monografije Pravni fakultet Sveučilišta Zagrebu
6. Matić, Renato (2003) Društvena promocija bezakonja, Uvod u sociologiju devijantnosti. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
7. Novoselec, Petar i Bojanić, Igor (2013) Opći dio kaznenog prava. Četvrto izmijenjeno izdanje. Zagreb: Pravni fakultet
8. Petković, Krešimir (2013) Država i zločin, Politika i nasilje u Hrvatskoj 1990-2012. Zagreb: Disput
9. Stevanović, Zoran (2012) Zatvorski sistemi u svetu. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

Znanstveni i stručni članci

1. Aebi, Marcelo F., Cocco, Edoardo (2024) Prisons and Prisoners in Europe 2023: key Findings of SPACE I survey.
https://wp.unil.ch/space/files/2024/06/SPACE_I_2023_Report.pdf Pristupljeno 20. srpnja 2024.
2. Annison, Harry (2021) The role of storylines in penal policy change.
<https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1462474521989533> Pristupljeno 05. veljače 2024.
3. Babić, Vesna i dr. (2006) Hrvatski zatvorski sustav i zaštita ljudskih prava. U: Đurđević, Zlata (ur) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (str. 685 – 743).

Zagreb: Pravni fakultet, Sveučilišna tiskara d.o.o.

https://eu.pravo.hr/_download/repository/12Babic.pdf Pristupljeno 13. siječnja 2024.

4. Blažinović Grgić, Jasminka (2022) Femicid kao najekstremniji oblik rodno uvjetovanog nasilja. <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/femicid-kao-najekstremniji-oblik-rodno-uvjetovanog-nasilja-49552> Pristupljeno 09. ožujka 2024.
5. Garačić, Ana (2023) Što nam donosi novi Kazneni zakon i njegove izmjene i dopune prije stupanja na snagu. Informator.hr 06. veljače <https://informator.hr/strucni-clanci/sto-nam-donosi-novi-kazneni-zakon-i-njegove-izmjene-i-dopune-prije-stupanja-na-snagu> Pristupljeno 01. ožujka 2024.
6. Getoš Kalac, Anamarija i dr. (2021) „Ružno pače“ hrvatskog kaznenog pravosuđa – zatvorski sustav u svjetlu domaćih i europskih trendova. U: Primorac, Željka (ur) Godišnjak akademije pravnih znanosti Hrvatske (str. 83 – 112.). Zagreb: Akademija pravnih znanosti Hrvatske, Sveučilišna tiskara d.o.o. <https://hrcak.srce.hr/file/379066> Pristupljeno 15. siječnja 2024.
7. Grozdanić, Velinika i Škorić Marissabell (2006) Izmjene Kaznenog zakona – od znatnog ublažavanja do znatnog pooštrenja kaznenopravne represije. zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 27(2), (str. 821-848). <https://hrcak.srce.hr/file/39817> Pristupljeno 03. travnja 2024.
8. Horvatić, Željko (2006) Promjene hrvatskog materijalnog kaznenog prava novelom Kaznenog zakona 2006. godine. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 13(2), (str. 3481-404). <https://core.ac.uk/reader/14454200> Pristupljeno 28. siječnja 2024.
9. Kos, Damir (2013) Najznačajnija kaznena djela protiv života i tijela – pravni kontinuitet i primjena blažeg zakona. <https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Radovi/DKos/Najzna%C4%8Daj%20kaznena%20djela%20protiv%20%C5%BEivota%20i%20tijela.pdf> Pristupljeno 15. svibnja 2024.
10. Kovčo Vukadin, Irma (2005) Stanje i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. <https://hrcak.srce.hr/file/130297> Pristupljeno 22. veljače 2024.
11. Kovčo Vukadin, Irma (2011) Analiza dinamike i strukture kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju između dvaju velikih reforma kaznenog zakonodavstva (1997. – 2011.) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 18(2), (str. 359-416). <https://hrcak.srce.hr/file/129681> Pristupljeno 25. veljače 2024.
12. Milojević Antoliš, Lana (2012) Pogled u novi Kazneni zakon Republike Hrvatske i njegove pojedine značajne promjene. Policija i sigurnost, 21(2), (str. 374-384). <https://hrcak.srce.hr/file/129777> Pristupljeno 13. svibnja 2024.
13. Moslavac, Bruno (2024) Obilježja novog kaznenog djela neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje. Iusinfo.hr 28. ožujka <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/obiljezja-novog-kaznenog-djela->

neovlasteno-otkrivanje-sadrzaja-izvidne-ili-dokazne-radnje-59396 Pristupljeno 29. lipnja 2024.

14. Petek, Ana (2012) Što su hrvatske javne politike? Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, 3 (11): 37 – 45, <https://hrcak.srce.hr/clanak/209520> Pristupljeno 21. veljače 2024.
15. Turković, Ksenija i Maršavelski, Aleksandar (2010) Nacrt posebnog djela novog Kaznenog zakona – pregled pet glava. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 17(2), (str. 503-551). <https://hrcak.srce.hr/file/129576> Pristupljeno 03. veljače 2024.
16. Turković, Ksenija i Maršavelski, Aleksandar (2012) Reforma sustava kazni u novom Kaznenom zakonu. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 19(2), (str. 798-817). <https://hrcak.srce.hr/file/163402> Pristupljeno 01. ožuka 2024.
17. Vuletić, Igor (2022) Životna sredina i kazneno pravni instrumenti zaštite. Norma i praksa Republike Hrvatske. <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0017-0933/2022/0017-09332203687V.pdf> Pristupljeno 15. veljače 2024.
18. Yukhnenko, Denis, Farouki, Leen, Fazel Seena (2023) Criminal recidivism rates globally: A 6-year systematic review update. Article in Journal of Criminal Justice. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047235223000867> Pristupljeno 22. siječnja 2024.

Novinski izvori

1. Barišić, Ivana (2023) Državni tajnik: Malo bi trebalo pojačati pravosudnu policiju. Tportal 10. ožujka. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/drzavni-tajnik-malo-bi-trebalo-pojacati-pravosudnu-policiju-20230310> Pristupljeno 10. siječnja 2024.
2. HINA (2024) Plenković poslao Lex Ap na izglasavanje u Sabor, objavljeno tko sve može biti odgovoran. Jutarnji.hr 29. veljače <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-poslao-lex-ap-na-izglasavanje-u-sabor-objavljeno-tko-sve-moze-biti-odgovoran-15433775> Pristupljeno 04. svibnja 2024.
3. Miškulin, Ivica (2018) Rekonstrukcija – velika pobuna stražara u Lepoglavi 1991. vecernji.hr 12. rujna <https://www.vecernji.hr/vijesti/rekonstrukcija-velika-pobuna-strazara-u-lepoglavi-1991-1269347> Pristupljeno 01. veljače 2024.
4. SNH (Sindikat novinara Hrvatske) (2024) Sve što ste htjeli znati o Lex AP-u i prosvjedu HND-a na koji vas pozivamo 30. siječnja 2024. <https://www.snh.hr/sve-sto-ste-htjeli-znati-o-lex-ap-u-i-prosvjedu-hnd-a-na-koji-vas-pozivamo/> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Zakoni

1. Kazneni zakon (NN 110/1997), pročišćeni tekst zakona, NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 85/05, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 77/11, 125/11, 143/12. <https://www.zakon.hr/z/625/Kazneni-zakon-1997-2012> Pristupljeno 21. ožujka 2024.
2. Kazneni zakon (NN 125/2011), pročišćeni tekst zakona, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 26/24 <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> Pristupljeno 21. ožujka 2024.
3. ZIKZ (NN 14/2021) Zakon o izvršavanju kazne zatvora, pročišćeni tekst zakona, NN 14/21, 155/23 <https://www.zakon.hr/z/179/Zakon-o-izvr%C5%A1avanju-kazne-zatvora> Pristupljeno 30. siječnja 2024.
4. ZKP (NN 152/2008) Zakon o kaznenom postupku, pročišćeni tekst zakona, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24 <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku> Pristupljeno 30. siječnja 2024.

Ostali izvori

1. DSZ (Državni zavod za statistiku) Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude. Statistička izvješća (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023), Područje: Pravosuđe, <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=statisti%C4%8Dka%20izvje%C5%A1%C4%87a&p=3> Pristupljeno 18. siječnja 2024.
2. Mpudt.gov.hr (2022) (Ministarstvo pravosuđa i uprave, sada Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije) Nacionalni plan razvoja pravosudnog sustava za razdoblje od 2022. do 2027. godine. https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategije,%20planovi,%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20pravosudnog%20sustava%20za%20razdoblje%202022_2027.pdf Pristupljeno 20. siječnja 2024.
3. Mpudt.gov.hr (2023) (Ministarstvo pravosuđa i uprave, sada Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije) <https://mpudt.gov.hr/vijesti/ministar-malenica-na-potpisivanju-sporazuma-o-realizaciji-projekta-modernizacija-zatvorskog-sustava-kroz-izgradnju-kaznionice-u-gospicu/26919> Pristupljeno 07. lipnja 2024.
4. MUP, (Ministarstvo unutarnjih poslova) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada (2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023), <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> Pristupljeno 23. veljače 2024.

5. Pučka pravobraniteljica (2023) Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-04-03/151118/IZVJ_PUCKA_PRAVOBRANITELJICA_2022.pdf Pristupljeno 04. travnja 2024.
6. Strategija razvoja pravosuđa za razdoblje od 2013. do 2018. godine (NN 144/2012) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_144_3085.html Pristupljeno 20. ožujka 2024. godine
7. UZSP (Uprava za zatvorski sustav i probaciju) (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021) Godišnja izvješća o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda. <https://mpudt.gov.hr/izvjesce-o-stanju-i-radu-kaznionica-zatvora-i-odgojnih-zavoda-26215/26215> Pristupljeno 12. siječnja 2024.
8. UZSP (Uprava za zatvorski sustav i probaciju) (2024) Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2022. godinu. <https://www.sabor.hr/hr/izvjesce-o-stanju-i-radu-kaznionica-zatvora-odgojnih-zavoda-i-centara-za-2022-godinu-podnositeljica> Pristupljeno 13. siječnja 2024.
9. VRH (Vlada Republike Hrvatske) (2009) Akcijski plan za unapređenje zatvorskog sustava republike Hrvatske od 2009. do 2014. godine. https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/075931/AKCIJSKI_PLAN_ZATVORSKI_SUSTAV.pdf Pristupljeno 13. siječnja 2024.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Punoljetni počinitelji kaznenih djela – prijavljeni, optuženi i osuđeni (DSZ, 2002 – 2023), str. 20.

Tablica 2. Struktura prijavljenih kaznenih djela (MUP, 2007 – 2023), str. 22.

Tablica 3. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – život i tijelo (MUP, 2007 – 2015), str. 24.

Tablica 4. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – spolne slobode (MUP, 2007 – 2023), str. 25., nastavak tablice, str. 26.

Tablica 5. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – imovina (MUP, 2007 – 2023), str. 27.

Tablica 6. Dobna struktura počinitelja kaznenih djela (MUP, 2008 – 2023), str. 28., nastavak tablice, str. 29.

Tablica 7. Počinitelji kaznenih djela nepoznati ili poznati te udio žena (DZS, 2002 – 2023), str. 30.

Tablica 8. Ukupan broj određenih kaznenih sankcija prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2007. do 2012. godine (DZS, 2007 – 2012) – proglašeni krivima, str. 33.

Tablica 9. Ukupan broj određenih kaznenih sankcija prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2018. do 2023. godine (DZS, 2018 – 2023.) – proglašeni krivima, str. 34.

Tablica 10. Struktura dosuđenih kazni prema vrsti (DZS, 2002 – 2023), str. 36.

Tablica 11. Ukupno izrečene kazne bezuvjetnog zatvora prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2007. do 2012. godine (DZS, 2007 – 2012), str. 38.

Tablica 12. Ukupno izrečene kazne bezuvjetnog zatvora prema grupama kaznenih djela u razdoblju od 2018. do 2023. godine (DZS, 2018 – 2023), str. 39.

Tablica 13. Izrečene bezuvjetne kazne zatvora prema visini u razdoblju od 2007. do 2012. godine, (DZS, 2007 – 2012), str. 40.

Tablica 14. Izrečene bezuvjetne kazne zatvora prema visini u razdoblju od 2018. do 2023. godine, (DZS, 2018 – 2023), str. 41.

Tablica 15. Kretanje broja osoba lišenih slobode tijekom cijele godine i na dan 31.12., kretanje broja zaposlenika i odnos broja zatvorenika na jednog zaposlenika (UZSP, 2006 – 2022), str. 51.

Tablica 16. Smještajni kapaciteti i broj zatvorenika te postotak popunjenosti na dan 31. prosinca za razdoblje od 2001. do 2022. godine, str. 56.

Tablica 17. Ukupno ostvarenih bjegova osoba lišenih slobode te bjegovi iz zatvorenih uvjeta i tijekom sprovođenja (UZSP, 2007 – 2022), str. 65.

POPIS SLIKA

Slika 1. Punoljetni počinitelji kaznenih djela – prijavljeni, optuženi i osuđeni (DZS, 2002 – 2023), str. 20.

Slika 2. Struktura prijavljenih kaznenih djela (MUP, 2007 – 2023), str. 21.

Slika 3. Kaznena djela na štetu maloljetnika (MUP, 2007 – 2023), str. 23.

Slika 4. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – život i tijelo (MUP, 2007 – 2023), str. 23.

Slika 5. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – spolne slobode (2007 – 2023), str. 25.

Slika 6. Prijavljena kaznena djela općeg kriminaliteta – imovina (MUP, 2007 – 2023), str. 26.

Slika 7. Odluke državnog odvjetništva, prosječne vrijednosti za razdoblje od 2002. do 2023. godine (DZS, 2002 – 2023), str. 31.

Slika 8. Odbačene prijave i podneseni optužni prijedlozi/optužnice (DZS, 2002. – 2023.), str. 31.

Slika 9. Proglašeni krivim i nisu proglašeni krivima, ukupno (DZS, 2002 -2023), str. 32.

Slika 10. Odluke sudova i izrečene kazne ili druge mjere, žene (DZS, 2006 – 2023), str. 32.

Slika 11. Struktura dosuđenih kazni prema vrsti (DZS, 2002 – 2023), str. 35.

Slika 12. Ukupan broj izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora, (DZS, 2002 -2023), str. 37.

Slika 13. Sigurnosne mjere (DZS, 2002 – 2023), str. 37.

Slika 14. Prosječna vrijednost izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora u razdoblju od 2002. do 2023. godine (DZS, 2002 – 2023), str. 40.

Slika 15. Rad za opće dobro (DZS, 2002 – 2023), str. 42.

Slika 16. Neubrojive osobe (DZS, 2002 -2023), str. 42.

Slika 17. Organizacijska struktura Uprave za zatvorski sustav i probaciju (UZSP, 2022), str. 43.

Slika 18. Ukupan broj sistematiziranih i popunjenih radnih mjesta te postotak popunjenosti za razdoblje od 2018. do 2022. godine (UZSP, 2018 – 2022), str. 48.

Slika 19. Ukupan broj sistematiziranih i popunjenih radnih mjesta te postotak popunjenosti za razdoblje od 2013. do 2017. godine (UZSP, 2013 – 2017), str. 49.

Slika 20. Kretanje broja osoba lišenih slobode tijekom cijele godine i na dan 31.12. te kretanje broja zaposlenika (UZSP, 2006 – 2022), str. 50.

Slika 21. Smještajni kapaciteti i broj zatvorenika na 31. prosinca za razdoblje od 2001. do 2022. godine (UZSP, 2001 – 2022), str. 55.

Slika 22. Odnos broja zatvorenika na izdržavanju kazne zatvora i istražnih zatvorenika (UZSP, 2012 – 2022), str. 58.

Slika 23. Prosječni postotni udio trajanja određenih mjera istražnog zatvora u razdoblju od 2006. do 2023. godine (DZS, 2006 – 2023), str. 58.

Slika 24. Ranije osude u odnosu na ukupno izrečene kazneno pravne sankcije (DZS, 2002 – 2023), str. 59.

Slika 25. Postotak ranijih osuda u razdoblju od 2002. do 2023. godine (DZS, 2002 – 2023), str. 60.

Slika 26. Ukupni rashodi (troškovi) zatvorskog sustava u kunama (UZSP, 2007 – 2022), str. 61.

Slika 27. Broj osoba lišenih slobode na dan 31.12. i prosječni ukupni trošak po jednoj osobi u kunama (UZSP, 2006 – 2022), str. 62.

Slika 28. Broj osoba lišenih slobode na dan 31.12. i direktni dnevni prosječni trošak po jednoj osobi u kunama (UZSP, 2006 – 2022), str. 63.

Slika 29. Broj zatvorenika na jednog službenika pravosudne policije, (UZSP, 2002 – 2022), str. 64.

Slika 30. Pokušaj bjegova osoba lišenih slobode (UZSP, 2007 – 2022), str. 64.

Slika 31. Bjegovi osoba lišenih slobode – ukupno, (UZSP, 2007 – 2022), str. 65.

Slika 32. Tjelesni sukobi između zatvorenika i tjelesni napadi na službenike (UZSP, 2007 – 2022), str. 66.

Slika 33. Pokušaj suicida, suicid i prirodna smrt osoba lišenih slobode (UZSP, 2007 – 2022), str. 67.